

Тиждень

№ 8 (380) 27.02–5.03.2015 р.

Іван Міклош
про реформи
в Україні
та словацький
досвід

Які шанси на введення
в Україну миротворчого
контингенту

Наскільки відповідальні
західні лідери за кризу
в європейській безпеці

Чи готовий «Оскар»
сприймати новаторське
кіно

ІТ-ПОКОЛІННЯ.ЦА

The
Economist

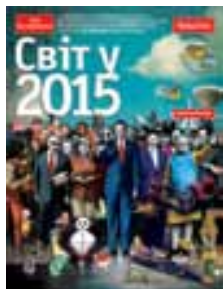
Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

08

9 771996 156002

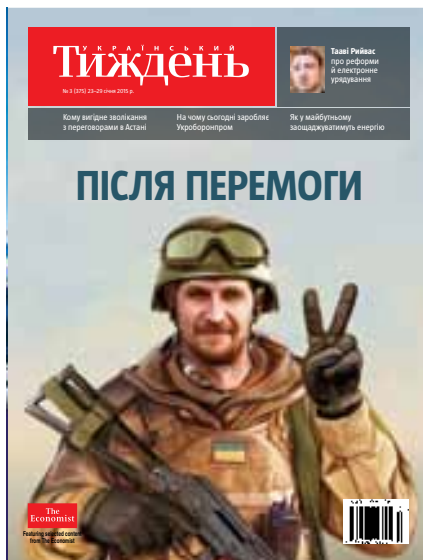

«Світ у 2015» – українська версія щорічного спецпроекту журналу The Economist: аналіз, прогнози на майбутній рік від впливових експертів, політиків і ділових людей. Унікальність української версії видання – це не лише мова, а й акценти на національних проблемах і тенденціях, залучення провідних вітчизняних експертів.

Щонайменше 20% контенту видання буде присвячено Україні. «Український тиждень» уже четвертий рік поспіль спільно із The Economist видає проект «Світ у...», третій рік поспіль наше видання дістає ексклюзивне право в Україні на друк цього спецпроекту. Змістову частину спецпроекту «Світ у 2015» буде традиційно представлено статтями та колонками найвідоміших політиків, посадовців, бізнесменів, аналітиків, громадських діячів та журналістів.

Це забезпечує авторитетність і точність заявлених прогнозів та трендів, сценаріїв розвитку ключових подій ділового світу в 2015 році.

Передплатний індекс «Світ у 2015» **68098**

Оберіть зручний для вас спосіб передплати:

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами.

Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує);

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень» за індексом 99319;

«Світ у 2015» за індексом 68098;

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:

www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тиждень»

- за 1 міс. – 45 грн
- за 3 міс. – 135 грн
- за 6 міс. – 270 грн
- за 12 міс. – 540 грн

«Світ у 2015» – 45 грн

Телефон редакції: 044-351-13-00

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
	ТОВ «Український тиждень»	26009000022321	35392656
	поточний рахунок отримувача	код отримувача	
	назва установи банку	300023	
	ПАТ «Укрсоцбанк»	МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
касир	вид платежу: за передплату на журнал	**	
	період:		
	платник (підпис)	сума, грн	

** У графі «вид платежу» вкажіть, будь ласка, назву журналу

НА ЧАСІ

Невідворотність
Яких судових процесів
насправді потребує
Україна

4

Роман Малко
про «щеплення»
від русофії

7

«Блакитні шоломи» в тумані
Якими є перспективи введення миротворчого
контингенту на Донбас

8

Іван Міклош:
«Вимоги МВФ необхідні, але недостатні»
Екс-віце-прем'єр Словаччини про характер
реформ та їх особливості в Україні

12

Пастка «інтернаціоналізму»
У чому сила і слабкість багатонаціонального
складу російської армії

14

ТЕМА НОМЕРА

Не прогавити майбутнього
Яким є потенціал українського ІТ-сектору

16

Олексій Скрипник:
«Усі українські ІТ-компанії
розуміють, що аутсорсинг –
це не панацея»
Народний депутат
і колишній топ-менеджер
ІТ-компанії про відносини
інноваційного бізнесу
із владою

20

У власній матриці
Які переваги українські спеціалісти
знаходять в ІТ-фрилансі

22

Тенета на ботанів.
Як американський
бізнес полює на геніїв
цифрової індустрії

24

Еммі Гентлер про плюси інвестування
в українських програмістів

26

Від «баронів-розбійників»
до «кремнієвих султанів»
Що спільного між нинішніми
хайтек-мільярдерами та
першими американськими
«акулами капіталізму»

28

СУСПІЛЬСТВО

Про нерозривність союзу фізиків і ліриків
Яку увагу гуманітарним дисциплінам
приділяють у західних університетах

32

СВІТ

Лідер мимоволі
Що заважає західним лідерам
об'єднатися навколо врегулювання
кризи безпеки

36

Реформатори у вигнанні
Якою насправді є ціна реформ
Саакашвілі

38

Велике прибирання
Антикорупційне агентство
Румунії взялося за
високопосадовців

40

Ярослав Пешек про
небезпеку геополітичної
наївності Заходу

41

НАВИГАТОР

«Оскар» між «учора» й «завтра»
Катерина Барабаш
про пріоритети
Американської
кіноакадемії

42

«Тіт Андронік» на палубі «Човна дурнів»
Олена Стяжкіна про сучасне
прочитання Шекспіра й Босха

46

Їхні слова
та Богу б у вуха
Кримчан
знову лякають
бандерівцями

48

Як стати тінню на своїй землі
Підпільне життя українського
патріота в Мавіївці

49

Юрій Макаров
про зарплату прем'єра

50

Тиждень

№ 8 (380) 27.02–5.03.2015
Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український тиждень»
03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
Головний редактор Дмитро Крапивенко
Редакція Наталія Петринська, Анна Корбут,
Алла Лазарева, Олександр Крамар,
Ганна Трегуб, Богдан Буткевич,
Валерія Бурлакова, Станіслав Козлюк,
Юрій Макаров, Роман Малко, Ольга Ворожбит

Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
тел.: 067-407-10-89
Видається з 02 листопада 2007 року
Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації КВ № 18119-6919 ПР від 30.08.2011 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с № 2
Адреса редакції 03067, Київ, вул. Машинобудівна, 37
e-mail: office@tyzhden.ua
тел.: (044) 351-13-00

Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК», Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідчення суб'єкта видавничої справи
ДК № 1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 15-0436
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 25.02.2015 р.
Виходить щоп'ятниці
Розповсюджується в роздрібній торгівлі
та за передплатою
Передплатний індекс 99319
Ціна договірна

НЕВІДВОРОТНІСТЬ

Автор: Дмитро Крапивенко

Якби діяльність влади оцінювалася на якійсь уявній біржі, то ми спостерігали б на ній таке падіння, поряд із яким нинішнє знецінення гривні, ба навіть інфляційні рекорди Зімбабве чи Німеччини після Першої світової, видалися б скромною провінційною метушнею. Рік – замалий термін для проведення реформ у країні, що веде війну, де бюджет був розкрадений кримінальним режимом. О'кей, аргумент переконливий, хоч і не бездоганний. Майдан не чекав гречки й готівки після перемоги революції – такими пріоритетами керувалися якраз наші опоненти. Один із головних суспільних запитів річної давності – на справедливість. Не якусь утопічну абстракцію, а, спрощено кажучи, на покарання злочинця-президента, його найближчого оточення, на чиїх руках кров Небесної сотні, та «правоохоронців», що стали знаряддям розправи над власним народом. На заходи, виконання яких не потребує траншів МВФ, ►

санкцій Радбезу ООН, залучення іноземних фахівців. Нічого, окрім політичної волі й відмови від забави у правовій піжмурки.

Запроторена за ґрати Неля Штепа, затримання з викупамі й декоративними (хто не пам'ятає легендарної втечі «податкового» ректора Петра Мельника?) браслетами для Олександра Єфремова та Михайла Чечегова, навіть самого Ахметова до прокуратури викликали... як свідка у справі про фінансування тероризму. Наївний обиватель зітхає з полегшенням: ну нарешті, новий генпрокурор узявся до справи, тепер «колишні» дістануть покарання за свої злочини. Медіа-ефект досягнено. Але що спільного має ця прокурорська «суворість» із установленням справедливості?

Із трибуни Майдану лідери тодішньої опозиції не втомлювалися повторювати словосполучення «злочинний антинародний режим». Однак це точно і своєчасне словосполучення не стало їм у пригоді, коли вони здобули владні повноваження. За логікою кожен більш-менш помітний функціонер режиму повинен був пройти «чистилище» на предмет своєї причетності до злочинів системи, всі структури а-ля Партія регіонів і, понад те, Комуністична партія (тут кривавий шлейф тягнеться не на одне покоління) слід було б заборонити, кримінальне угруповання, яким стало МВС за роки правління Януковича, підлягало деконструкції з дальшим пересюванням усіх кадрів 300-тисячного війська міліціонерів. Завадила війна? Навпаки, під час ворожої агресії його реальна й потенційна агентура, майбутні «поліцаї» (а в «ЛНР»—«ДНР» чимало колишніх силовиків тепер стали опорою сепаратистських режимів) підлягають знищенню. Бракує воєнного стану? Але ж є Кримінальний кодекс, а в ньому «букети» статей, зокрема ст. 111 — «Державна зрада».

Уся Україна спостерігала за тим, як роздувався бізнес «Сім'я», очікували, що після революції «віджате» майно бодай частково повернеться в держвласність. Мільярдні активи, які зарядили б знекровленій економіці, донині залишаються недоторканими. Днями був оприлюднений звіт юристів «Трансперенси Інтернешнл-Р», які за підтримки Trans-

parency International проаналізували процес повернення активів Віктора Януковича та його найближчого оточення. Висновки невтішні: «Існують побоювання, що за рік усі активи Януковича і його наближених можуть бути повернені попереднім власникам. Схожа історія зараз відбувається в Єгипті, після того, як єгипетський суд зняв звинувачення в корупції з Госні Мубарака та його сина». Так, мафіозні бізнес-схеми — міцний горішок: треба розібратися з підставними фірмами, офшорними «пустушками», «зіц-председателями», але, судячи з усього, ніхто й не намагався розплутати ці хитросплетіння. Коли українська сторона не виявляє належного інтересу до повернення майна «колишніх», то годі чекати ентузіазму від закордонних партнерів.

Ізраїль донині продовжує своє «сафарі» на нацистських злочинців і провідників ісламістського тероризму. «Моссад» дістає своїх ворогів буквально з-під землі й судить за всією суворістю своїх законів. Можна заздрити ізраїльському оборонному бюджетові, технологічності спецслужб цієї країни, але беззаперечним є одне: без мотивації силовиків задовольнити суспільний запит на справедливість жодні дрони й «жучки» не дадуть бажаного результату.

ПІД ЧАС ВОРОЖОЇ АГРЕСІЇ РЕАЛЬНА Й ПОТЕНЦІЙНА АГЕНТУРА ВОРОГА ПІДЛЯГАЄ ЗНИЩЕННЮ. БРАКУЄ ВОЄННОГО СТАНУ? АЛЕ Ж У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ Є СТ. 111 — «ДЕРЖАВНА ЗРАДА»

Імітація діяльності в Україні часто супроводжується плетінням слів: нам потрібен власний СМЕРШ, потрібно створити власний аналог ФБР і Антикорупційне бюро. Потрібно. Але якщо діяльність новоспечених структур зведеться до оренди нових офісів, реінкарнації прокурорів, які ще вчора «шили» справи проти активістів Майдану, і тривалого вивчення матеріалів, які недолуго збирали протягом року, то краще просто зараз зупинити це марнування часу й бюджетних коштів.

СБУ та МВС роками напрацьовували досвід викрадень, вистежувань, збирання компромету і переслідувань політичних опонентів режиму, зараз є нагода скерувати ці вміння в мирне русло. Очевидно, що Янукович, Захарченко, Пшонка чи Азаров ігноруватимуть повістки від українських судів. Годі сумніватися, що Росія не зважатиме на запити Інтерполу та інших структур щодо видачі злочинців Києву. Однак це не знімає завдання покарати перших осіб злочинного режиму. Можливо, у випадку, коли король «Межигір'я» та «прокурор-патрицій» опиняться на лаві підсудних, у якихось особливо принципових правохисників виникне бажання оголосити їх «в'язнями сумління». Втім, чи не забагато поправок ми робимо на сторонню стурбованість і занепокоєність останнім часом? Чи не служить побоювання «а що скаже Захід» виправданням бездіяльності влади на фронті, в боротьбі із п'ятою колоною та організаціями розстрілів на Майдані Незалежності?

Шоу з «оксамитовим» покаранням ми бачили за Ющенка: історії «політв'язня» Бориса Колеснікова та «інваліда» Миколи Рудьковського продемонстрували, що брязкання тюремними ключами створюють короткотерміновий PR-ефект, але не задовольняють суспільного запиту на встановлення справедливості. До речі, за часів Януковича влада теж демонструвала свою боротьбу з корупцією: за ґрати потрапляли навіть заступники міністрів і керівники деяких департаментів, але насправді цей «вогонь по штабах» був добре скоригований і жертви добирали з випадкових чужаків за принципом «кого не шкода». Здається, той самий принцип використовує і нинішня Генпрокуратура, коли прагне здійснити правосуддя над «найзручнішими» функціонерами режиму Януковича, тоді як «Сім'я» та її капітали залишаються недосяжними для слідчих.

Коли сьогодні можновладці говорять про побудову правової держави й навіть роблять якісь кроки у цьому напрямку, вони, схоже, забувають про те, що злочинними можуть бути не лише дії, а й бездіяльність. ■

Росія лікується кров'ю

Причини любити Росію в кожного свої, як і симптоми цього захворювання. У німців воно спадкове, через гени або перехресне запилення. Проявляється комплексом провини, вдячності чи часткою в Газпромі. Бачиться доволі помазохістськи, але це якраз той випадок, коли нічого не вдієш. Французька любов радше корислива й геополітична, принаймні коли крайньо права мадам Ле Пен хвалить Путіна, то причину слід шукати не лише в червоній ікрі, яку метають російські лососі й без якої мадам не здатна боротися за французьку національну ідею, а й у її конспірологічних мареннях. У сербів причини швидше в сентиментах і більше надумані, але так повелося ще відтоді, коли цей талановитий народ випадково вразив вірус імперіалізму й месіанства, схожий за молекулярною будовою на російський. В італійців усе зав'язане на Берлусконі та незначних кишенькових інтересах: взуття, сукні, костюми, вілли над морем і Ferrari. Їм мало цікаво, чим хворіє Путін, але те спогеті, яке вішають на вуха Russia Today та інші претенденти на Пулітцерівську премію, вони наминають із превеликим апетитом. Не псують його навіть численні українські заробітчани, що намагаються докричатися до пристрасних сеньйорів про те, що Путін насправді ніякий не аналог Берлусконі з невичерпним тестостероном, а звичайне кегешне х.ло середнього розливу фабрики «Красный октябрь». У решті європейських симпатиків Росії причини любові в принципі ідентичні до італійських. Де немає свого Берлусконі, є свій «Йоббік», любов до ікри або як мінімум бажання напиться за газпромівські гроші. Всім керують талановита російська пропаганда й привиди розп'ятих хлопчиків. А коли вже й це не допомагає, в хід ідуть пропозиції, від яких несла відмовитися. Уся ця диявольська система вибудовувалася не одне десятиліття, але загалом нічого нового, бо любов, як ми знаємо, зла.

Утім, є в цієї незрозумілої пристрасті до Росії, яку мало хто з європейців бачив на власні очі, й один секрет, здатний чимало прояснити. Йдеться насправді про любов на відстані, від якої, як відомо, як з козла молока, принаймні діти точно не народжуються. Тільки-но відбувається мінімальне зближення, тільки-но закохані європейці починають відчувати п'яний подих коханої Росії з легким ароматом учорашньої «калінки-малінки», як пристрасть вивітрюється й очікуваний charmant перетворюється на merde. Ті народи, яким не пощастило мешкати поруч із російським кордоном, можуть це підтвердити. У такому щепленні їхній порятунок, і вони по факту нізачо не хочуть знову опинитися в обіймах матушки, хоч би якими багатообіцяльними й заманливими ті були.

Вилікувати світ від Росії може лише сама Росія, і вона це безупинно й настійливо робить. Метод стовідсотково надійний з погляду оздоровлення, але доволі сумнівний з погляду християнської та й будь-якої іншої моралі. Йдеться ж бо про кровопускання – ліку-

вання кров'ю. Але кров'ю такою великою, а часто й безмежною, що від народу, який бажає спробувати, часто нічого не залишається.

До Першої світової війни понад третини українців, підданих найяснішого цісаря Австро-Угорщини Франца Йосифа, страждали на невиліковне москвофільство. Стадії хвороби були різні, але небезпека така чимала, бо більшість страждених належали до вищих прошарків української спільноти. Хтось намагався вводити в обіг російську мову, когось приваблювало московське православ'я, а хтось навіть мав стати підданим царя-самодержця. Росія не без задоволення підігрівала ці пристрасті, фінансувала своїх адептів, давала гроші на газети й книжки, одним словом, успішно вела таку звичну для себе пропагандистську війну.

Звільнилися мешканці Галичини від московського чаду, яким травилися століттями, досить швидко й несподівано. Лише за неповний рік спілкування зі справжніми, а не вимріяними представниками великого російського народу. Когось вислали до Сибіру, когось розстріляли, у когось щось забрали, а комусь просто запаскудили подвір'я. Словом, операція пройшла на ура, і коли наступного разу російська армія знову посунула на Галичину, її вже не чекали з таким захватом. Формулу «б'є – значить любить» тут не зрозуміли. Західняки вилікувалися від любові до Росії тоді надовго, а може, й назавжди. Принаймні коли за кілька десятиліть на Галичину полізла вже модернізована версія російських імперіалістів – більшовики, то з хлібом-сіллю їх зустрічали хіба що божевільні або агенти з КПЗУ, яких, утім, дуже скоро із

вдячності розстріляли через непотрібність.

Те, що зараз відбувається в Україні: віджим Криму, війна на Донбасі – продовження цього лікування. Хоч би як цинічно це звучало, але в певному сенсі

ми мусимо бути вдячні сусідам за їхні медичні потуги. Вони нарешті відкрили нам істинне своє лице, відкрили карти й те, на що в мирний час у нас пішли б десятиліття, роблять буквально за лічені дні. Метод, звичайно, нелюдяний і страшний, але в дикунів іншого не буває. Це все, на що вони здатні.

Чи пощастить нам засвоїти отримані уроки, чи виживемо ми в процесі лікування і чи не буде рецидиву, це рано прогнозувати. Утім, коли рівновіддалена Європа й далі «стурбовано» за всім цим спостерігатиме, у неї точно невдовзі з'явиться можливість відчутти на собі палкі обійми немитих російських добровольців. Вона вже їх колись відчувала, і берлінські бабусі могли б багато про це розказати, але трохи соромляться. Мешканці Будапешта й Праги теж дещо пам'ятають. Але свят-свят-свят – сита Європа нині не хоче думати про погане. Вона все ще трохи закохана, у міру прагматична й не проти відкупитися, як у 1938 році. Їй узагалі все це було б зовсім не цікаво, коли б не відбувалося аж так близько.

Але що вдієш, любов зла й цього разу. Схоже, таки доведеться лікуватися. ■

Автор:
Роман Малко

**ВИЛІКУВАТИ СВІТ ВІД РОСІЇ
МОЖЕ ЛИШЕ САМА РОСІЯ,
І ВОНА ЦЕ БЕЗУПИННО
Й НАСТІЙЛИВО РОБИТЬ**

Блакитні шоломи в тумані

Ініціатива введення миротворців на Донбас видається проявом відчаю в умовах, коли традиційний арсенал стримування повзучої російської експансії засвідчив цілковиту неспроможність

Минуло вже півмісяця від мінської зустрічі глав чотирьох держав у нормандському форматі та підписання «дорожньої карти» імплементації попередніх, вересневих угод. Розвиток подій за цей час засвідчив, що домовленості не працюють: бойові дії, зокрема з використанням важкої артилерії, тривають. Відведення важких озброєнь постійно відкладається або імітується, обмін полоненими призупинено, спостерігається концентрація ударних угруповань терористів у прилеглих до зони зіткнення районах, із Росії перекидається нова важка техніка. Декларативні не лише з боку ОБСЄ, ЄС чи дуумвірату Меркель – Олланд, а й навіть із боку США досі так і не підтверджені бодай якимись дієвими заходами на виконання попередніх погроз покарати порушника мінських угод. Для цього виявилось замало навіть очевидного й брутального факту їх порушення: наступальної операції з витіснення українського угруповання з району Дебальцевого.

На цьому тлі завершилася трансформація підходів до вирішення донбаської кризи. Тепер уже не лише ЄС, а й українська сторона виступає за заморожування конфлікту та стримування подальшого просування російсько-терористських військ. Тоді як самі терористи та Кремль за їхньою спиною, відчуючи пасивність Заходу в наданні Україні підтримки та нерішучість у реагуванні на нехтування мінськими домовленостями, займають дедалі активнішу наступальну позицію. Росії та навіть самопроголошеним республікам уже не

Автор:
Олександр Крамар

потрібне де-факто визнання невідконтрольності цих територій Києву, вони піднімають ставки й претендують на нав'язування Україні нових умов в обмін на припинення атак. Від згоди на утримання невідконтрольних територій і висунення умов конституційного переоблаштування країни до нових обрисів – масштабного наступу для розв'язання псевдогромадянської війни на теренах усієї країни.

МИРОТВОРЧИЙ ЗАСЛІН

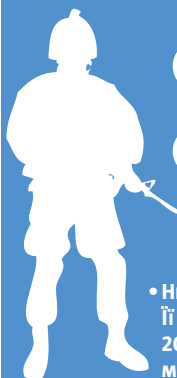
18 лютого РНБО схвалила звернення до ООН і ЄС щодо розгортання на території України місії із підтримання миру та безпеки. У ході консультацій Радбезу ООН у Нью-Йорку очільник україн-

ського МЗС Павло Клімкін заявив, що «ініціатива жодним чином не зводиться нанівець мінські домовленості. Навпаки, є незамінним інструментом їх виконання та відновлення миру. Це буде справжній краш-тест для того, щоб стверджувати, наскільки ООН готова сприяти миру і стабільності».

Питання миротворчої місії ООН виникло, оскільки місія ОБСЄ в зоні конфлікту виявилася цілком безпорадною й абсолютно неефективною в плані контролю за припиненням вогню та виконанням домовленостей. 70-річний досвід ООН показує, що її миротворчі контингенти виявляються ефективним інструментом підтримання миру лише за наявності кількох необхідних умов: це або реальна зацікавленість сторін у припиненні протистояння, коли миротворці можуть завадати непорозумінню та ексцесам, або коли миротворчий контингент має у своєму складі потужну державу, здатну примусити до миру тих, хто прокує його порушення.

Крім того, у випадку конфлікту інтересів кількох світових потуг, що є постійними членами Ради Безпеки (РБ) ООН, ситуація стає ще складнішою. В історії є лише один успішний досвід миротворчих дій під мандатом ООН в умовах холодної війни. Це примушення до миру північнокорейського режиму, на боці якого воював щонайменше мільйон «добровольців» із регулярної армії комуністичного Китаю і підтримку якому надавали радянські авіація та інструктори. Між іншим, обставини нинішнього протистояння на Донбасі мають дуже багато спільного саме з тією

Поліцейська місія ЄС Механізм введення місії:

1 Для ухвалення рішення та направлення місії потрібно, щоб Україна звернулася до Євросоюзу з відповідним проханням;

2 ЄС отримує мандат ООН, утім, до Македонії (2003) та Лівії (2011) він надсилав миротворчі місії і без цього;

• Нині в Україні вже діє цивільна місія ЄС. Її було започатковано в липні 2014 року, щоб сприяти реформуванню міліції та зміцненню верховенства права.

• На кордоні України та Молдови діє цивільна місія ЄС із прикордонної допомоги обох країнам.

• На сьогодні діє **18** місій ЄС, із них **5** військового характеру

війною, а «ДНР» і «ЛНР» – із КНДР.

Однак особливістю війни в Кореї 1950–1953 років була готовність до реальної участі в її захисті США за рішучого президента Гаррі Трумена, з ім'ям якого пов'язана ефективна «доктрина стримування» радянської експансії (див.: **Тиждень №30/2014**). Але сьогодні на чолі Сполучених Штатів зовсім інший президент, який не виявляє готовності до аналогічних дій. Крім того, миротворча місія США та їхніх союзників у Кореї отримала мандат РБ ООН майже випадково. Місце Китаю в ній тоді посідав Тайвань, а представник СРСР замість того, щоб накласти вето, просто пробойкотував засідання Ради Безпеки. Відтоді Москва більше ніколи не повторювала цієї помилки, тож наразі годі очікувати її мовчазної згоди.

Голова Комітету Держдуми РФ з міжнародних справ Алексєй Пушков уже заявив, що «Київ не зможе нав'язати ООН відправку миротворців до України в обхід Росії. Такі рішення ухвалює РБ ООН. Без нашої згоди це неможливо». Та наразі від Москви не надійшло категоричного заперечення самої ідеї розміщення миротворців. Наприклад, спікер Держдуми РФ Сергєй Нарішкін виступив проти їх уведення лише на окуповані терористами території Донбасу або вздовж кордону з Росією. А голова Комітету Ради Федерації з оборони та безпеки Віктор Озоров навіть висловив думку, що РФ може й погодитися на введення миротворців, проте не на її кордоні і не в окуповані частини Донбасу, а лише на лінію зіткнення з українськими військами.

Схоже, у Москві ще повною мірою не усвідомили, що Київ морально готовий до фактичної відмови від повернення контролю над окупованими районами Донбасу і його «абхазізації». Відтак усе ще сподіваються, що коли відкинути можливість розміщення миротворчих військ на не підконтрольній нині Україні частині російсько-українського кордону, то остання сама не дасть згоди на їх розміщення виключно вздовж зони зіткнення. Наприклад, голова Комітету Держдуми з оборони Владімір Комєдов висловив здивування, що

Київ виступає за введення миротворців по лінії зіткнення, адже, мовляв, у цьому випадку він остаточно відрізає від себе Донбас.

Проте запропонований Москвою варіант реінтеграції Донбасу до складу України як дестабілізуючого чинника, невідконтрольного фінансового тягаря та умови фактичної федералізації країни менш прийнятний, аніж втрата регіону. Крім того, ефективний моніторинг лінії зіткнення здатний знизити ризик подальшої російської експансії. Заступник глави Адміністрації президента Валерій Чалий підкреслив, що Росія не може брати участь у миротворчій місії ООН як країна-агресор. Водночас, навіть якби серед миротворчих військ і були окремі російські підрозділи, це, можливо, стало б не найгіршим варіантом, адже позбавило б Росію можливості ухилитися від відповідальності за дії бойовиків і змусило б уже формально взяти її на себе.

Є два види миротворчих операцій: місії спостерігачів та операції за участю миротворчих сил. За словами Петра Порошенка, «найкращий для нас формат – поліцейська місія Євросоюзу». ЄС двічі ухвалював рішення про направлення своєї миротворчої місії без оонівського мандата: у 2003-му до Македонії та в 2011-му до Лівії. Але малоймовірно, що в ЄС наважаться розмістити свої «блакитні шоломи» вздовж неспокійної лінії зіткнення на Донбасі. Міністр закордонних справ Німеччини Франк-Вальтер Штайнмайєр уже заявив, що передумовою для направлення до України миротворчої місії мають бути стабільне перемир'я і підтримка всіма сторонами конфлікту.

Якщо Захід не проявить реального ентузіазму щодо введення миротворчого контингенту або не піде найближчим часом на рішучі кроки з посилення тиску на Росію та підтримки України, які могли б змусити Кремль відмовитися від подальшого наступу, то згоди Москви на фіксацію з допомогою миротворців демаркаційної лінії, а отже, й тривалого замороження конфлікту годі очікувати. У такому випадку дедалі більше підстав очікувати подальшого повзучого просування терористів у

Миротворчі місії ООН («блакитні шоломи»)

Механізм введення контингенту:

- 1 звернення країни до ООН із запитом щодо проведення миротворчої місії;
- 2 оцінка і звіт генсека ООН про ситуацію в країні;
- 3 резолюція Радбезу ООН про завдання, кількість учасників і тривалість місії;
- 4 Генасамблея ООН затверджує бюджет і ресурси для проведення миротворчої операції;
- 5 звернення до членів ООН із проханням про надання військовослужбовців для виконання миротворчої місії

Мотивація введення:

- запобігти розпалюванню конфлікту і його поширенню поза кордонами держави;
- стабілізувати конфліктну ситуацію після перемир'я;
- створити середовище, в якому сторони досягнули б тривалішого миру;
- допомогти в ухваленні всеохопних мирних договорів;
- провести держави чи території через перехідний період до стабільного уряду

Завдання миротворців:

- роззброєння;
- розмінування;
- реформування сектору безпеки;
- захист прав людини та сприяння їх дотриманню;
- підтримка відновлення та поширення державної влади;
- сприяння соціальному й економічному відновленню та розвитку;
- сприяння у проведенні виборів

- З 1948 року ООН розгортала **69** миротворчих операцій
- Понад **3 тис.** «блакитних шоломів» загинуло під час виконання миротворчих операцій.
- Нині у світі **16 діючих** миротворчих місій.

глиб української території, що за подальшої пасивності Заходу та з настанням тепла може перейти в повномасштабний наступ. І тоді максимум, якого можна очікувати від ідеї введення миротворців, – це примус Заходу до підтримки зброєю в разі небажання гарантувати контроль за додержанням «мирного врегулювання».

ЕКОНОМІЧНА ІЗОЛЯЦІЯ

В коротко та середньостроковій перспективі Україні не лише не вигідно, але й обтяжливо боротися за повернення контролю над невідконтрольними нині територіями Донбасу. Це означатиме не лише потребу йти на принизливі, небезпечні для долі держави поступки у плані змін до Конституції чи фактично заморожування європейської та євроатлантичної інтеграції.

Йдеться й про тривіальніші мотиви: дефіцит бюджету значно легше подолати за умови припинення протистояння на Донбасі, без витрат на його утримання й тим більше на відновлення. Без електорату окупованих районів куди простіше протидіяти реваншу проросійських сил усередині країни, який разом із вимогами дострокових виборів може актуалізуватися з обвальним погіршенням соціально-економічної ситуації в країні, що очікується вже цього року.

Нині українська влада взяла курс на посилення блокади невідконтрольної частини Донбасу та припинення решти каналів її фінансової підтримки. Це не афішують, ба навіть цілеспрямовано виправдовують об'єктивними перешкодами, однак усе стає дедалі очевиднішим. Нещодавно міністр енергетики та вугільної промисловості повідомив, що борг захоплених територій за газ сягнув 7,5 млрд грн, за електроенергію – 3,5 млрд грн, у зв'язку з чим НКРЕКП 2 лютого постановила припинити виплати генеруючим підприємствам на відповідних територіях.

При цьому, за його словами, «перетікання з контрольованої території немає», тобто борг накопичився лише через те, що енергію, вироблену на захоплених територіях землях, оплачувало ДП «Енергоринок». 18

лютого було затверджено вичерпний перелік електрогенеруючих установок у тимчасово невідконтрольних Україні районах, які не можуть претендувати на фінансування. До таких, зокрема, належать Старобешівська й Зуївська ТЕС та чотири ВЕС.

Так само 18 лютого припинилось і постачання з України газу до окупованих територій. В Укртрансгазі пояснили це критичними пошкодженнями газотранспортної інфраструктури внаслідок бойових дій. У відповідь прем'єр-міністр Росії Дмитрій Медведєв доручив «підготувати пропозиції про постачання газу для потреб ДНР і ЛНР».

Отож Газпром від 15:00 19 лютого додав нові пункти прийому-здачі блакитного палива: ГВС «Прохорівка» та «Платове» на невідконтрольній Україною ділянці кордону з Ростовською областю, куди почав перекачувати його в об'ємі 12 млн м³ за добу (близько 360–370 млн м³ за місяць, або 3–3,5 млрд грн за нинішньою його ціною для України).

Наразі монополіст списує на

БЕЗ ДІЄВИХ КРОКІВ ЗАХОДУ БАЗОВИМ СЦЕНАРІЄМ РОЗВИТКУ СИТУАЦІЇ ЗАЛИШАЄТЬСЯ ДАЛЬШЕ ПРОСУВАННЯ «АРМІЇ НОВОРОСІЇ» ВГЛИБ УКРАЇНИ

ці обсяги проплачений Нафтогазом аванс. Тож для припинення постачання терористам нашим коштом доведеться відмовитися від проплат, а отже, й відповідного імпорту з Росії. Наявних у ПСГ запасів (3,1 млрд м³ підйомного газу) за умови, що до кінця опалювального сезону вже не буде сильних морозів, загалом має вистачити.

Аналогічні проблеми виникають із надходженням електроенергії з РФ до відконтрольних терористам територій через ЛЕП «Перемога – Шахти». Наразі російська компанія «ИнтерРАО» враховує її в межах укладеного перед Новим роком «рятивного» договору на постачання струму в Україну з Укрінтеренерго (див. **більше: Тиждень, № 1/2015**).

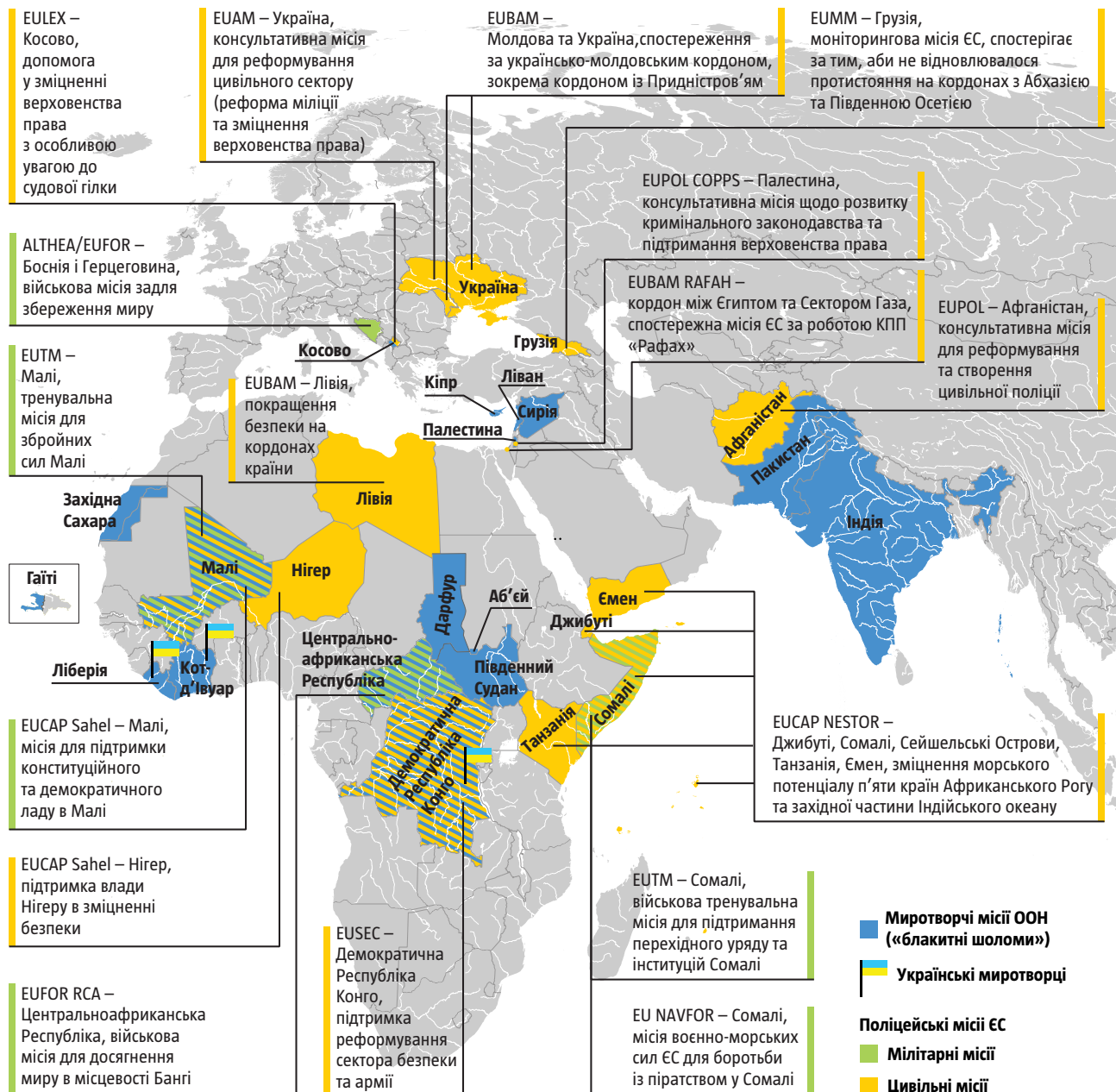
Водночас у Росії не приховують занепокоєння із приводу можливого посилення Києвом блокади Донбасу й відверто пов'язують відновлення фінансування останнього із припиненням активних бойових дій. Так, уже згаданий голова комітету Держдуми з оборони Владімір Комоедов заявив, що «припинення артилерійського вогню – це лише один аспект, але людям треба якось жити далі, отримувати зарплати, пенсії». За його словами, якщо настане режим цілковитої ізоляції цих районів Україною, то забезпечити жителів Донбасу всім необхідним самопроголошені «республіки» не зможуть.

КУРС НА АГРЕСІЮ

У цих умовах без дієвих кроків Заходу базовим сценарієм розвитку ситуації залишається дальше просування «армії Новоросії» вглиб України з метою дестабілізувати ситуацію й імітувати повномасштабну громадянську війну із завданням максимум (встановлення контролю над усією Україною) та мінімум (створення маріонеткової «Новоросії» в південних та східних регіонах). «Заступник командувача штабу ополчення ДНР» Едуард Басурін уже пригрозив одностороннім виходом із мінських домовленостей у будь-який зручний момент під приводом «обстрілів позицій армії ДНР».

Про ймовірну актуалізацію цього річ відповідного сценарію може свідчити й нещодавня активізація в інформаційному просторі Віктора Януковича та Миколи Азарова. Перший в інтерв'ю заявив, що «тільки-но в мене з'явиться можливість, я повернуся і зроблю все, щоб полегшити життя мешканцям України». Другий виступив з ініціативою створення «уряду у вигнанні» як «представницького органу, що висловлюватиме людям альтернативний погляд, вироблятиме концепції розвитку країни... об'єднуюватиме всі сили, здатні протидіяти цьому антиукраїнському режимові на Україні». А в перспективі за багнетами «армії Новоросії», ймовірно, й візьметься до безпосереднього управління захопленими нею територіями.

Мир вам

Формальним прикриттям для агресії російських військ під вивіскою «ополченців» цілком може бути нібито розпочате 11 лютого проведення масштабної (понад 100 тис.) «загальної мобілізації» в «ДНР» та «ЛНР», що слугуватиме лише прикриттям для вторгнення найбоєздатнішої частини російської ар-

мії. У такому сценарії Москві й не потрібне повномасштабне пряме вторгнення. Адже вона просто не зможе без бодай часткової мобілізації на своїй території висунути проти України понад 200–300 тис. війська. Спроможних воювати підрозділів у РФ не так і багато, а частина з них має перебувати й на

прикритті інших напрямків. Натомість 150–200 тис. армії, яка складалась би більш як на половину з російських кадрових військових, може вистачити для кількох стратегічних проривів на найважливіших ділянках зіткнення і стрімкого просування вглиб української території. ■

Іван Міклош:

«Вимоги МВФ необхідні, але недостатні»

В інтерв'ю *Тижню* Іван Міклош, колишній віце-прем'єр Словаччини, а тепер радник міністра фінансів України, розповів про реформи у своїй країні та висловив власне бачення необхідних перетворень у нашої державі.

У. Т.: Вас призначили радником міністра фінансів. Що входитиме до ваших обов'язків?

— Мені запропонували стати радником і міністр фінансів, і міністр економіки. Я погодився тому, що маю досвід реформування саме тих напрямів, які стоять на їхньому порядку денному. Передусім ідеться про державні фінанси (консолідацію бюджету), податкову реформу, приватизацію та координацію державної економічної політики. Власне, почав займатися цими питаннями ще тоді, коли моє призначення було на рівні неофіційних домовленостей.

У. Т.: Органи влади України зараз масово шукають професіоналів, які реалізовуватимуть реформи. У цьому ключі є дві проблеми: низькі зарплати й дефіцит кваліфікованих кадрів. Чи були подібні проблеми у Словаччині та як їх можна вирішити?

— Передусім саме в цьому ситуація в Україні краща, ніж була в Словаччині, наприклад, у 1998-му (в багатьох інших галузях вона гірша, у деяких подібна). Бо ви маєте більше освічених, а також досвідчених людей, що працюють у бізнесі. Хоча за останні 25 років в Україні не було необхідних реформ, але все одно були відносно якісні університети, багато людей навчалось за кордоном, працювало на іноземні компанії та організації тощо. Тому мені думаю, що зараз в Україні дефіцит кваліфікованих кадрів.

Однак проблема таки є. Вона полягає в тому, що все державне управління перенасичене робо-

Спілкувався
Любомир
Шавалюк

чою силою, неефективне та не дає належного результату. Тому необхідно провести зміну поколінь, реструктурувати органи влади, усунути надлишкову зайнятість. Реструктуризація передбачає те, що було зроблено в Словаччині: аудит працівників і процесів. У нас він зайняв майже рік, після чого ми повністю змінили структуру Міністерства фінансів. У результаті вивільнилося 30% кадрів, яким ми, звичайно, допомогли в подальшому працевлаштуванні. Тобто йдеться не про те, щоб рівномірно звільнити 10–30%, а про те, скільки робочої сили потребує нова організаційна структура, налаштована на ефективне виконання завдань у майбутньому.

Ви також згадали про малі зарплати, рівень яких нещодавно або знизили, або обмежили стелею. Це серйозна проблема, яку, на мій погляд, потрібно вирішувати. Знаєте, ви можете вмовити людей із бізнесу попрацювати міністрами, їхніми заступниками й керівниками державних підпри-

ємств на безоплатній основі протягом кількох місяців. Але це тимчасове рішення. Я переконаний, що Україна має достатньо грошей у системі, щоб забезпечити високі зарплати в довготривалому періоді. Якщо ви усунете надлишкову зайнятість, реструктуруєте державні інституції, закриєте органи влади, які не просто зайві, а погіршують інвестиційний клімат і є полем для корупції, то матимете достатньо грошей на значно більші зарплати меншій кількості кваліфікованих працівників.

Це саме те, що ми зробили в Словаччині. Коли я був міністром фінансів, то, скоротивши чисельність кадрів у міністерстві на 30%, спрямував більшу частину заощаджених грошей на підвищення зарплат. Воно не було однаковим для всіх, але ті, хто виконував дуже важливу роботу, стали отримувати значно більше.

У. Т.: Заступник голови АП Дмитро Шимків сказав, що головним в Україні є забезпечення верховенства права. Без цього жодна інша реформа не матиме успіху...

— Дуже важко сказати, яка з реформ найважливіша. Бо нині ніщо в Україні не працює так, як треба. Але, згідно із соціологічними опитуваннями, корупція є однією з найбільших проблем та перешкода для розвитку країни. І верховенство права – суттєва передумова відсутності корупції.

Проте найефективнішим і найшвидшим способом зменшити корупцію є дерегуляція, лібералізація та приватизація. Я глибоко переконаний у цьому з огляду на власний досвід. Наприклад, найбільшим джерелом корупції в Словаччині були великі державні банки та підприємства, які надають комунальні послуги. Коли ми реструктурували й приватизували їх, звичайно, за допомогою відкритого міжнародного тендера з пошуку стратегічного інвестора, корупція звелася до мінімуму. Думаю, це стосується й України.

Інша сфера – дерегуляція. Регульовані ціни, наприклад тарифи на газ і тепло для населення, є величезним джерелом корупції. Не випадково найнижчий її рівень в енергетичному секторі серед перехідних економік має Естонія. Після здобуття незалежності вона відразу лібералізувала й дерегулювала енергори-

нок. Відтак там навіть не було простору для появи олігархів. Україна не зробила цього досі, тож саме на тому полі багато з них збили свої статки й здобули політичний вплив. А тепер вони протистоять лібералізації та дерегуляції, бо регульовані ціни – одне з найбільших джерел їхнього збагачення. Отже, важливо зазначити, що потрібні не тільки боротьба із самими виявами корупції, верховенство права, ефективна судова система, а й зменшення простору для корупції.

У. Т.: Зважаючи на рівень доходів українців та знецінення гривні, дехто стверджує, що 77% населення потребуватиме допомоги, якщо підняти ціни на газ до ринкових. Це нібито призведе до колапсу системи соціальної допомоги. Як вирішити проблему?

– Я розумію логіку відтермінування запровадження ринкових цін на газ для населення і розбиття його на три етапи саме з огляду на ваш аргумент. Але уряд очікує, що коли паралельно проводити інші реформи, то підвищення цін на блакитне паливо матиме не тільки негативні, а й позитивні наслідки. Тобто, оптимізуючи кількість чиновників, борючись із корупцією, не марнуючи грошей на державних закупівлях, ви матимете значно більше коштів для адресної соціальної допомоги.

Проте головний інструмент – економічне зростання. Якщо завдяки проведенню реформам економіка почне зростати й залучати інвестиції, створюватимуться нові, ефективні робочі місця, зростатимуть зарплати. Це не просто теорія, а те, що було в Словаччині, у державах Балтії, Польщі та інших після здійснених перетворень.

У. Т.: МВФ наполягає на реформах, які лише допомагають стабілізувати фінансову ситуацію. Але їх замало для того, щоб змінити економіку з боку пропозиції, стимулювати її розвиток. Ось чому суспільство не довіряє подібним програмам від МВФ. Що ви скажете з цього приводу?

– Погоджуюся з такою постановкою питання. Я вже зазначав, що вимоги МВФ необхідні, але недостатні. Тобто це мінімум, який слід зробити, але того справді замало. Макроекономічна стабілізація та фінансова консолідація

немов перша невідкладна допомога. Але, щоб підвищити ВВП, темпи зростання та конкурентоспроможність, потрібно значно більше, зокрема необхідно реалізувати комплексний пакет структурних реформ.

У цьому контексті дуже важливо, наскільки свідомим є рішення здійснювати перетворення. Їх треба проводити не через тиск МВФ. На прикладі Греції можна побачити, наскільки небезпечно це може бути. Якщо політики кажуть, мовляв, ми повинні це зробити, бо – у грецькому випадку – «трійка» (МВФ, ЄК, ЄЦБ) від нас того вимагає, то тих, хто хоче реформ, починають ненавидіти, а популісти приходять до влади.

Водночас найуспішніші держави – Польща, Словаччина, країни Балтії – засвідчили, що можна зробити більше, ніж вимагає МВФ. А в деяких країнах вони зробили навіть те, що Фонд не рекомендував. У Словаччині, коли 2003 року я підготував податкову реформу, місія МВФ застерегла нас, мовляв, не проводьте її, бо це занадто ризиковано для бюджету. Подібний досвід мав грузинський уряд у 2004-му, коли здійснив податкові перетворення.

Тобто програма МВФ є необхідним мінімумом. Але ви маєте зробити значно більше. Що стосується структурних реформ, то часом зміни повинні бути радикальнішими, ніж радять Міжнародний валютний фонд чи інші світові організації.

У. Т.: Проблема в тому, що цей необхідний мінімум, запропонований МВФ, привертає занадто велику увагу суспільства й потребує багато зусиль уряду. Складається враження, що влада зайнята лише виконанням його вимог...

– Не зовсім погоджуюся. Наскільки я знаю з ключових документів: коаліційної угоди, Програми уряду, Стратегії-2020, ідеться про ширший перелік реформ. Зокрема, маються на увазі структурні реформи, забезпечення верховенства права, боротьба з корупцією, зміни держуправління та податкової системи.

Інша річ – як це доноситься суспільству. Уряд повинен надавати людям інформацію про реформи, пояснювати їх, бути постійно присутнім у медіа. У тому й полягає політичне лідерство.

БІОГРАФІЧНА НОТА

Іван Міклош – словацький політик та економіст. Народився 1960 року в Свиднику, Словаччина. Закінчив факультет національного господарства Університету економіки в Братиславі за спеціальністю «Довготривале планування та прогнозування». Працював міністром приватизації (1991–1992), віце-прем'єр-міністром із економічних питань (1998–2002), віце-прем'єр-міністром та міністром фінансів (2002–2006), міністром фінансів (2010–2012) Словаччини.

Президент, парламент, коаліція мають мандат від народу. Що вони обіцяли під час передвиборчих кампаній? Європейську інтеграцію та всеосяжні реформи, радикальну зміну країни. І в них є мандат на реалізацію своїх обіцянок. Звичайно, люди хочуть мати європейські стандарти життя негайно і з огляду на це можуть не підтримувати деяких кроків влади. Але єдиний спосіб змінити країну на краще – провести реформи. І влада зобов'язана це зробити, вона відповідальна за перетворення в країні. Ніхто, крім неї, того не зробить.

Ось чому я кажу про політичне лідерство, вміння вести за собою. Неможливо досягти загального консенсусу щодо кожної реформи, тому влада повинна робити те, що необхідно країні, й брати на себе відповідальність. Навіть якщо попервах люди будуть незадоволені, їм буде важко. Подібне траплялося і в інших країнах. Державам Балтії, Польщі та Словаччині також було нелегко. Реформи там супроводжувалися конфліктами. Але влада повинна вести за собою, во того потребують країна і народ.

У. Т.: Левова частка міжнародного фінансування, яку Україна сьогодні отримує, спрямовується на погашення старих боргів. Цих грошей явно бракує для того, щоб фінансувати економічне зростання. Коли, на вашу думку, в Україну почнуть надходити приватні іноземні інвестиції?

– Усе залежить від упевненості, довіри. Якщо перетворення відбудуться, ситуація покращиться, мабуть, за рік-два можна очікувати припливу іноземних інвестицій. Візьмімо Словаччину. У 2000-му рейтинг агенції S&P для моєї країни був на чотири позиції нижчим, ніж у Чехії та Угорщини і на три позиції нижчим, ніж у Польщі. У 2005-му ми мали найвищий рейтинг серед країн Вишеградської четвірки. Словаччина була на позицію вище, ніж Чехія та Угорщина, і на дві позиції вище, ніж Польща. Тобто за п'ять років ми пройшли шлях від найгіршої позиції до найкращої. І це завдяки реформам. Отже, все, про що говоримо, – чи може щось змінитися та коли відбудеться перетворення – залежить від дій України. ■

Повну версію інтерв'ю, зокрема про податки та вертикальні реформи, читайте на сайті www.tyzhden.ua

Пастка «інтернаціоналізму»

У чому сила і слабкість багатонаціонального складу російської армії

Згідно з останніми повідомленнями російської преси, у Збройних силах РФ задіяно майже 1,2 млн людей, включаючи цивільних. Ще в січні цього року Росія заявляла про те, що чисельність її ЗС – близько 900 тис. осіб, причому вони й надалі скорочуються. Сумнівно, щоб за місяць у РФ було збільшено кількість задіяних у ЗС майже на 300 тис. Цифра 1,2 млн – це, швидше за все, фейк для ворогів на тлі війни на Донбасі.

У разі початку повномасштабних бойових дій у будь-якому з регіонів Збройні сили РФ здатні відразу виставити в першій лінії до 200 тис. сухопутних військ. На сьогодні цього цілком достатньо, щоб стримати перший наступ, скажімо, НАТО або Китаю. Доки вони захищатимуться, Росія може сформувати армію до 10 млн.

Гігантська кількість людей, що служать і працюють у ЗС РФ, задіяні в ракетних військах стратегічного призначення, військово-повітряних та військово-морських силах, а також у незліченій кількості різноманітних складів, баз, центрів та інших організацій, у яких зберігається зброя переважно радянського виробництва. У цих частинах та установах є висококваліфіковані працівники з відповідним інтелектуальним рівнем – мешканці мегаполісів та великих міст. Мобілізовані та контрактники із сільської місцевості – з депресивних регіонів – служать у мотострілецьких, повітряно-десантних та інших частинах сухопутних військ.

Зараз у Росії виникла така ситуація, що 73% населення – це міські мешканці, які поголовно вважають себе «русскімі» (росіянами), у крайньому разі українцями (переважно переселенці 1970-х). Слід зазначити, що росіянином може стати «по паспорту» кожен, хто народився від батьків інших національностей у Москві чи якомусь іншому місті. Така тенденція спостерігалася під час переписів 1930-х, а також серед мешканців мегапо-

лісів у повоєнний час. У результаті в 12-мільйонній Білокам'яній росіян майже 10 млн. Хоч у більшості випадків ці росіяни мають фіно-угорські, татарські, українські або інші прізвища. Та рідко зустрінеш москвича, який знав би, з якого краю приїхали його пращури. Він тим питанням ніколи не цікавився, бо «русскій».

Переважна частина сільського населення РФ – представники неслов'янських національностей. Але їх не всіх беруть до армії. Зараз у Росії призивають на 12-місячну строкову службу, потім схиляють до контракту. Попри те що з кожним роком охочих іти на строкову та контрактну військову службу дедалі менше, декого, хто дуже того бажає, не беруть. Передусім ідеться про чеченських юнаків: у Збройні сили РФ їх не приймають. Бояться. Приблизно така сама ситуація і з деякими іншими народами Північного Кавказу. Дуже вибірково беруть татарів (поволзьких та інших), бо вони теж можуть опинитись у лавах супротивника.

Проте з великою охотою до сухопутних військ приймають башкирів, чувашів, казахів, якутів, бурятів, що мають у зовнішності яскраво виражені східні риси. А також мордву (точніше, народи ерзя та мокша, які штучно об'єднані під цією назвою), удмуртів, марійців, комі та інших представників фіно-угорських племен. Люди цих національностей мають індоевропейські обличчя та прізвища, що переважно закінчуються на «-ін». У Росії їх традиційно вважають «тоже русскімі», а будь-які спроби інтелігенції цих народів протистояти русифікації (яка, в принципі, майже скрізь перемогла) жорстко караються. Звісно, нікого зараз не саджають, але не дають публікуватися, викладати у вишах тощо.

Наприклад, у 1990-ті один з істориків Мордовії заявив, що мордовські племена об'єдналися

Автор:
Ярослав
Тинченко

з російським народом ще 500 років тому. На честь цього в Саранську (столиці Мордовії) було навіть встановлено пам'ятник. Але кілька років тому з'явилася нова теорія: мовляв, ерзя та мокша ввійшли до складу Росії 1000 років тому... Автора старої теорії зацькували.

Умови життя в минулому кочових народів лишаються дуже важкими. Крім того, додамо, що в їхніх представників загалом низький інтелектуальний рівень. Вони, умовно кажучи, досі вдячні радянській-російській владі за «лампочку Ильича», хоча не Ленін її вигадав. Порівнювати їм немає з чим, тож і далі боготворять «білу людину» з Росії.

У містах та військових гарнізонах РФ значно кращі умови життя, ніж у сільській місцевості, особливо в регіонах із суворим

З ВЕЛИКОЮ ОХОТОЮ ДО СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК РФ ПРИЙМАЮТЬ БАШКИРІВ, ЧУВАШІВ, КАЗАХІВ, ЯКУТІВ, БУРЯТІВ ТОЩО

кліматом. Саме тому серед російських військових, які помічені на Донбасі, чимало неслов'янських облич.

Багатонаціональність російської армії – це одночасно як її сила, так і слабкість. Якби хтось з іноземних лідерів поставив собі за мету перемогти або хоча б скоротити територію Росії, він почав би розпалювати сепаратизм серед малих народів РФ. Тоді за лічені роки ця пострадянська імперія перестала б існувати.

Крім «бурятів» та «якутів» (насправді це можуть бути й представники якихось інших племен Росії) на Донбасі воює чимало суто російської публіки з «патріотичних» переконань. Причому і добровольці, і контрактники. Але чомусь досі нікому не спадало на думку, що ті праворадикали можуть «із кращих почуттів» доклас-

тися до загибелі Росії як імперії.

Ми звикли вважати, буцімто Путін – повноправний господар у своїй країні. Він справді всіма засобами дискредитував ліберально-демократичну опозицію. Замість світових величин, як-от академік Андрей Сахаров, цю опозицію тепер представляють такі дивні й сумнівні персонажі, як широко розрекламована в українських ЗМІ Єлена Васільєва. У боротьбі з власними демократами Путіну неоціненну послугу надали російські праворадикали. Вони є бойовим резервом російського міліцейського спецназу та частин швидкого реагування Збройних сил РФ. У разі потреби цей бойовий резерв за лічені години збереться «мочити» чи то учасників мітингу на Манежній площі, чи то незалежну Чечню...

ФСБ має надійний контроль над демократичними рухами в РФ, але російські праворадикали майже непідконтрольні Кремлю. Осліплені своїм ура-патріотизмом, «дєди воєвалі», імперськими амбіціями й часто нетерпимістю до представників інших рас або віросповідань, праворадикали мають чимало таємних чи явних прибічників у всіх колах російської влади. Парадокс ситуації полягає в тому, що на Донбасі ті праворадикали воюють пліч-о-пліч із кавказцями (чеченцями, абхазцями, осетинами), до яких вони ставляться переважно презирливо, та представниками народів Сибіру й Далекого Сходу – такими собі «русскімі» другого

сорт, на їхню думку. Звісно, рано чи пізно ця расова нетерпимість вирветься назовні.

Події в Україні торік засвідчили, що Путін не має реальних важелів впливу на них. Яскравою ілюстрацією цього є захоплення навесні 2014 року невеличкою групою (58 бойовиків) російських праворадикалів на чолі з імперцем-фанатиком Ігорем Гіркіним (Стрелковим) українського міста Слов'янськ. На сьогодні є дві версії того, як це сталося: 1) Путін ледь не особисто відправив цю теплу компанію до Слов'янська; 2) ніхто ту групу не відправляв – самі в Криму зібралися й вирішили діяти на власний розсуд, виходячи з нестабільної ситуації в Україні та власного бойового досвіду, особливо участі в локальних конфліктах.

Звісно, нашій офіційній владі краще вважати Гіркіна безпосереднім виконавцем волі Путіна, бо інакше доведеться визнати, що гігантську державну систему, хоч і постраждалу від Майдану, «опустила» горстка фанатиків-авантюристів. Але ретельний аналіз торішніх подій доводить, що це так і є. Звісно, групі терористів могли допомагати й, напевно, допомагали офіційні особи з Кремля. Та для Путіна спорядження загону з 58 фанатиків – це надто дріб'язково, не його рівень.

Тож спочатку Гіркін втягнув Україну в протистояння під Слов'янськом, а потім Росію – у війну за Донбас. Слідом за першим загonom терористів пої-

Захищати «русскій мір» на Донбасі приїхало чимало уродженців національних республік РФ

У разі початку повномасштабних бойових дій у будь-якому з регіонів Збройні сили РФ здатні відразу виставити в першій лінії до

200 тис.
сухопутних військ

хали інші праворадикали, які почали розхитувати політичну ситуацію в Росії слоганами на кшталт: «Русскіє своїх не бросают». У Путіна не лишалось іншого виходу, як підтримувати їх. Спочатку морально, потім матеріально, а за кілька місяців уже власними ЗС.

Цікаво, що значна частина «слов'янських героїв» ще восени 2014 року втекла до Росії. Хтось із них там активно піариться, а хтось заліг на дно й лише пописує про свої «героїчні подвиги в боротьбі з хунтофашистами» у різних ЖЖ та на форумах. Ну й, звісно, вся ця публіка чекає на новий сплеск конфронтації з «русскім міром». Неважливо де: у Латвії, Узбекистані, Азербайджані, Карелії чи на Далекому Сході.

З одного боку, Росія може пишатися тим, що в неї є такі герої, які будь-якої миті готові на свій страх і ризик мчати зі зброєю в руках кудись за край світу. З другого – праворадикали є прямою загрозою існуванню Росії. Після Криму та Донбасу, за які нікому з них «нічого не було», ці персонажі насміляться влізти і в значно ризикованіші авантюри. Як і у випадку з Донбасом, слідом підтягнеться Путін зі своїми військами, бо ж, мовляв, «русскіє своїх не бросают».

За таких умов зараз у Кремля є два варіанти розвитку подій: або приборкати та взяти під контроль своїх праворадикалів, що зараз малоімовірно, або ці фанатики втягнуть Росію в таку війну, у результаті якої вона припинить своє існування як імперська держава.

Тож РФ приречена стати на шлях праворадикалізму, який неминуче спричиниться до глобальної війни з кимось і за щось... Наприклад, за Антарктику, Курильські острови, нафтові вишки в Середній Азії чи «русскій мір» у країнах Балтії. Слідом за глобальною війною у різних регіонах Російської Федерації почнеться низка локальних: національно-визвольних чи демократичних. Парадокс ситуації в тому, що врятувати від нападників власне «русскіє землі» Кремль самотійно не зможе.

Іронія полягає в тому, що у цих можливих воєнних конфліктах без щирої допомоги України Росія не вистойть... ■

Не проґавити майбутнього

Клієнти ресторану Ebonu в Дубаї дивляться меню, роблять замовлення, показують партнерам презентацію за чашкою кави, а потім ви-кликають таксі просто з інтерактивного столу, що більше нагадує велетенський планшет. Сервіс Grammarly виявляє і виправляє граматичні помилки в англійських текстах: ним користуються студенти, письменники, журналісти й бізнесмени в усьому світі. Новий гаджет Petcube дає змогу стежити за домашнім улюбленцем, говорити до нього через мобільну програму й забавляти його лазерним промінчиком, коли ви не вдома. «У майбутньому, — каже голос із маленького стильного куба в якісній англомовній рекламі, — я житиму і в притулках для бездомних тварин, а ти зможеш бавитися з ними, залишаючись удома, щоб вони не почувалися покинутими». Програма у величезному європейському банку автоматизує оцінку ризиків і процес прийняття рішення про видачу кредиту. Одна зі спільних рис цих новинок — українські розробники.

ІТ-сектор в Україні більшість людей (особливо ті, хто в ньому безпосередньо не працює) асоціює з технологічним майбутнім, стильними офісами, де народжуються Apple і Facebook, та великими доходами. Нічого дивного, адже зарплата в найбільших ІТ-компаніях країни коливається від \$500–600 у початківців до \$3,5–4 тис. у досвідчених спеціалістів та проект-менеджерів, і це зовсім не межа. Вони пропонують хороші умови роботи, а ще можливість виїхати працювати за кордон — останнім часом дедалі частіше. Оскільки такі компанії є переважно або представництвами західних, або працюють із західними клієнтами, доходи у валюті на тлі девальвації гривні роблять їх стабільнішими в очах працівників і більш конкурентоспроможними на міжнародному рівні. Але чи здатні вони бути локомотивом української економіки? І чи перетворить такий бізнес Україну принаймні на регіонального лі-

дера в плані новітніх технологій та розробок у найближчому майбутньому?

ТАЛАНТ НА ЕКСПОРТ

Аутсорсингові ІТ-компанії створюють послуги для клієнтів, часто величезних міжнародних концернів, розробляючи рішення або цілі проекти на їхнє замовлення й під їхні потреби. Від 2007 року Україна є одним із лідерів експорту програмного забезпечення. У звіті Американської торговельної палати «Україна: огляд економіки 2015» керівний партнер компанії A Ventures Capital Євген Сисоєв прогнозує зростання експорту ПЗ від \$2 млрд у 2013-му до \$4 млрд у 2016-му. За підрахунками профільного ресурсу DOU.ua, кількість персоналу в топ 25 представництв ІТ-компаній в Україні загалом збільшилася на 34,9% в серпні 2012 року порівняно з аналогічним місяцем 2011-го, на 17,9% на серпень 2013-го порівняно із серпнем 2012-го (багато хто пояснює сповільнення тим, що за попереднього уряду бізнесмени та ІТ-спеціалісти не бачили в Україні перспектив, а тому помалу втікали), а від серпня 2013-го до липня 2014-го, навіть попри нестабільну ситуацію в країні, на 15,8%. Хоча від серпня 2013 року до липня 2014-го вакансій поменшало на 17%. Однак проблема в тому, що від аутсорсингу в Україні переважно осідає зарплата й залишається досвід працівників (останнє не факт, бо вони масово виїжджають). Адже головні офіси в них на Заході, а отже, й більшість податків, як і плоди інтелектуальних розробок, залишаються там. Тобто ситуація частково схожа на китайську. У КНР розміщене виробництво більшості світових компаній, однак патенти, вартість брэнда й додана вартість продукту, як і репутація у випадку успіху, осідають у західній компанії-власника, а не в підрядчика з Піднебесної.

Тим часом український ринок розвинений дуже слабо. За даними аналітичної компанії IDC, обсяг вітчизняних професійних ІТ-послуг у 2013 році дійшов до \$320 млн (порівняйте із зазначе-

Автори:
Анна Корбут,
Василь
Задворний

Загальний обсяг експорту послуг у 2013 році становив близько \$15 млрд. На ІТ в його структурі припадає приблизно 10%. Якщо порівнювати з експортом товарів, то цифра буде ще меншою. Загальний обсяг останнього дорівнював \$63 млрд за 2013 рік і \$50 млрд за 11 місяців 2014-го (порівняно із \$57 млрд за відповідний проміжок 2013-го). Тобто в експорті товарів та послуг на ІТ припадатиме 2–3%, що навряд чи можна назвати основним чинником надходження валюти. Через невеликий обсяг ринку (на тлі інших галузей) під запитанням перебуває обсяг інвестицій в ІТ порівняно зі, скажімо, аграрним сектором. Водночас термін окупності в цій галузі може бути менший, що робить її привабливішою для інвесторів

ним вище обсягом послуг на експорт), а внутрішній ІТ-ринок, за попередніми оцінками, зменшився за 2014 рік на 40–50% порівняно із приростом на рівні 20–35% на ринку аутсорсингу. Це зумовлено, зокрема, тим, що ні у приватному секторі через проблеми в економіці, ні в державному немає запити на високотехнологічні розробки та продукти. «Технології, що їх застосовують на розвинених фінансових ринках, далеко випередили вітчизняні, — розповідає Максим Приц, керівник проектів у «БІТ Продакшн», що розробляє програмний продукт для учасників фондового ринку в Україні. — Але коли в нашій економіці активно втілюватимуться реформи, національні фінансові ринки стануть більш ліквідними й інтегрованими в міжнародні. Коли динамічніше розвиватиметься регульований (біржовий) ринок — і не лише фондовий, будуть запитані й українські ІТ-розробники. Вони зараз цілком здатні задовольнити потреби внутрішнього фінансового ринку. Але розробка ПЗ, як і будь-яка інша діяльність, вимагає серйозних витрат. І, оскільки з огляду на особливості національного ринку така робота відбувається переважно на замовлення, необхідно, щоб у клієнтів було добре фінансове становище». До прикладу, оновлення торгової системи Singapore Exchange, яка нині є лідером за швидкістю обробки заявок, у 2010–2011 роках коштувало \$250 млн. Але біржі розширюють перспективи й продуктивність своїх торгових систем у міру зростання ліквідності й відповідно до глобальної конкуренції. Адже, коли можливості платформи суттєво переважають потреби ринку, це призводить просто до необґрунтованого збільшення витратків біржі та брокерів. «ІТ-індустрія є важливим незалежним економічним фактором, який може стимулювати інші сектори: вона стала особливо невід'ємною у «візитній картці» Німеччини — автомобільній галузі», — каже Ральф Гауптер, голова правління філії Microsoft у ФРН, в одному зі своїх

інтерв'ю. Водночас очевидно, що автомобільна індустрія Німеччини мала спершу створити попит на ІТ-послуги, які її вдосконалили б, і змогла їх адекватно оплатити. За словами Гауптера, ІТ не тільки створює економічне зростання, а й може вирішувати соціальні проблеми: забезпечувати більш рівні можливості через, наприклад, індивідуальне навчання; оптимізувати баланс роботи й дозвілля завдяки гнучкому режиму роботи, що не потребує присутності в офісі; спрощувати надто складні адміністративні процеси або стимулювати якісно краще медичне обслуговування. Але для цього ІТ-технології слід як використовувати, так і просувати, вважає Гауптер.

Проте Україна за рівнем розвитку ІТ дуже відстає від країн навіть Східної Європи та СНД, хоча інфраструктура майбутнього здебільшого визначатиметься обсягом інвестицій у комп'ютери, мережі мобільного зв'язку, інтернет-інфраструктуру та інші канали передачі інформації. Якщо порівняти витрати ІТ на

особу (скільки одна людина може дозволити собі видати на інформаційні потреби: комп'ютер, інтернет, різні робочі програми, онлайн-навчання тощо) в Україні з іншими державами, то в нас вони, за даними IDC, становлять \$53, а там значно більше: \$90 – у Білорусі, \$108 – у Казахстані, \$278 – у Польщі, \$522 – у Чехії. Збільшаться витрати (і відповідно попит) на ІТ тоді, коли поживається економіка.

Розробники Skwibl – сервісу, який спрощує спілкування між дизайнерами і клієнтами – виходили зі своїм творінням спочатку на київський акселератор Eastlabs, а коли мали на руках функціональну бета-версію, поїхали до Австралії для розширення бази користувачів і бізнес-мережі через тамтешню програму-акселератор ANZ Innovuz START. «Участь у програмі мала величезну користь з огляду на обсяг австралійського ринку та популярність на ньому дизайну й технологій», – розповідає Тетяна Протасова з команди, що розробляла сервіс. Базовий сервіс без

Interactive Restaurant Technology в ресторані Ebony в Дубаї

Українські розробники Petcube збирають гроші для розвитку свого проекту через платформу Kickstarter

платний, але додаткові інструменти вже будуть доступні за платну місячну підписку. Питання про те, чи стануть українці зараз платити за сам сервіс або ж його додаткові інструменти (через брак грошей і культури споживання інтелектуального продукту), риторичне.

Через війну, політичну й економічну нестабільність аутсорсингові компанії масово виводять офіси з України в сусідні спокійні держави, зумовлюючи цим серйозний вплив на людей. «Мабуть, за останній рік четверо з моєї команди (нас було п'ятеро) виїхали. Двоє – до Польщі й по одному до Німеччини та Канади. Вони прибувають туди не на пусте місце: для них створюють абсолютно комфортні умови проживання й роботи від першого дня переселення», – розповідає Олексій, який працює в ІТ-галузі вже кільканадцять років. Їдуть ті, хто вже має доволі потужний багаж знань і досвіду.

Тим часом чути багато розмов про зниження кваліфікації ІТ-спеціалістів за останні роки. Коли інформаційна лихоманка тільки починалася, працювати туди йшли фахівці із прикладної математики та схожих наук. «Такі спеціалісти мають добре поставлене мислення, логіку й технічний підхід, – коментує Ігор Лушчик із компанії Datamart LLC. – А зараз уже спостерігається великий рух людей з іншими кваліфікаціями. Це не завжди добре, бо робити якісь не дуже складні речі відразу можуть усі й дуже багато компаній, особливо в аутсорсі, користуються цим, наймають таких людей». Але вони стають «вузькими спеціалістами», і зрештою це позначається на якості роботи, а про створення інноваційних продуктів говорити взагалі годі. «Тому в нас починається невеликий прогин у цьому питанні. Що далі, то більшим він буде», – додає Ігор.

Та навіть за цих умов аутсорсингові компанії дуже важливі для України, бо все-таки створюють робочі місця, дають людям знання та досвід і яке-не-яке відчуття стабільності.

У ГОНИТВІ ЗА ІННОВАЦІЯМИ

«Продуктові компанії» – це ті, що створюють інноваційні технології та продукти. Вони й мали б

стати локомотивом технологічного прогресу. Зараз в Україні море стартапів, але небагато з них стають успішними. Ті, що вже вийшли на ринок із якимсь новим продуктом, здебільшого мають головні офіси в США. Там і платять податки. Проблема в тому, що більшість цих стартапів мають орієнтуватися на серйозні цілі, тож і зосереджуються на західному ринку. А якщо стартап хоче, щоб із ним працювали представники західного ринку, легше головний офіс мати у США чи Німеччині, наприклад, ніж в Україні чи Росії. Доки ж наш внутрішній ринок не матиме достатньо великого потенціалу, доки компанії не зможе працювати у своєму регіоні або доки тут не буде створено привабливих за чужі умов для стартапів і розробок, IT-фірми шукатимуть можливості базуватися деінде.

За словами представників «продуктових» компаній, аутсорс пропонує людям гроші й стабільність, тож туди йдуть заробляти. Їхні фірми натомість пропонують простір для креативу, розвитку, синергії різних сфер. Наприклад, ідея Petcube виникла в розробника, коли сусіди сварилися через його собаку, який гасав квартирою, голосно гавкав і псував меблі, поки господаря не було вдома. Коли з'явився лазерний промінчик і голос господаря з нього, домашній улюбленець угамувався.

Але для розвитку стартапів потрібен окрім, природно, ринку привабливий інвестиційний клімат, у який ішли б венчурні інвестори, тобто люди, готові вкладати в ризиковані проекти, яких іще не існує на ринку (тож невідомо, вистрелять вони чи дадуть осічку). Крім того, необхідний захист інтелектуальної власності – наразі більшість «продуктових» компаній не бачить жодних інструментів захисту своїх розробок в Україні, тому реєструє патенти на Заході. Коли інтелектуальна власність буде захищена, а вітчизняні суди здобудуть довіру й доведуть власну ефективність, таким компаніям працювати в нас буде комфортно. Інший момент – оскільки українські девелопери працюють удома, вони випадають із контексту Заходу, а саме на його ринок як на найбільш розвинений і купівельно спроможний вони орієнтуються. Тим часом програмісти, які працюють у Кремнієвій долині, перебувають на місці й бачать, що буде потрібно не просто на цей момент, а в майбутньому. І коли воно настає, вже мають готовий продукт – так коментував процес Роман Хміль із GlobalLogic, однієї із провідних аутсорсингових компаній в Україні, під час дебатів між аутсорсерами та «продуктовиками» в Київській школі економіки.

Дуже важливим чинником, який показує реальний рівень розвитку галузі та бізнесу загалом у країні, є R&D-центри, чи, як їх звикли називати в нас, центри НДДКР (науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи). Ми майже не ведемо реально великих інноваційних проектів у царині IT. Навіть якщо виходити з того, що в Україні наразі немає великих коштів для капітальних наукових вкладень, варто вивчити іноземний досвід залучення наукового капіталу. Для порівняння: в Ізраїлі діє понад 20 таких науково-дослідних центрів тільки в галузі IT, відкритих монстрами на кшталт Microsoft, Cisco, IBM, Intel. І проблема тут не тільки в ринку, а в недолюбленій державній політиці, адже інвестиції, і насамперед наукового характеру, ніколи не прийдуть у країну, де їм невитідно працювати. В Ізраїлі діє окрема урядова програма із заохочення відкриття науково-дослідних центрів, де передбачені значні податкові знижки, урядові гарантії та можливість промоції винаходів у країні за державний рахунок. У США, які є безумовним лідером у цій царині, бізнес починає пошук майбутніх співробітників та дослідників іще з перших курсів. Це робиться через фінансування R&D-центрів при університетах, які допомагають виловлювати перспективних студентів (вони отримують гранти на свої розробки). Інший варіант – великі щорічні тематичні конференції на кшталт R&D-конференції Массачусетського технологічного інституту, в якій бере участь понад 200 компаній. Водночас університети зацікавлені запрошувати читати лекції фахівців із бізнесу. Так вони підвищують рівень освітніх послуг та власний престиж. Ця модель дає США змогу утримувати технологічне лідерство і в царині IT, і в науковій діяльності загалом. Якщо Україна справді хоче зробити високі технології локомотивом економіки, нам варто наважитися вкладати або гроші, або зусилля, а краще й те, й інше в наукомісткі речі, які здатні мати значний довготривалий ефект. А поки що аутсорсингові компанії тут здебільшого переманюють хороших викладачів із технічних вишів до себе на роботу, і ті, звісно, йдуть, бо зарплату в університеті й IT-компанії не порівняти. Відтак учити чи мотивувати нові покоління українських креативних технарів нікому.

В огляді української економіки від Американської торговельної палати виділені три основні виклики для IT-індустрії: війна на Сході, нестача кваліфікованих спеціалістів та корупція, що відлякує нових інвесторів. Якщо вирішити першу проблему справді не просто, то решта – питання політичного бачення і стратегії. ■

К Н И Г А Р Н Я

3–6 березня

чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

Київ (вул. Лисенка, 3):

5 березня, 18:00 – «Книга образ і образів Бруно Шульца». Лекцію про творчість письменника читає Діана Ключко.

Львів (просп. Свободи, 7):

3 березня, 18:00 – лекція історика Дмитра Білого (Донецьк) «Кубань і Україна: чи всі зв'язки перервано?».

5 березня, 18:00 – «Коло книжки»: обговорення книжок із підлітками 14–16 років.

6 березня, 18:00 – презентація книжки «Летіло 40 сорок: літературні анекдоти про відомих українських письменників, художників, політиків та мистецькі й суспільно-політичні події 20–30-х рр. XX ст.».

Вінниця (вул. Соборна, 89):

3 березня, 18:00 – презентація романів Владислава Івченка із серії «Найкращий сищик».

6 березня, 18:00 – показ українського короткометражного кіно.

Інформаційний партнер

Тиждень

Із повним переліком заходів та його можливими змінами ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Олексій Скрипник:

«Усі українські ІТ-компанії розуміють, що аутсорсинг – це не панацея»

Тиждень поспілкувався з Олексієм Скрипником, народним депутатом від партії «Самопоміч», у минулому генеральним директором ІТ-компанії ELEKS, про роль держави в розвитку ІТ-галузі, проблеми цього сектору і здатність українських компаній виробляти власний високотехнологічний продукт.

Коли говоримо про ІТ в Україні, маємо на увазі здебільшого аутсорсинг, тобто роботу для закордонного клієнта. Утім, якщо поглянути на Індію, яка є країною № 1 з аутсорсингу, то побачимо цікаву річ: там великий внутрішній ринок ІТ, тобто держава й комерційні компанії замовляють дуже багато таких продуктів. В Україні ж приблизна оцінка торішнього прибутку в цьому секторі – \$2 млрд, із них внутрішній ринок – сотні мільйонів доларів. Це були переважно державні замовлення, 50% із яких, напевно, становили хабарі. **Фактично до сьогодні в Україні було кілька компаній, що спеціалізувалися на використанні ІТ як засобу для відмивання коштів.**

Роль держави в розвитку ІТ-галузі – це комплексне питання. Я його розділю би на кілька, адже воно приховує в собі величезний пласт проблем. По-перше, донедавна на ІТ ніхто не звертав уваги, нам ніхто не заважав розвиватися. По-друге, внутрішнього ринку як такого, що міг би стимулювати галузь, не було. По-третє, держава взагалі не думала про те, що робити з ІТ.

Серед європейських країн найкращий приклад, напевне, Естонія. Це той випадок, коли держава, розуміючи, що ІТ може стати драйвером у її розвитку, одночасно робить дві речі: розвиває державу

Спілкувалась
**Ольга
Ворожбит**

В Україні
приблизна оцінка
торішнього
прибутку в
ІТ-секторі –
\$2 млрд.
із них внутрішній
ринок – сотні
мільйонів доларів

й розвиває ІТ. Розвиток через внутрішній ринок, контракти та прозорість – це найважливіше, чим могла б допомогти держава, тому що ті преференції, які існували раніше, нічого не давали.

Якщо поглянемо на палітру ринку українського ІТ, то побачимо, що в нас є декілька напрямів. По-перше, сервісний, який дуже часто виступає як head leasing, тобто коли голови талановитих людей «віддають в оренду». По-друге, проєктний, коли компанії беруть участь у тендерах, виграють проєкти й займаються розробкою складних систем. По-третє, це виробництво власних продуктів. В Україні є вже декілька ігрових студій, які створюють серйозні ігри та контент. Про них Україна не знає, бо вони відомі за кордоном. Є також фриланс, який сьогодні багато працює в тіні, тому його складно оцінити. За моїми підрахунками, щонайменше 30–50% офіційного ринку аутсорсингу. Це така велика палітра компаній, які працюють для закордону. Є ще фірми, їх менше, які орієнтовані на внутрішній ринок України. Останнім часом багато компаній стали створювати продукт для війська, наприклад дрони, зброю, планшети.

Стосовно того, як вони взаємодіють із державою, платять податки тощо, то більшість працює через систему ФОП. Зараз можна платити близько 40% сумарного податку, раніше – 58%. Якщо порівняти 5% для ФОП і додатково ще 3–5% на супровід та 60%, то будь-який бізнесмен вибере 5%. Роль держави – гармонізувати податки, щоб айтішникам було вигідно платити їх. Утім, гадаю, податки треба брати не у віднос-

них величинах, а в абсолютних, щоб їм було вигідно їх сплачувати, але при цьому вони розуміли, що коли не відраховуватимуть податків, то не зможуть купити авто чи заплатити іпотеку. Є багато ситуацій, коли «біла» зарплата дуже вигідна. Так, наприклад, вчинила Грузія, яка в кризу 2008-го суттєво зменшила податки, що насправді надзвичайно збільшило приплив грошей у скарбницю. На жаль, у нас цього немає, бо потрібна сміливість, щоб піти на такі радикальні кроки, які, на мою думку, суттєво підвищили б рівень і збирання податків, і взаємодії держави з представниками ІТ-галузі.

Ще одна колосальна українська проблема – незахисність авторських і майнових прав. Саме тому, якщо говорити про продаж авторських прав, процедура відбувається не за українським правом. Люди їдуть або на Кіпр, або в інші країни лише для того, щоб зробити це за британським правом. Вони розуміють, що там не буде українського суду й що домовленості виконуватимуться. Тому більшість «продуктових» компаній реєструються не в Україні.

Утім, компанії і далі залишаються тут, бо в Україні є дешеві, розумні, навчені мізки. Це було стимулом для того, щоб фірма, не маючи на початку жодного капіталу, як-от та, котрою я керував до обрання депутатом, розвинулася з двох людей до тисячі. На жаль, держава мені ніколи не допомагала, лише заважала.

Зараз же ми бачимо, особливо зважаючи на те що йде війна, невпевненість клієнтів, дуже багато компаній втікають за кордон. Якщо поглянемо на ситуацію з великими

фірмами, то вони вже відкрили офіси в Польщі, Болгарії, Румунії.

Гадаю, потрібно повністю міняти вектор співпраці: держава має зрозуміти, що бізнес – це суть її розвитку. У США є така приказка: «Business of United States is business». Фактично бізнес розвиває країну, і функція чиновника – не «обдерти» бізнес, а зробити так, щоб його було більше. Для цього потрібна зміна психології та парадигми мислення.

Я точно знаю, що, коли в компаній з'являються гроші, вони починають працювати над R&D (Research and Development. – Авт.). Спершу для такої роботи не було коштів, тому здійснювали аутсорсинг. Потрібно було спершу заробити грошей, бо кредитів ІТ-компаніям ніхто не давав, а інвестори не хотіли й боялися йти в Україну. Усі розуміють, що аутсорсинг – це не панацея і багато компаній хочуть займатися продуктами. Є багато аутсорсингових компаній, які спершу бралися за це, а потім перепрофілювалися на ви-

робництво продуктів. Наприклад, тернопільська MagneticOne, яка створює продукти для ринку e-commerce (англ. електронна комерція).

Кремнієву долину було збудовано коштом Міністерства оборони США та на перших контрактах, які отримали Intel, Hewlett-Packard та інші компанії. Потім з'явилися великі

ПОТРІБНО ПОВНІСТЮ МІНЯТИ ВЕКТОР СПІВПРАЦІ: ДЕРЖАВА МАЄ ЗРОЗУМІТИ, ЩО БІЗНЕС – ЦЕ СУТЬ ЇЇ РОЗВИТКУ

прибутки, які потрібно було купити для реінвестування. Так з'явилися перші інвестори в Долині. Google одержав свій перший мільйон доларів від держави на дослідження пошукових механізмів у Стенфордському університеті. У США влада розуміє, що коли бізнесмен використовує навіть те, що було створено за допомогою держави, то буде кращий результат. Там не бояться віддавати технології в приватні руки, розуміють, що це набагато ефективніше, ніж держава. На сьогодні також треба говорити про новий тренд – біотехнології. Якби ми поглянули на всі технопарки і все, що робиться у світі в цьому напрямку, то мали б говорити не про ІТ, а про Biotech. Якщо для ІТ потрібні два програмісти на комп'ютері, то для Biotech необхідна ще й лабораторія на десятки мільйонів доларів, яка окупиться за 10–15 років. Такі речі без підтримки держави, яка розумітиме, що вони потрібні, не робляться. Вже давно працює Львівський кластер. Ми запустили в УКУ найкращу програму з ІТ у Східній Європі, тобто в жодному Сколкові такої немає. І ми нормально взаємодіємо тут із містом та державою, хоча це й не та допомога, яку могли б дістати на Заході. Держава на рівні міста зрозуміла, що, допомагаючи нам, допомагає собі. Вона повинна сприяти, а компанії повинні взаємодіяти з нею. На стику такої взаємодії реалізуються успішні проекти. ■

БІОГРАФІЧНА НОТА

Олексій Скрипник – народний депутат VIII скликання від партії «Самопоміч». Народився у 1964 році у Львові, у 1986-му закінчив факультет електроенергетики тодішнього Львівського політехнічного інституту (тепер НУ «Львівська політехніка»), з 2008-го – старший викладач Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій при НУ «Львівська політехніка». 1991 року разом із батьком заснував підприємство ТзОВ «ЕЛЕКС». Олексій Скрипник є членом асоціації «ІТ Україна», входить до складу наглядової ради асоціації «Львівський кластер інформаційних технологій та бізнес-послуг»

У власній матриці

ІТ-фриланс – дуже поширена форма зайнятості серед українських програмістів. Дистанційованість від корупційного бізнесу й від офісної роботи як такої робить це ремесло вельми привабливим

Автор:
**Богдан
Буткевич**

За останні 10 років галузь ІТ перетворилася в країні, мабуть, на найкращий кар'єрний ліфт для інтелектуально розвинених людей. Виявилося, зовсім не обов'язково бути сином прокурора чи депутата або їхати до столиці для того, щоб заробляти, може, й не більше, але при цьому займатися реально цікавою справою. Мрія як для країни, що балансує між другим і третім світом. Власне, такою ця галузь є й тепер, хоча в останній рік тут, як і в усіх сферах, виникли великі труднощі, особливо в компаній, що працюють на внутрішньому ринку. Попри те що навіть зараз, у кризові часи, середня заробітна плата в цій царині перевищує \$1 тис. ІТ-галузь останнім часом трохи загальмувала, але все одно має шанси стати в майбутньому чималою складовою ВВП.

ФРИЛАНС ЯК ШАНС

«Фрилансери можуть робити тільки прості, не дуже масштабні проекти, – розповідає Андрій із невеликого містечка на Львівщині. – Великі, з інноваційними розробками під силу тільки серйозним компаніям із чималим штатом та бюджетами. І вони в Україні зазвичай займаються аутсорсингом».

Його історія досить типова для українських фрилансерів. Андрій закінчив технікум у рідному містечку й вирішив взятися за програмування. При цьому переїжджати до великого міста не бажав. У хлопця все складається досить добре: працює сам на себе й оцінює власний щомісячний дохід у \$700–800, а це дуже пристойні гроші для провінції. Так, зарплата менша, ніж була б у великій компанії, але ж він сам формує свій розпорядок, а ще йому не треба винаймати житло у великому місті, куди довелося б їхати, адже тільки там зосереджені серйозні контори.

«У мене невеликі й не дуже об'ємні проекти, – розповідає Андрій. – Це замовлення на розробку сайтів, їх підтримка й подібне. Тобто те, що можна отримати на відповідних інтернет-

порталах, де клієнти шукають виконавців. Чималі замовлення, коли потрібно розробляти окреме програмне забезпечення чи платформи, один фрилансер сам не потягне, тут потрібна команда. Та й компаніям необхідне відповідне портфоліо».

Кілька опитаних **Тижнем** фрилансерів підтверджують: це непоганий інструмент для виживання та заробляння коштів. Замовлень з усього світу так багато, що достатньо якісно вивчити кілька мов програмування та розуміти англійську – і безперервний їх потік у тебе в кишені. Плюс ти фактично не залежиш від стану української економіки, адже 90% фрилансу в мережі робиться на закордон. Саме цей вид діяльності дає змогу виживати багатьом людям у провінції, котрі, як Андрій, не хочуть їхати до великого міста. Щоправда, треба ро-

зуміти: той, хто підсів на таку діяльність, навряд чи колись стане Біллом Гейтсом чи Стівом Джобсом.

Тим більше що останнім часом у цю професію в гонитві за ілюзією легких грошей пішло чимало людей без профільної математичної освіти, і це розмиває професійний рівень українських айтішників. Однак зазначений вид діяльності – хороший варіант для розвитку маленьких містечок і хоч якоїсь економічної диверсифікації, щоб усі скопом не їхали шукати долі до Києва чи інших великих міст, залишаючи свої рідні поселення без будь-якої інтелектуальної складової.

ВИТІК МІЗКІВ

«До Помаранчевої революції українські айтішники перебували поза межами ринку, – пригадує програміст Сергій

Пінькевич, який наразі переїхав жити на Кіпр, де має власну компанію. – Це було безпосередньо пов'язано з тим, що про Україну ніхто не знав. Проривними стали середина – кінець 2000-х, коли ринок майже вибухнув, а доходи його учасників зростали в геометричній прогресії. До того ж то був період, коли можна було добре заробляти не тільки на аутсорсі, а й на внутрішніх клієнтах. Тоді, та навіть і тепер, ми багато в чому вигравали конкуренцію в тих самих росіян, які теж традиційно активні на ринку ІТ-фрилансу. Насамперед тим, що демпінгуємо в плані цін, та й працелюбніші, правду кажучи».

Але протягом останніх двох-трьох років компанії різко зменшують витрати на ІТ, тому 2013-го Сергій переїхав з України, бо стало не вигідно працювати. «Замовлення в мене й так усі закордонні, тож не було жодного резону платити шалені податки тут», – пояснює свій вибір. За його словами, чимало друзів, із якими він розпочинав і які працювали у великих ІТ-компаніях, або вже виїхали, або збираються. І це при тому, що зарплати в них високі навіть за європейськими мірками. Але чимало компаній, особливо з іноземними головними офісами, вважають за потрібне перечекати війну та лихоліття в Україні за кордоном. Більшість працівників, яким пропонують переїзд, погоджуються. Тому, на жаль, в Україні зараз відбувається черговий відплив кадрів. Хоча багато хто й лишається, адже отримувати зарплату у валюті за нинішнього курсу дуже вигідно.

«ІТ у форматі фрилансу може існувати й далі, – пояснює Сергій Пінькевич. – Але коли економіка стагне, важко всім. ІТ, що

сами та контрактами. Заробітки в галузі поки що не впали, у деяких сегментах навіть спостерігається зростання, однак 2015-й буде дуже важким для всіх». Тож ІТ-рай останнім часом трохи потьмянів, однак за розумної державної політики й покращення соціально-політичного становища ця галузь цілком може стати однією з провідних в економіці.

ЧИ ВАРТО СТАВАТИ АЙТІШНИКОМ

З огляду на все описане вище, природно, виникає питання: а чи варто ставати ІТ-спеціалістом і що це може дати на нинішньому етапі? Якщо ви вирішили розпочати кар'єру в згаданій царині, варто розуміти, що для зовнішнього ринку, тобто йдеться про аутсорсинг, характерна менша потреба в управлінцях, продавцях, консультантах, тож імовірність стати «великим начальником» невисока. Проте є можливість вирости як спеціалісту з перспективою поїхати працювати за кордон.

«Слід розуміти, що для роботи в цій сфері дуже важлива психологічна стійкість, – розповідає консультант компанії Luxsoft Василь Задворний. – Звичайно, йдеться не про вдачу спеціаліста, але треба усвідомлювати, що робота, у якій персонального «живого» спілкування дуже мало, а більшість комунікацій відбувається через електронні засоби, – непросте випробування для психіки. Однією з основних умов успішної діяльності тут є володіння англійською мовою й постійна самоосвіта».

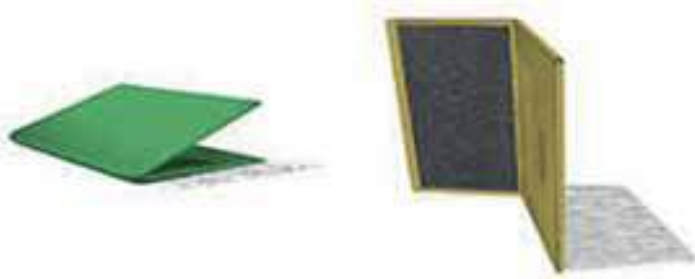
Зі здобуттям базових знань і навичок проблем виникнути не повинно – безплатних онлайн-курсів зараз безліч, зокрема й від найвідоміших навчальних закладів, таких як Массачусетський технологічний інститут. Так само багато й не дуже дорогих більш традиційних курсів у великих містах. Не варто затягувати з початком практичного застосування знань. Вивчити все неможливо, а на досвід роботи працедавець звертатиме увагу. Тому, якщо ви хочете стати айтішником, починати треба було ще вчора. ■

ІТ-ФРИЛАНС – ХОРОШИЙ ВАРІАНТ ДЛЯ РОЗВИТКУ МАЛЕНЬКИХ МІСТ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ

працює на внутрішній ринок, зараз страждає, бо грошей у це в нас ніхто особливо не вкладає. Тому виживають старими запа-

Тенета на ботанів

У битві за талановитих програмістів інші галузі можуть повчитись у Кремнієвої долини

Не так давно на діловому обіді у Кремнієвій долині журналіст The Economist розмовляв з імпульсивною бізнес-леді, яка нарікала на труднощі в особистому житті. Технарі, з якими вона знайомиться, виявляються геть ботанами, що занадто навіть для неї, превельми вченої, яка має власний стартап.

Дефіцит відчувають і рекрутери, які намагаються знайти висококласних програмістів. Відновлення економіки в Америці й різке зростання підприємництва підвищують попит на таланти в технологічній галузі. За даними Бюро трудової статистики (при Міністерстві праці США. – Ред.), рівень безробіття серед розробників комп'ютерних програм і комп'ютерних інженерів у IV кварталі 2014 року становив лише 2,5% (для порівняння: загальнонаціональний показник – 5,7%). Всесвітній пошуковик для ринку праці Indeed стежить за десятима категоріями вакансій, які заповнити найважче; за останні три місяці минулого року сім із них

**ХОЧА ЗМАГАННЯ ЗА ТАЛАНТИ
ОСОБЛИВО ЗАПЕКЛЕ
В КРЕМНІЄВІЙ ДОЛИНІ,
ЦЕ ЯВИЩЕ ГЛОБАЛЬНЕ**

Всесвітній пошуковик для ринку праці Indeed стежить за десятима категоріями вакансій, які заповнити найважче; за останні три місяці минулого року сім із них були пов'язані з комп'ютерними науками

були пов'язані з комп'ютерними науками.

Усе це нагадує бум доткомів кінця 1990-х. Технарів заманюють і переманюють чималими вхідними бонусами й «передпустками» (оплаченими наперед відпустками перед вступом на нову посаду). За них точаться справжні аукціонні бої, у яких

швидко зростають оклади та бонуси для фахівців із популярних мов програмування, як-от Python чи Ruby on Rails. Деякими програмістами, які мають зірковий потенціал, цікавляться навіть менеджери, що представляють також музикантів або зірок спорту. Тож невдовзі й у комп'ютерних профі може з'явитись антураж.

Хоча змагання за таланти особливо запекле в Кремнієвій долині, це явище глобальне. В

Індії гіганти інтернет-торгівлі на зразок Flipkart і Snapdeal мало не б'ються за інженерів-програмістів, які повинні допомогти їм конкурувати з Amazon у регіоні. Baidu, одна з найбільших китайських веб-фірм, спонсорує вечори знайомств для персоналу, бо дослідження свідчать: одружені працівники рідше переходять до конкурентів.

Комп'ютерні технології застосовуються в дедалі ширшому спектрі галузей: від автомобілебудівної та аерокосмічної до виробництва побутової техніки. Ці компанії також намагаються завербувати достатньо програмістів. У компанії Ford стільки само вакансій розробників програмного забезпечення, скільки в середній технологічній фірмі. Щоб обслуговувати клієнтів через програми для смартфона, сфері обслуговування (від банків до роздрібно-ї торгівлі) потрібно дедалі більше розробників ПЗ.

Але якщо битва за талановитого програміста точиться не лише серед технологічних титанів, то лінія фронту пролягає

саме там. Софтовим фірмам більше, ніж виробникам «заліза», потрібен унікальний талант, який щоранку заходить до офісу. Тому вони стільки зусиль докладають до рекрутингу й утримування кадрів. Серед «пряничків» – істотні стимули у вигляді високих окладів і привабливих опціонів на акції. Але кадрові стратегії – це не лише щедра оплата, заняття з йоги на робочому місці та безплатні обіди.

Хоч би як пафосно це звучало, але технарі справді хочуть відчувати, що вони якимось «прогнозули всесвіт», якщо говорити словами покійного Стіва Джобса. Грандіозних планів їм не бракує. Google прагне «організувати світову інформацію і зробити її загальнодоступною та корисною». Мета Facebook – «дати людям змогу ділитися думками, зробити світ відкритішим і тіснішим». Щоб посприяти формуванню відчуття безмежних можливостей, ці компанії, окрім іншого, не шкодують грошей на ризиковані проекти за межами своєї основної діяльності. Google займається всім: від автівок на автономному керуванні до побутових інтернет-гаджетів. Facebook придбав компанію, чиї дрони можуть забезпечити підключення до інтернету найвіддаленіших куточків Землі. А в Apple, кажуть, працюють над розробкою електроавтомобілів та шоломів віртуальної реальності.

Як й інші творчі натури, найкращі програмісти переконані, що ефективні стосунки неможливі без відкритості. Загальні збори відбуваються не лише в крихітних новостворених компаніях. Працівники навіть найбільших технологічних фірм розраховують часто бачити керівництво, особисто чи на відеозв'язку, й дошкуляти йому найрізноманітнішими запитаннями: від корпоративної стратегії до якості кави в офісі. Перспектива такої радикальної відкритості часто наганяє страху на неприступне начальство в інших галузях.

Деякі молоді й зелені програмісти все ще вважають за краще працювати в невеликій компанії, аніж бути просто гвинтиком гігантської технічної машини. Щоб запопасти такий

талант, великі технологічні фірми вигадали хитрий прийом: вони прагнуть придбати компанії з невисокими прибутками лише заради персоналу, а відтак утримати його, пропонуючи останнім широку автономію. Наприклад, торік Google заплатив \$400 млн за стартап DeepMind, що займається розробками штучного інтелекту, де працюють чи не найкращі програмісти із цієї галузі.

Інтернет-гіганти дедалі краще розуміють потребу в розширенні бази талантів для своїх пошуків. Дехто більше намагається приваблювати й утримувати жінок-програмістів, яких у цій галузі поки що дуже мало. Apple і Facebook заявили, що оплачуватимуть витрати на заморожування яйцеклітин своїх працівниць, які бажають відкласти народження дитини й поки що будувати кар'єру. Шеріл Сандберг, головний операційний директор Facebook, вступає за ширшу участь жінок як у вищій керівній ланці, так і у вивченні комп'ютерних дисциплін.

КОПІПАСТА

Інші категорії компаній, навіть банки, намагаються дорівнятися до Кремнієвої долини за щедрістю оплати й готовністю задовольняти всі забаганки своїх талановитих програмістів. Але вони можуть змагатись ефективніше, просто наслідуючи деякі прийоми. Наприклад, страховальники – заманювати програмістів, якщо гучно заявлятимуть про намір убезпечити світ від кіберзлочинності та інших серйозних ризиків. Банки й торгівля – залучати більше талановитих технарів через придбання технологічних компаній разом із персоналом. І справді, WalmartLabs із Кремнієвої долини (аналітичний підрозділ мережі Walmart, яка затята конкурсує з Amazon) останнім часом активно скуповує невеликі стартапи; деякі з них були майже відразу закриті, але працівники залишилися на своїх місцях. Шанси в неї та інших нетехнологічних фірм, може, й не такі чудові, але чудо варте того, щоб за нього поборотися. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

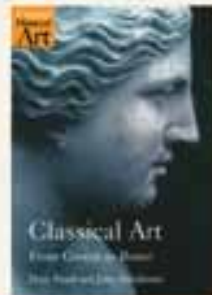
History of Art series at Ye Bookstore

Looking at art history from a fresh perspective*

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

* «Історія мистецтва»
в Книгарні «Є»

Новий погляд на історію мистецтва

www.book-ye.com.ua

Думки інвестора

Автор:
Еммі Гентлер,
співзасновниця компанії *Softjourn*

Укrajнських інженерів у світі знають як винахідливих спеціалістів, що не бояться висловлювати власну думку, не чекають, склавши руки, поки хтось скаже їм, що робити. Завдяки багатьом міжнародним компаніям, що повідкривали свої представництва в Україні, а ще через численних її громадян, які виїхали за кордон, у тутешніх спеціалістів формується репутація відмінних інженерів та співробітників. Але, зрештою, цінність працівника залежить від того, що він може дати клієнту, а не від того, в якій державі трудиться чи з якої походить.

Я працюю та інвестую в цій країні вже близько 19 років. Виклики останнього року специфічні, але якщо не брати їх до уваги, то свої нюанси ведення бізнесу є всюди, а тут нині багато що змінилося. Хотілось би бачити тіснішу співпрацю між ІТ-індустрією й урядом у плані розвитку та забезпечення прозорості оподаткування в цьому секторі. Крім того, потрібна активніша співпраця, спрямована на зміни у вищій освіті. В Україні дуже хороша освітня база й багато вишів серйозно покращили викладання комп'ютерних наук, але в масштабах усієї системи можна вдосконалюватися далі, скажімо, запроваджувати курси практичного сквичення мов програмування, на які великий попит, на кшталт Java, чи давати студентам більше балів за досвід практичної роботи, а не за час, проведений в аудиторії. Насправді в багатьох українських містах є відмінні виші. І багато їхніх випускників шукають можливостей будувати кар'єру там, де живе їхня родина, де вони вчилися. В Івано-Франківську, наприклад (там діє девелопмент-офіс Softjourn, а хед-офіс – у Каліфорнії. – Ред.), прекрасні умови для життя: в різних рейтингах він часто опиняється серед лідерів в Україні. А компанії, що там працюють, дають людям можливості для розвитку.

Якщо говорити про те, як на ІТ-бізнес вплинула війна, то технологічні компанії, які базувалися в охоплених нею регіонах, у Донецьку, Луганську

чи неподалік них, переїхали до інших частин України. А фірми, що працювали в інших містах, однозначно лишаються й розвиваються там, де вони й були. Багато ІТ-компаній, що діють в Україні, зростали навіть у 2014 році, незважаючи на складну ситуацію. Але саме через неї майже всі ІТ-фірми, що мали таку нагоду, за останній рік розробили «плани Б» на випадок форс-мажору, які часто передбачають переїзд до сусідніх країн – Польщі, Болгарії та ін. Водночас це дає компаніям змогу рости й запевнювати клієнтів у тому, що у випадку неможливості працювати з якоїсь причини в Україні вони можуть робити те саме деінде.

Сьогодні в країні багато компаній – розробників софту, які випускають продукт і для місцевого ринку, і для міжнародного. Інтерес до зростання відповідного ринку тут існує вже давно. Є чимало підприємців, що генерують численні ідеї і створюють власні інтернет- або мобільні програми. Багато таких проектів не вимагають значного капіталу на розробку, тому ці бізнесмени можуть фінансувати її самостійно, принаймні до того моменту, коли продукт треба вже активно розвивати. Крім того, в

**ХОТІЛОСЬ БИ БАЧИТИ
ТІСНІШУ СПІВПРАЦЮ МІЖ
ІТ-ІНДУСТРІЄЮ ТА УРЯДОМ
У ПЛАНІ РОЗВИТКУ Й
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРІСТІ
ОПОДАТКУВАННЯ В ЦЬОМУ
СЕКТОРІ**

Україні діють приватні інвестиційні компанії, котрі дають стартапам доступ до забезпечення коштами (якщо ідея і напрям бізнесу зацікавлять великих венчурних інвесторів) – іноземного чи вітчизняного. А ще підприємцям допомагають удосконалювати їхні ідеї до рівня, на якому вони могли б стати привабливими для інвестора, або організувати їх у бізнес, що фінансуватиме сам себе на першому етапі та під час дальшого зростання. Низка організацій пропонує стартапам тренінги, постійні семінари, менторів, які вчать розробляти бізнес-плани й спілкуватися з потенційними інвесторами, щотижневі конференції та чимало іншого. Тобто основи для розвитку підприємницького середовища тут уже закладено, і цілком можна сподіватися, що три стовпи, необхідні для успіху стартапу, – ідеї, капітал і менторська підтримка – в Україні тільки міцнішатимуть. ■

Спеціальні авіарейси до Івано-Франківська

з Києва від **599** грн*

з Одеси від **649** грн*

з Дніпропетровська від **749** грн*

з Харкова від **849** грн*

з Москви від **949** грн*

Від «баронів-розбійників» до «кремнієвих султанів»

Нинішні хайтек-мільярдери мають багато спільного з попереднім поколінням «акул капіталізму»

За півстоліття між закінченням громадянської війни у США й початком Першої світової у 1914-му група підприємців перетворила цю країну з аграрної на індустріальну, побудувала гігантські бізнес-імперії, накопичивши велетенські статки. 1848 року найбагатшим американцем був промисловець Джон Астор. Його капітал становив \$20 млн, що дорівнює сьогоднішнім \$545 млн. До моменту вступу Сполучених Штатів у війну їхнім першим мільярдером став Джон Рокфеллер.

За півстоліття від кінця 1960-х, коли компанія Data General представила перші міні-комп'ютери, група підприємців перетворила індустріальну еру на інформаційне суспільство, побудувала гігантські бізнес-імперії, накопичивши велетенські статки. На час своєї смерті у 1992 році засновник мережі Walmart Сем Волтон, певно, був найбагатшим американцем із

капіталом \$8 млрд. Сьогодні це звання належить Біллові Гейтсу із \$82,3 млрд.

Перша група зараз відома як «барони-розбійники». Друга (назвімо її «кремнієвими султанами») може повторити їхню долю. Не так давно світ схилявся перед винахідливістю останніх, їхньою здатністю ламати рамки, як колись перед такими самими якістьми «баронів-розбійників». Вони подарували масам силу-силенну гаджетів. Але точно так, як Рокфеллер та інші «багаті лиходії», ці нові капіталісти поступово втрачають свій лиск. Вони диверсифікують бізнес, поширюючи його на галузі, які мають мало спільного з комп'ютерами, при цьому егоїстично заявляючи, що ніхто інший не вирішить проблем людства – від старіння й до космічних подорожей. Їх звинувачують у жадібності, барижництві, підкупі політиків, використуванні рабської праці, обдурюванні інших акціонерів, а особливо в монополізації ринків.

Колись Рокфеллер контролював 80% світових запасів нафти. Сьогодні Google має 90% ринку пошуковиків у Європі та 67% у Сполучених Штатах.

Спільні риси цих груп висвітлюють два найдавніші аспекти історії США: надзвичайну здатність цієї країни генерувати величезні капітали та її постійну амбівалентність у питаннях монополії. Генрі Форд, наймолодший із «баронів-розбійників», сказав якось, що історія – це мотлох. Він помилявся. «Кремнієві султани» мають перевагу: можуть учитися на помилках попередників. Просто ще не зовсім зрозуміло, чи скористаються вони із цього.

ПЕРЕГУКИ ІСТОРІЇ

У всіх титанів бізнесу було дещо спільне: твердий намір перетворити свої мрії на дійсність, раблезіанський апетит до успіху і, з віком, складні стосунки з результатами власної праці. Але в «баронів» і «султанів» більше спільного, ніж у всіх інших: це надлюди

останніх двох століть американського капіталізму, які відчували майбутнє кістками, перетворюючи його на дійсність, а інколи й заходячи надто далеко.

Найдужче вражає схожість ось у чому: і ті, й ті змінили матеріальну базу цивілізації. Залізничні «барони», як-от Лівенд Стенфорд та Едвард Гаррімен, проклали понад 200 тис. миль колій, створивши національний ринок. Ендрю Карнегі замінив залізо набагато універсальнішою сталлю. Форд відкрив еру автомобілів. Гейтс спробував принести комп'ютер у кожен офіс і дім. Ларрі Пейдж і Сергій Брін відкрили доступ до всієї інформації світу. Марк Цукерберг зробив інтернет місцем для спілкування. Як залізниці дали змогу невідомим компаніям зробити переворот у всьому: від харчових продуктів (Heinz) до прання (Procter & Gamble), так й інтернет допомагає підприємцям революціонізувати все: від роздрібною торгівлі (Amazon) до транспорту (Uber).

І перші, й другі спиралися на безжалюну логіку економічного ефекту масштабу. «Барони-розбійники» починали з революційних інновацій (у випадку Форда це був дієвіший спосіб видобутку енергії з нафти), але справжня їхня геніальність полягала в здатності довести нововведення до таких масштабів, щоб придушити конкуренцію. «Знижуйте ціни; захоплюйте ринок; запускайте виробництво на повну потужність», – так висловився Ендрю Карнегі. «Кремнієві султани» цю ідею осучаснили. Гейтс зрозумів, що незабаром персональні комп'ютери стануть всюдишними і що продуктування програмного забезпечення для них принесе неабиякі гроші. Брін і Пейдж збагнули, що їхня пошукова машина створить велетенську аудиторію для рекламодавців. Цукерберг побачив, що можна мати прибуток, зробивши Facebook частиною соціального життя значного прошарку населення світу.

Ефект масштабу дав змогу «баронам-розбійникам» і надалі знижувати ціни та підвищувати якість. Генрі Форд здешевив Model T від \$850 у перший рік випуску до \$360 у 1916 році. У 1924-му набагато краще авто вже можна було купити лишень за \$290. «Кремнієві султани» по-

вторили цей самий фокус. Ціна комп'ютерної техніки з поправками на якість та інфляцію знижується щороку на 16% уже п'ять десятиліть: від 1959-го до 2009-го. А кожен iPhone має такий самий запас обчислювальної потужності, яким увесь Массачусетський технологічний інститут міг похвалитись у 1960-му.

«Барони-розбійники» критикували регуляторні органи в ім'я вільного ринку, але насправді їх більше влаштовувала монополія. Рокфеллер нарікав на «підривну конкуренцію» в нафтовій галузі, через яку надлишок продукту змінювався дефіцитом, і запов'язався забезпечити безперервність пропозиції. Перший трест Standard Oil, заснований у 1882 році, мав на меті переконати конкурентів відмовитися від контролю над своїми компаніями в обмін на гарантований прибуток і безтурботне життя. «Standard, – писав він, – це ангел милосердя, який злетів із неба й сказав: «Прощу до ковчега. Давайте весь ваш мотлох. Ми візьмемо на себе всі ризики».

За ним пішли інші. Хоч анти-монопольний закон Шермана 1890 року оголосив ці прийоми незаконними й такими, що обмежують вільну торгівлю, «барони» або нейтралізували законодавство, або обходили його, зберігаючи контроль іншим способом – через холдинги. До початку XX століття трести й холдингові компанії володіли майже 40% американських виробничих активів. Альфред Чендлер, старійшина серед істориків американського бізнесу, назвав століття після громадянської війни «10 роками конкуренції і 90 – олігополії».

«Кремнієвим султанам» дещо легше. Інколи й вони переживають тертя із законом (Google та Apple мали прикроці через неофіційні домовленості не вторгтися на «чужі» території), але якщо зважити на ефект мережі (коли зростання кількості користувачів додає вартості сервісу), то їхній бізнес усе одно фактично зводиться до монополії. Інакше в цифровому світі на компанію часто чекає зникнення. У книжці «Від нуля до одиниці» засновник PayPal Пітер Тіль писав: «Усі компанії-невдахи однакові – вони не змогли втекти від конкуренції».

Попри всі разючі відмінності між залізничною і кремнієвою добою, США все ще знають правильну формулу для продуктування підприємців. Вони збирають таланти з усього світу. А до того ж, як писали Марк Твен і Чарльз Ворнер, «в Америці майже кожен плекає мрію, має план, який повинен підняти його соціальною драбиною або збагатити»

В обох випадках результат – безпрецедентна концентрація влади. Століття тому «барони» тримали у своїх руках транспорт й енергетику. Сьогодні Google та Apple разом забезпечують 90% операційних систем для смартфонів; понад половина населення Північної Америки й третина з лишком європейців користуються Facebook. Тим часом жодна із п'яти великих автомобільних компаній не контролює більше ніж п'яту частину американського ринку.

ОДНА ДЕСЯТИТИСЯЧНА ВІДСОТКА

«Кремнієві султани» – нечисленна когорта бізнесменів, яка може позмагатись у плані власності з «баронами-розбійниками». Карнегі вважав обов'язковим контролювати більш ніж половину своєї компанії. Нинішні фірми найчастіше належать численним акціонерам: найбільший індивідуальний тримач акцій Exxon, нащадка Standard Oil, – її президент Рекс Тіллерсон. Він володіє 0,05%. У технологічних компаніях усе інакше. Обидва за-

«БАРОНИ-РОЗБІЙНИКИ» І «КРЕМНІЄВІ СУЛТАНИ» СПРИЯЛИ ПОСТАННЮ АМЕРИКИ, ПОДІЛЕНОЇ НА КЛАСИ Й ОДЕРЖИМОЇ ГРОШИМА

сновники Google, Сергій Брін і Ларрі Пейдж, а також голова ради директорів Ерік Шмідт (окрім того, член ради директорів материнської компанії The Economist) разом володіють двома третинами акцій Google із правом голосу. Марк Цукерберг володіє 20% Facebook і майже всіма акціями «класу В», за якими вдесятеро більше право голосу порівняно зі звичайними.

Титани технологічного бізнесу відносно не такі багаті, як «барони-розбійники». Коли на початку XX століття Рокфеллер відійшов від справ, чиста вартість його активів становила приблизно 1/13 річного ВВП США. Коли Гейтс звільнився з посади президента Microsoft у 2000-му, його чиста вартість становила, може, 1/113 ВВП. Попри те, саме в їхніх руках сконцентровано найбільше

світового підприємницького капіталу. У 2013-му 34% мільярдирів-підприємців віком до 40 років включно заробили свої статки в індустрії високих технологій.

Ще дужче вражає те, що такі періоди концентрації багатства наставали вслід за найбільш егалітарними часами американської історії. У 1830–1840 роках Сполучені Штати (крім рабовласницького Півдня) стали країною, де громадяни широко брали участь у політичному житті, а ще батьківщиною індивідуалізму, прославленого Алексісом де Токвілем у його «Демократії в Америці». У роки між Другою світовою війною та кінцем 1970-х розрив рівня доходів у США був вельми незначним.

І «барони-розбійники», і «кремнієві султани» сприяли появі зовсім іншої Америки, поділеної на класи й одержимі грошима. У своїй «Теорії бездіяльного класу» (1899) Торстейн Веблен показав, як егалітарне суспільство перетворюється на аристократичне. Томас Пікетті в «Капіталі XXI століття» (2013) написав схожим чином про останні 40 років.

Культура, яку вони допомогли створити, непокоїла «баронів» обох епох. Ендрю Карнегі, що за 17 років виріс із робітника до сталевого магната, переймався контрастом між «палацом мільйонера і хатинкою трударя». Він, мабуть, переборщив, коли написав 1891 року (будучи чи не найбагатшою людиною світу) памфлет «Про переваги бідності», однак це доволі щиро був занепокоєний тим, що класовий поділ утворює «непорушні касти», які живуть, «не відаючи одна про одну» й почувуючи «взаємну недовіру». Тільки протиставляє егалітарну Кремнієву долину свого дитинства, де всі мешкали в однакових будинках і ходили до першокласних державних шкіл, долині нинішній, поділений. Але на цьому його критика закінчилася. Карнегі придбав зруйнований замок Скайбо в Шотландії за \$85 тис. і утримував там 85 осіб обслуговування. Тільки купив ділянку на березі океану на острові Мауї за \$27 млн.

Ледве переступивши поріг багатства, «барони-розбійники» піддавалися двом великим спокусам успішного середнього віку: нестримного зростання й безпідставної самовпевненості. Рокфел-

Ілон Маск, один із засновників PayPal, перейшов до електричних автомобілів і ракет. Творець Amazon Джефф Безос інвестує в приватні космічні подорожі

лер почав інвестувати в цілу низку суміжних бізнесів: купував ліси, щоб забезпечувати свою компанію деревиною, відкривав заводи для виробництва бочок із цього ж таки дерева, виробляв хімікати для перегонки, купував судна й залізничні вагони для транспортування своєї продукції. Гаррімен від забезпечення коштів залізниць перейшов до фінансування в ширшому масштабі.

«Технобарони» йдуть схожим шляхом. Google вливає свої суперприбутки в чимало не дуже пов'язаних галузей: робототехніку, енергетику, побутову техніку, безпілотні автомобілі, боротьбу зі старінням. Цілком можливо, що компанія формує світ, де вона задіяна в усьому, хоч би чим займалася людина: возить на роботу, налаштовує термостати, надає телефонні послуги, стежить за дзвінками і, звісно ж, організовує інформацію. Компанія Facebook витратила \$2 млрд на стартап, який випускає обладнання для віртуальної реальності. Ілон Маск, один із засновників PayPal, перейшов до електричних автомобілів і ракет. Творець Amazon Джефф Безос, окрім того, інвестує в приватні космічні подорожі.

Тобто з успіхом в обох групах росли і мрії. «Барони-розбійники» взяли до вирішення соціальних проблем. Форд особисто вів «корабель миру» до Європи, щоб закінчити війну. Коли він, прибувши до Норвегії, прочитав місцевим довгу лекцію про ви-

робництво тракторів ламаною норвезькою, один зі слухачів зауважив: «Ви, мабуть, велика людина, якщо говорите такі дурниці». У Долині схибулися на продовженні життя до 100, а то й до 120 років; Тіль навіть говорить про те, щоб скасувати смерть. Ще одне хобі – реформа держави; і знову Тіля заносить у крайнощі: проект побудови плаваючих міст у нейтральних водах поза юрисдикцією будь-яких держав. Серед новомодних віань і винаходи в харчовій промисловості, зокрема створення заміників м'яса: Брін, Гейтс і Тіль уже зробили інвестиції в альтернативні харчові компанії.

Найбільш неоднозначним відступом «баронів» від бізнесу була політика. Один із критиків написав якось, що компанія Рокфеллера робила із законодавчими зборами Пенсильванії все, крім одного – очищення. Сенат називали «клубом мільйонерів». «Барони-розбійники» купували газети (Форд перетворив Dearborn Independent на рупор своїх ексцентричних ідей щодо євреїв). Не зупиняючись на встановленні того, що Артур Шлезінгер-молодший назвав «державою корпорацій, із корпорацій і для корпорацій», дедалі більше «баронів-розбійників» та їхніх дітей самі йшли в політику. Двоє синів Рокфеллера стали губернаторами: Нельсон – Нью-Йорку, Вінтроп – Арканзасу. Згодом Нельсон став ще й віце-президентом у уряді Джеральда Форда.

«Кремнієві султани» поклялися не повторювати цієї помилки, і справді, вони не заходили так далеко, як попередники. Але політика й необхідна для бізнесу, й невід'ємна для почуття власної важливості. Цього року комітет політичної дії Google витратив на кампанії більше, ніж Goldman Sachs, чий політв'язки стали вже легендою. Цукерберг заснував лобістську групу fwd.us, щоб добиватися реформи імміграційного законодавства. У рекламному проспекті цієї групи, яку очолює колишній сусід Цукерберга по гарвардському гуртожитку, сказано, що індустрія технологій стане «однією з найвпливовіших політичних сил», бо «ми контролюємо канали масової дистрибуції – як компанії, так і окремих людей». Ці «канали» включають і оплоти старих ЗМІ

У 1901 році в компанії Ендрю Карнегі US Steel було чверть мільйона осіб персоналу – більше, ніж в армії та на флоті разом. Сьогодні в Google працює понад

50 тис.,
у Facebook –
8 тис.,
а в Twitter –
3,5 тис.

(як-от Washington Post, придбана Безосом, або New Republic, що її купив Кріс Г'юз із Facebook), і нові медіа-імперії на кшталт Yahoo. У Кремнієвій долині регулярно проводиться збір коштів на політичні кампанії. Це також майже офіційна кухня кадрів для високих державних посад в Америці. Колишній віце-президент Ал Гор був старшим радником у Google. Головний операційний директор Facebook Шеріл Сандберг почала свою кар'єру начальником адміністрації Ларрі Саммерса, коли той був міністром фінансів.

ЗВОРОТНА РЕАКЦІЯ

Епоха «баронів-розбійників» невблаганно веда до епохи народних збурень, масових страйків, анти-монопольних законів, соціальних реформ і, зрештою, «Нового курсу» 1930-х років. «Барони» розорили надто багато людей і порушили надто багато правил. Іда Тарбелл (батька якої розорив Рокфеллер) виявилася найбільш нищівним критиком: у серії блискучих статей у журналі McClure's вона виносила сміття з Рокфелерової хати й пустила у світ вираз «барон-розбійник». Романіст Теодор Драйзер викривав нуворишів у романах «Титан» і «Фінансист». Деякі економісти побоювалися, що в Америці зникає рівність і що вона впаде в Європі.

Ціла когорта публічних осіб та правників досить швидко зробила із цієї негативної реакції новий політичний курс. Теодор Рузвельт шпитив «злочинців-багатіїв». Услід за ним Вудро Вільсон іще завзятіше накинута на ділову Америку. 16-та поправка до Конституції вперше запровадила податок на доходи, а 17-та – обрання сенаторів загальним голосуванням, а не призначенням їх у місцевих законодавчих зібраннях.

Немає нічого дивного, що «технобарони» накликали на себе лише дециду того гніву, який випав «баронам-розбійникам»: штати найманих працівників у них відносно невеликі й високооплачувані, тож їм не довелося воювати із профспілками, які зробили з «баронів-розбійників» людоджерів. У 1901 році в компанії Ендрю Карнегі US Steel було чверть мільйона осіб персоналу – більше, ніж в армії та на флоті разом.

Сьогодні в Google працює понад 50 тис., у Facebook – 8 тис., а у Twitter – 3,5 тис. Електронні іграшки, що їх випускають «технобарони», зажили більшої прихильності серед споживачів, ніж товари чи інфраструктура, створені «баронами-розбійниками». Але невдоволення таки наростає. Від 1994 року американська влада успішно судиться з Microsoft за хижачку цінову політику й підлив конкуренції. У ЄС не перестають гадати, як би зменшити панування Google на ринку пошуковиків, і навіть запропонували відділити європейський бізнес цієї компанії від решти.

Окрім монополії та нерівності серйозний закид на адресу «технобаронів» стосується приватності. Техноіндустрія заробляє велику частину коштів через збір особистої інформації. «Ми знаємо, де ви зараз», – каже Шмідт. «Ми знаємо, де ви уже були. Ми більш-менш здогадуємося, про що ви думаєте». ЄС розробляє директиву із захисту приватних даних, яка має набути чинності у 2016 році й зможе запровадити суворі правила щодо їх збирання.

Попри всі разючі відмінності між залізничною і кремнієвою добою, США все ще знають правильну формулу для продукування підприємців. Вони збирають таланти з усього світу: Карнегі був сином зубожлого шотландського ткача, Брін – іммігрантів із Росії. Америка терпима до невдач: у списку «баронів», які бодай раз зазнавали краху перед високим злетом, – Ровленд Мейсі, Генрі Гайнц, Генрі Форд і Стів Джобс. І вона заохочує честолюбців. Марк Твен і Чарльз Ворнер точно показали незмінну національну рису в «Позолоченому віці» (1873): «В Америці майже кожен плекає мрію, має план, який повинен підняти його соціальною драбиною або збагатити». Так само й Волт Вігмен описував «нестримну підприємницьку енергію та цей майже маніакальний апетит до багатства, який панує у Сполучених Штатах». І здатність продукувати таких людей знову вивела Америку на перше місце серед країн Заходу.

Водночас негативна реакція на «баронів-розбійників» свідчить про ще одну постійну тему:

«Барони-розбійники» критикували регуляторні органи в ім'я вільного ринку, але насправді їх більше влаштовувала монополія. До початку XX століття тресті й холдингові компанії володіли майже 40% американських виробничих активів

напруження між великим бізнесом і демократією. Захоплення американців мільйонерами, які заробили капітали власноруч, переходить у підозріливість до величезних концернів. Чарльз Френсіс Адамс, правнук другого президента США, застерігав, що компанії прагнуть до «встановлення деспотії, яку не скинути конвульсивними зусиллями мас».

Луїс Брендейс, один із найкращих суддів Верховного суду, став голосом кампанії проти «прокляття масштабу». Це злочин проти суспільства, твердив він, тому що демократія «не може витримати», коли величезні багатства зосереджуються в руках кількох осіб. Нинішній Верховний суд абсолютно нічого не має проти того масштабу, який так муляв Брендейсові. Президенти зазвичай прагнуть здобути прихильність велетенських організацій, щоб зібрати кошти для електоральних кампаній. Але підозріливість до масштабів знову посилюється і на правому крилі, в Партії чаювання, й серед лівих демократів.

ФІЛАНТРОПІЯ – ЦЕ ДЛЯ АМЕРИКАНСЬКИХ БАГАТІІВ СПОСІБ СПОКУТУВАТИ СВОЮ ВИНУ

То чи може бізнес спокутувати свою вину? Постійна тема в історії американських «баронів» – філантропія. Карнегі заявив: «Той, хто помирає таким багатим, відходить у ганьбі». Не можна сказати, щоб «барони-розбійники» (з Карнегі включно) покинули цей світ бідними. Але майже всі вони на схилку літ ставали філантропами. Карнегі намагався зробити рівність можливостей реальною і заснував 2811 громадських бібліотек. Інтелектуальний спадок Рокфеллера, Чиказький університет, належить до найкращих у США. Фонд Білла Гейтса – один із найбільших у світі. Він та його нові колеги, як і їхні попередники, займаються благодійністю з тією самою сумішню креативу й пихи, яку вони застосовували і в бізнесі. Таким чином, американські підприємці нагромаджують не тільки величезні статки, а й величезний вплив. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Про нерозривність союзу фізиків і ліриків

Щоб покращити якість навчального процесу в Україні, Міністерству освіти і науки варто уважніше придивитися до європейського та американського досвіду викладання гуманітарних і суспільних наук у технічних університетах

Автор:
Євген
Перегуда

Благородна справа наблизити навчальний процес в українських вишах до європейських стандартів дістала несподіваний розв'язок: профільне міністерство вирішило просто скасувати нормативний статус викладання там гуманітарних дисциплін. Тобто немає предмета — немає проблеми. А обґрунтувати свої дії можна багатьма аргументами: від «студенти тільки раді від того будуть» до посилання на новий Закон «Про вищу освіту». Але найпопулярніший аргумент у цій справі — досвід зарубіжжя: мовляв, там гуманітарні дисципліни на непрофільних факультетах не викладають.

Прагнучи з'ясувати, наскільки це справді так, автор звернувся до досвіду країн Європи та США. А оскільки він працює у технічному університеті, то його увага була зосереджена на відповідних ВНЗ.

ЩО ТАКЕ ГУМАНІТАРИСТИКА І ДЕ ЇЇ ВЧАТЬ?

І тут доводиться констатувати той прикрий факт, що в Україні, зокрема й у Міністерстві освіти і науки, майже не оперують термінологічним апаратом, прийнятим у Європі та Північній Америці. У нас й історію, і політологію, і соціологію, і психологію, і мовознавство, й інші дисципліни називають гуманітарними, тоді як на Заході чітко розрізняють гуманітарні та суспільні науки. До кола останніх зараховують політологію, соціологію, інколи історію та деякі інші.

В одній із резолюцій Ради Європи, ухваленій на початку ХХІ століття, були визначені п'ять груп ключових компетенцій, які мають опанувати студенти: «1) політичні й соціальні компетенції,

Програми більшості європейських та американських університетів заперечують тезу заступника міністра освіти України Ірини Совсун про необхідність «урізання» гуманітарних предметів у вишах

пов'язані зі здатністю взяти на себе відповідальність, брати участь у спільному прийнятті рішень, у функціонуванні демократичних інститутів, регулювати конфлікти ненасильницьким способом; 2) компетенції, що визначають здатність до життя в багатокультурному та багатонаціональному суспільстві, поширення клімату терпимості, здатність жити з людьми інших культур, мов та релігій, розуміти відмінності, поважати одні інших; 3) компетенції, що визначають володіння усним і письмовим спілкуванням, зокрема іноземними мовами; 4) компетенції, пов'язані з виникненням інформаційного суспільства, володінням новими технологіями, розумінням їх застосування, здатністю до аналізу й відбору дедалі більших обсягів інформації та

реклами; 5) компетенції, що реалізують здатність і бажання неперервної, протягом усього життя, освіти як основи підтримання професійної конкурентоспроможності, адаптаційного потенціалу до суспільства, що змінюється».

Як бачимо, профільну освіту зараховано до останньої групи компетенцій. Натомість перші три стосуються аспектів, «відповідальними» за які є гуманітарні та суспільні науки. Навіть більше: у групі «інформаційно-технологічних» компетенцій теж ідеться про «розуміння застосування» технологій, а його значним чином формують саме гуманітарні та суспільні дисципліни. Так само й у групі «профільних компетенцій» ідеться про «здатність і бажання» здобувати освіту, про адаптацію до суспільства.

Тепер ближче до ролі гуманітарних та суспільних наук у технічній (інженерній) освіті. Видатний філософ науки, а за базовою вищою освітою фізик Томас Кун пише, що «чимало якісних розвідок, як емпіричних, так і теоретичних, зазвичай виступають необхідною передумовою плідної квантифікації певної царини дослідження. За відсутності такої попередньої роботи методологічна установка «йди і вимір» може виявитися тільки запрошенням до марнування часу... Повна й обґрунтована квантифікація будь-якої науки є досягненням бажаної досконалості. Проте насправді цієї досконалості неможливо досягти лише способом вимірювання. Як у випадку індивідуального розвитку, так і у випадку наукової групи зрілості, безумовно, приходить до тих, хто вміє очікувати». Певно, виходячи із цього, «Друге видання Групи знань цивільного інжинірингу для ХХІ століття», автором якого є Товариство цивільних інженерів США, однією із цілей освіти називає вміння студентів демонструвати важливість гуманітарних та суспільних наук у практиці інженера.

Отже, ідеологія вищої, зокрема технічної, освіти на Заході не лише не обмежується профільною складовою і не відкидає гуманітарні та суспільні науки, а вважає їх передумовою здобуття освіти.

Звернімося до практики окремих університетів. Автором проаналізованого досвіду деяких технічних вишів Польщі (Варшава, Вроцлав, Краків, Лодзь), Німеччини (Мюнхен, Дармштадт, Берлін, Дрезден, Аахен), Франції (Паризька політехнічна вища школа), США (штатів Джорджія та Массачусетс). На підставі аналізу можна виділити три механізми інтеграції в освітній процес гуманітарних та суспільних дисциплін.

По-перше, в усіх університетах на всіх спеціальностях викладають гуманітарні та суспільні науки. Навчальні курси можуть мати інші назви, ніж в Україні. Наприклад, політологія не всюди так називається. Окремі курси найменовано «Філософія політики», «Теорія держави», «Американський уряд» тощо. Не всюди викладають соціологію в цілісному вигляді, але читають курси «Соціологія організацій», «Соціологія управління», «Соціологія виробництва», «Соціальні комунікації», «Соціологія життя», «Соціальна психологія» тощо. Деся у навчальних програмах замість історії країни може бути «Історія науки» або «Історія науки і техніки». Наприклад, у технологічному університеті Джор-

джії студенту на вибір пропонують історію Америки до або після 1877 року.

Слід погодитися з функціонерами МОН України, що відповідні дисципліни часто обирають студенти, однак вони мають робити свій вибір із пропонуваних їм курсів.

Щодо обсягів дисциплін та їх кількості. В Університеті Джорджії загальний обсяг навчальної програми становить 128–131 кредит. На гуманітарні науки обов'язково відводиться 6 кредитів, на суспільні – 12. Отже, в навчальній програмі щонайменше 15% припадає на гуманітарні та суспільні науки. У Массачусетському університеті нормативними для всіх спеціальностей є 17 предметів, із них 8 – гуманітарні, мистецтвознавчі та суспільні. Трохи менше таких предметів у Варшаві. Тут середній обсяг аудиторного навчання за гуманітарними та суспільними дисциплінами становить близько 30 год, а кожен студент має вибрати таку кількість дисциплін, щоб їх сумарний обсяг становив не менше ніж 120 год. Цікаво побудоване навчання в Парижі. Тут інженерний цикл становить чотири роки. Перший рік студенти переважно проходять військовий вишкіл. Другий рік присвячено мультидисциплінарному навчанню. Студент має обрати 8 курсів із 6 дисциплін, які включають природничі (математику, фізику, хімію, біологію), гуманітарні та суспільні науки. Цікавим є і досвід Мюнхена. У місті діє два університети: технічний та гуманітарний. Так ось, не лише суспільні науки викладають у технічному, а й фізику, математику тощо – в гуманітарному. Тобто німці виокремлюють коло фундаментальних наук, опанувати які мають студенти незалежно від спеціалізації, й до цього кола входять як природничі, так і гуманітарні та суспільні дисципліни.

Завідувач кафедри цивільного інжинірингу та інжинірингу довкілля Університету Бакелла (Пенсильванія, США) Джеффри Еванс проаналізував місце гуманітарних та суспільних наук у навчальних планах п'яти вишів. За формою власності два з них є державними, три – приватними, за рівнем кваліфікації випускників один заклад випускає бакалаврів, по два – магістрів та докторів філософії. Серед загальних рис, властивих усім цим вишам, є, зокрема, те, що частка гуманітарних та суспільних наук становить 14–20% навчального плану студентів, а також примусовий вибір елективів із гуманітарних та суспільних наук.

По-друге, в багатьох згаданих університетах функціонують не лише кафедри, а й факультети гуманітарних

New Non Fiction Books from EU

К Н И Т А Р Н Я

М. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044) 235-88-54

www.book-ye.com.ua

* Нові нон-фікшн книжки з Європи

та суспільних наук. У Дармштадті їх одразу три (економіки та правознавства, соціології та історії, гуманітарних наук), у Дрездені теж три (філософський, який спеціалізується на історичній, політичних та комунікативних науках, а також факультет філології, літератури та культури й факультет педагогічних наук), у Рейнсько-Вестфальському – факультет мистецтв та гуманітарних наук, у Джорджії: коледж вільних мистецтв, у Лодзі – факультет організації та управління, а також Інститут суспільних наук та управління технологіями тощо.

По-третє, на цих факультетах студенти здобувають ступені бакалаврів та магістрів гуманітарних і суспільних наук. Особливо широкий їх вибір у Джорджії: там випускають бакалаврів публічної політики, міжнародних відносин, мовних та міжкультурних наук, економіки, глобальної економіки, сучасних мов та ін.

ЧИ ПОТРІБНА ГУМАНІТАРИСТИКА ВСІМ?

Звичайно, не можна говорити, що проблема викладання гуманітарних та суспільних наук не викликає дискусій на Заході. Особливо активними вони були у 2011–2013 роках. Є там і прихильники скорочення навчального часу на відповідні дисципліни. Але більшість експертів та функціонерів освітньої галузі визнають важливість цих дисциплін при формуванні фахівців. Так, президенти Мічиганського та Стенфордського університетів Мері Коулмен та Джон Геннессі у статті у Washington Post за 14 листопада 2013-го «Уроки гуманітарних та суспільних наук» зазначали, що «гуманітарні та су-

спільні науки зосереджуються на викликах, які стосуються кожного: створення мети й сенсу життя, поцінування різноманітності, ефективного спілкування з іншими та подолання невдач... У кінцевому підсумку наша спроможність осмислено працювати з іншими визначатиме успіх наших підприємств, і цю спроможність відточують гуманітарні та суспільні науки». Доцільно зазначити, що серед авторів статті біохімік та фахівець із комп'ютерних наук. Аналізуючи перспективи кар'єрного зростання випускників, вони роблять висновки, що «найуспішніші кар'єри включно з технологічною та інженерною сферами є наслідком не лише технічних знань. А потребують лідерських якостей, соціальних та емоційних спроможностей, культурного розуміння, здатності ухвалювати стратегічні рішення».

На сайті Рейнсько-Вестфальського університету в Аахені зазначено, що «глобальні виклики XXI століття вимагають міждисциплінарної взаємодії між природничими та інженерними науками, з одного боку, та гуманітарними й суспільними – з другого... Філософські, соціальні й технічно-природничі наукові аспекти поєднуються для створення спільної перспективи».

9 грудня 2014 року з лекцією в Київському політехнічному інституті виступив колишній директор Інституту соціології та член Академії інженерних наук Угорщини Пал Тамаш. Він зауважив, що «від 80-х років XX століття не соціальне замовлення диктує розвиток техніки, а технології самі знаходять собі застосування... Немає великої технологічної фірми без соціо-

У Стенфорді вважають, що «гуманітарні та суспільні науки зосереджуються на викликах, які стосуються кожного»

логічної лабораторії, бо саме соціологи і створюють покупців. Техніка – складна соціальна галузь, вона вирішує соціальні проблеми, які сама і створює. Без соціології неможливо займатися зараз технологією, це нагадує таку ситуацію: ми копаємо траншею, але геть нічого не бачимо поза її межами». Зауважимо, що термін «соціологія» Пал Тамаш вживає у західному розумінні – йдеться не лише про власне соціологію, а й про всі суспільні науки.

Отже, прагнення скасувати або принаймні скоротити викладання гуманітарних та суспільних наук і послатися при цьому на світовий досвід, м'яко кажучи, не витримує критики. На Заході розуміють роль цих предметів у формуванні профільних фахівців. А намагання вітчизняних функціонерів вирішити кон'юнктурні проблеми бюджетного дефіциту за рахунок гуманітаріїв та суспільствознавців загрожує зведенням університетської освіти до рівня професійно-технічної,

ПЕРЕКЛАДАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОБЛЕМ НА УНІВЕРСИТЕТИ ПІД ГАСЛОМ ЇХ АВТОНОМІЗАЦІЇ ЗАГРОЖУЄ ЗВЕДЕННЯМ ОСВІТИ В НИХ ДО РІВНЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ

дальшим зростанням прірви у технологічному розвитку між Україною та цивілізованим світом, обмежує можливості адаптації молодого покоління. При цьому перекладання проблеми на університети під гаслом їх автономізації відбувається без урахування важливої обставини. Рівень життя нашого суспільства змушує вищі думати насамперед про елементарне виживання. Натомість стратегічні перспективи, тривалі наслідки змін в освіті для суспільства відходять на задній план, що негативно позначається на її якості. За цих умов органи управління освітою повинні не усуватися від проблем, а ініціювати рішення, які враховують і сучасний фінансовий стан, і стратегічну перспективу суспільства. Зрештою, це і є однією з головних функцій держави та еліт, які нею управляють. ■

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ ТЕЛЕПРОЕКТ

zik

**НАШІ
ГРОШІ**

з **Денисом
Бігусом**

**ШОБІВТОРКА
о 22:35**

Лідер мимоволі

Через конфлікти Британії з ЄС та певний ізоляціонізм США надії Заходу на мирне врегулювання кризи зосередилися на Ангелі Меркель

Автор:
Майкл Бініон,
Велика Британія

Війна й політична криза в Україні – найбільший виклик європейській безпеці, що постав перед лідерами Заходу після закінчення холодної війни. Дедалі дужче непокоїть таке: якщо нині Захід не покаже своєї єдності й рішучості у відповідь на агресію Росії, зміниться весь баланс сил, і тоді очікуймо нових загроз від Москви іншим країнам Європи.

Але серед західних лідерів не спостерігається особливої згуртованості, як і згоди стосовно дальших дій. Кілька з них, зокрема й Барак Обама та прем'єр-міністр Британії Девід Кемерон, виявилися виключеними з переговорного процесу навколо перемир'я на Донбасі; водночас французький президент Франсуа Олланд і (особливо) канцлер Німеччини Ангела Меркель відіграють центральну роль у перемовинах із Владіміром Путіним, керуючи спробами Заходу зупинити розчленування України.

За останні тижні Меркель стала провідною постаттю в урегулюванні української кризи. Попри звинувачення у спробах замирення Путіна, вона давно вже намагається стримати його через дипломатию, знову і знову знайти дипломатичне рішення. І справді, фрау Ангела залишилася єдиною серед західних лідерів, хто все ще може розмовляти з господарем Кремля. У неї сильна позиція, і це пояснюється кількома факторами. По-перше, війна на Донбасі позначається на Німеччині сильніше, ніж на будь-якій іншій великій західній державі. Німці мають тісні й важливі економічні зв'язки з Росією, будучи водночас географічно близькими до України. Вони цілком розуміють важливість збереження незалежності всіх колишніх радянських респу-

Ангела Меркель залишилася єдиною серед західних лідерів, хто все ще може розмовляти з господарем Кремля. У неї сильна позиція, і це пояснюється кількома факторами

блік, але не хочуть і остаточного розриву відносин із Москвою. Це завдало б ФРН великих збитків через утрату експорту й поставило б під загрозу її енергозабезпечення з огляду на значну залежність від російського газу.

По-друге, Меркель виросла в комуністичній НДР, їй знайома ментальність колишніх комуністів і кагебістів за кшталт Путіна. Канцлерка може безпосередньо розмовляти з російським лідером: вона добре володіє російською, а він – німецькою ще з часів роботи офіцером КГБ у Дрездені. Тож їй це легше, ніж будь-кому іншому з провідників Заходу.

По-третє, вона хоч і розуміє його ментальність, але не поділяє поглядів. Меркель – правочен-тристка в політиці, вона абсо-

лютно підтримує Північноатлантичний Альянс та його роль. Це викликає куди більше довіри лідерів НАТО до неї, ніж до її міністра закордонних справ, лідера Соціал-демократичної партії Франка-Вальтера Штайнмайєра, який, схоже, готовий іти на поступки й давати Путіну можливість продовжувати агресивну політику. Меркель вважає, що Захід повинен захищати свої цінності й опиратися російській агресії, і не боїться прямо говорити про це російському керівникові.

Поки що її намагання вплинути на останнього малоефективні. Раніше вона часто розмовляла з ним по телефону, але на саміті в Австралії їй не вдалося після довгої двогодинної розмови переконати його вивести війська зі Східної України або

змусити визнати, що Москва безпосередньо бере участь у цьому конфлікті. Непоступливість і брехня Путіна обурили Меркель. Але вона надзвичайно терплячий політик і завжди прагне продовжувати розмову аж до досягнення мети.

Олланда було запрошено скласти їй компанію в Мінську, щоб додати ваги Заходу на перемовинах і показати, що не лише Німеччина, а й весь Європейський Союз хоче припинення війни в Україні. Загалом Путін не почуває до цього політика особливої шаноби: вважає непопулярного французького президента слабаком без справжнього впливу в країні або серед інших західних союзників. Але Париж усе ще хоче довести до кінця угоду про експорт двох надзвичайно дорогих авіаносців до Росії, і тому Олланд мусив показати, що він намагається домовитися у Мінську про мир. Громадська думка у Франції рішуче підтримує суверенітет і незалежність України, але голос Олланда в Москві важить мало. Проте для нього будь-який зовнішньополітичний успіх був би важливим, щоб відновити свою підупалу репутацію у Франції.

Девіда Кемерона цілком витіснили на маргінес цих перемовин із кількох причин. У Британії непрості відносини з європейськими партнерами, через що вона неохоче бере участь у загальноєвропейських спробах домовитися про мир в Україні. До того ж Лондон не має таких близьких політичних контактів із Москвою, як Париж чи Берлін, а британський уряд так нещадно критикує Путіна, що російський лідер, очевидно, проігнорував би будь-яку пропозицію Кемерона, якби той поїхав із Меркель до Мінська. У Сполученому Королівстві наближаються парламентські вибори, тож Кемерон більше не зосереджується на зовнішній політиці, а намагається покращити власну репутацію в країні, наголошуючи на економічному й соціальному курсі Консервативної партії.

Дуже дивує нездатність Барака Обами взяти ініціативу в свої руки. Багато років Сполучені Штати боронили західні цінності й були головним захисником (військовим і моральним) демократії та прав людини. Але

господар Білого дому розчарував світ, виявившись слабким лідером в останні роки як у себе вдома, так і у світі. У США він зіткнувся з повномасштабною опозицією до всіх своїх внутрішніх законодавчих ініціатив з боку войовничої Республіканської партії, яка зараз контролює Конгрес. Це підриває будь-яку його надійність у міжнародних справах, бо закордонні лідери не поважають того, в кому вбачають слабого політика, не здатного об'єднати власну країну.

Обама, крім того, є ідеологічним противником конфронтації. Як ліберальний американець, що вірить в ефективність переговорів у вирішенні всіх проблем, він відмовився застосовувати військову силу в будь-якому із протистоянь, на котрі наразився Захід. Побудувавши свою репутацію на виведенні американських військ із двох непопулярних конфліктів: в Іраку та Афганістані, він не хоче втягувати США в нову холодну війну з Росією, ба навіть

канське лобі, як і погляди інших американців східноєвропейського походження, котрі давно з підозрою ставляться до мотивів Росії.

Проблема Обами в тому, що він балансує між двома стільцями. Якщо обстоюватиме жорсткішу позицію та нові санкції проти Москви, це буде неприємно для Меркель і тих, хто вважає, що дипломатії потрібно дати ще один шанс. Окрім того, американський лідер боїться, що відкрита конфронтація з Москвою заважатиме йому домовлятися з Іраном або вести переговори про мир у Сирії. Навіть засудивши вголос російську агресію, він не хоче посилати великий контингент військ США до Європи на підкріплення НАТО, бо знає, що скаже громадська думка в його країні: європейці повинні краще захищати власні інтереси. Квазіізоляціоністську політику Обами широко засуджують американські праві, але вона загалом популярна в суспільстві, втомленому участю у війнах за кордоном.

Проблема для всіх чотирьох лідерів іще й у тому, що суспільство на Заході не вітає збільшення видатків на оборону. Якщо Альянс хоче реально стримати Москву, потрібно зробити значно більше для підсилення особового складу його війська, озброєнь і злагодженості. А Захід знає, що захист України може обійтися дуже дорого у плані не лише нових мілітарних витрат, а й надання Києву постійної фінансової підтримки для порятунку економіки.

Отож є ціла низка причин, чому Захід покладає чимало надій на спроби досягнути на чолі з німецьким канцлером мирної домовленості, яку не зірвуть уже вкотре «повстанці» за сприяння Росії. Але є ризик, що без серйозного наміру Європи й Америки протистояти Кремлю Путін знову гратиме на розбіжностях між тамтешніми лідерами. Керівництво НАТО дедалі більше непокоїть неготовність Заходу до нової, гібридної війни, до якої зараз перейшла Росія, і воно боїться, що невдовзі Москва спробує дестабілізувати інших сусідів, особливо країни Балтії. Тому на плечах Меркель лежить великий тягар. ■

У СПОЛУЧЕНОМУ КОРОЛІВСТВІ НАБЛИЖАЮТЬСЯ ПАРЛАМЕНТСЬКІ ВИБОРИ, ТОЖ ПРЕМ'ЄР КЕМЕРОН БІЛЬШЕ НЕ ЗОСЕРЕДЖУЄТЬСЯ НА ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ, А НАМАГАЄТЬСЯ ПОКРАЩИТИ ВЛАСНУ РЕПУТАЦІЮ В КРАЇНІ

у військову конфронтацію. Упродовж першого президентського терміну він хвалявся, що переважає відносини Америки з Росією. І хоч тепер Обама зневажає Путіна й не довіряє йому, він не хоче змарнувати всі раніше досягнуті успіхи в перемовинах про ядерні озброєння.

Водночас Вашингтон від нового протистояння з Москвою втратить менше, ніж його союзники. Сполучені Штати не залежать від торгівлі з РФ або енергоносіїв, тож можуть вимагати нових жорстких санкцій проти Москви без шкоди власним інтересам. Громадська думка США вороже сприймає те, що називають російською агресією в Україні, а в Конгресі великий вплив має українсько-амери-

Реформатори у вигнанні

Автор:
Денис
Казанський,
Тбілісі

Реформи в Грузії, що радикально змінили країну, — одна з тем, які найбільше хвилюють українців. Посилання на грузинський досвід ми звикли чути досить часто. Одні вимагають реалізувати в Україні такий самий алгоритм перетворень і домогтися аналогічного ефекту. Інші, навпаки, кажуть про провал реформ Саакашвілі й стверджують, що в нас досвід Грузії не може бути застосовний. Часом оцінки тамтешніх реформ так різняться, що не відразу можна зрозуміти, що мову експерти ведуть про одну й ту саму країну.

Щоб судити про те, наскільки успішними були реформи в Грузії насправді й наскільки вони підходять нам, необхідно не тільки бачити результат, а й розуміти, якою була стартова позиція. Оцінити досягнення команди Саакашвілі можна лише в тому випадку, якщо перенестися в Грузію 2003 року й поглянути, як країна жила напередодні Революції троянд, а потім порівняти це з нинішньою ситуацією.

Про Грузію українці знають небагато. Незважаючи на те що відносини між нашими державами зараз кращі, ніж між Україною та Росією, новин із Тбілісі майже не буває через мовний бар'єр. У Грузії тепер практично не говорять і не пишуть російською.

Досить дивно, що в Україні взагалі використовується назва «Грузія». Слово «Гурджистан», від якого вона пішла, іранське, але чомусь у слов'янських мовах прижилося саме це найменування. Самі грузини називають свою країну «Сакартвело». У європейських мовах використовується «Георгія» або «Джорджія», оскільки її покровителем вважали Св. Георгія. Грузинам більше подобається іменувати себе на західний манір. У 2009 році уряд Грузії навіть спеціально звертався до уряду Литви з проханням називати країну «Георгією» в офіційних документах, а перську назву скасувати.

Не так багато знаємо ми й про історію незалежної Грузії. А пережити грузинам після 1991

року довелося чимало. Напрошуються очевидні аналогії з Україною. Їм, так само як і нам, довелося пройти через війну й агресію РФ, унаслідок якої Тбілісі втратило контроль над 20% території держави.

Після розпаду СРСР доля Грузії складалася трагічно. Дисидент Звіад Гамсахурдіа, який прийшов до влади в 1991-му, вважався визнаним національним лідером і мав підтримку 90% виборців. Однак, ставши президентом, він раптом перетворився на подоби Ірини Фаріон і почав робити відверто дикі заяви на адресу національних меншин, що населяли країну. Ефект не змусив на себе чекати: багатонаціональна Грузія запалала. Почалися бойові дії в Абхазії та Південній Осетії (Самачабло), а в столиці бунт проти президента зчинили вже самі грузини, які швидко зрозуміли, що їхній лідер явно сам не свій. Кілька тижнів у Тбілісі тривали вуличні бої з використанням танків та артилерії. Головна вулиця міста — проспект Руставелі

Грузинський досвід реформування поліції зараз намагаються впровадити в Україні

– була розгромлена й перекрита барикадами.

Війну проти Гамсахурдіа очолював Джаба Іоселіані, один із найсуперечливіших персонажів в історії країни, відомий грузинський кримінальний авторитет і злочин у законі. До початку бойових дій зібрав власну приватну армію – військово-утрупування «Мхедріоні» («Вершники»), яке зрештою й повалило першого президента. Він пробув на посаді менш як рік. Цікаво, що на боці «Мхедріоні» тоді в Тбілісі бився зовсім ще молодий Гія Гонгадзе, вбитий пізніше в Україні журналіст.

Гамсахурдіа втік із Тбілісі, але здаватися не збирався. Громадянська війна в Грузії тривала ще два роки й закінчилася лише в 1993-му. Весь цей час у країні панував хаос, внутрішні суперечності роздирали її на частини, всі воювали проти всіх. Утримати Абхазію та Осетію ослаблена, розколота громадянським конфліктом країна не змогла. У 1993 році вони фактично перетворилися на незнані держави й відтоді більше не підпорядковувалися центру. Після поразки грузинських військ у республіках почалися етнічні чистки, унаслідок яких біженцями стали майже 250 тис. грузинів. Майже всі вони прибули в Тбілісі й вимагали у влади житло та гроші, але злиденна країна нічого не могла дати своїм громадянам.

Після перемоги Іоселіані покликав керувати державою радянського чиновника Едуарда Шеварднадзе. У країні запанував мир, але з ним не прийшло полегшення. У 1990-х держави в Грузії як такої не існувало і країна була такою собі подобою «ДНР». Владу в провінціях зосередили у своїх руках кримінальні авторитети та польові командири парамілітарних загонів. Аджарія практично не підпорядковувалася Тбілісі й була фактично самостійною країною на чолі з місцевим диктатором Асланом Абашидзе. У Панкиській ущелині після початку війни в Чечні утворився стихійний табір біженців, який наповнили тисячі чеченців. Цей район незабаром прозвали «грузинською Ічкерією» – він не підкорявся Шеварднадзе й по факту контролювався чеченськими бойовиками.

На цьому тлі передбачувано сягнула дна й економіка. Грузія повернулася в XIX століття. По всій країні зникли електрика й центральне опалення. У квартирах багатоповерхівок стали встановлювати буржуйки й топити дровами. Навіть у Тбілісі світло вмикали лише на кілька годин, в провінції ж електрики могло не бути днями. Майже зупинилося все виробництво. Основною статтею експорту країни на довгі роки став брукхт...

На початку 2000-х Грузія вважалася найбіднішою та найбільш зруйнованою республікою колишнього СРСР. І Революція троянд, що відбулася в 2003 році, видавалася абсолютно епізодичною і природним епізодом у її історії. У той момент багатьом здавалося, що це лише черговий вияв нестабільності й нова політична криза.

Але Саакашвілі вдалося неможливе: зібрати з феодальних клаптів країну. Країну, яка все ще здається біднішою за Україну, але, схоже, знає, як наздогнати і перегнати її.

Потрапивши з Києва до Тбілісі, український турист тільки знизив плечима. Що такого? Чому стільки розмов про це місце? З першого погляду зрозуміло, що Грузія не купається в золоті. А за межами Тбілісі пейзажі взагалі вганяють у тугу. Але те, що сьогодні видається звичайним, ще за Шеварднадзе вважалося недосяжною розкішшю. Навряд чи киянина здивують нічне освітлення й підсвічування будівель на центральних вулицях Тбілісі. А для грузинів увімкнення новорічної ілюмінації 2006-го в місті, яке 10 років було без світла, стало чудом. Очевидці розповідають, що мешканці виходили на вулиці й плакали, дивлячись на сяючі гірлянди.

Якщо 10 років тому країна вмирала, то тепер вона впевнено розвивається. Реформи працюють. Грузія, як і раніше, лишається однією з найзручніших у світі країн для ведення бізнесу. Всюди є Будинки юстиції, побудовані за ініціативою уряду Саакашвілі, де можна за 10 хв отримати паспорт або зареєструвати підприємство. Ось чим здивуєш приїжджого українця, який звик до тяганини і корупції! За західними стандартами

працюють оновлена поліція, оновлені держструктури.

Але, хоч як парадоксально, сьогодні головний архітектор цих реформ Міхеїл Саакашвілі в себе на батьківщині перебуває в розшуку і змушений переховуватися в Україні від нового президента. Його переслідувачі прийшли до влади в результаті чесних, демократичних виборів. Критика Саакашвілі, яку вони зробили лейтмотивом своєї передвиборчої кампанії, знайшла широку підтримку серед народних мас.

Чому так сталося? Ймовірно, річ у властивості людей швидко звикати до хорошого і сприймати зміни на краще як данину. Водночас недоліки й прорахунки команди Саакашвілі регулярно піддавалися опозицією жорсткій критиці й сприймалися населенням украї

СААКАШВІЛІ ВДАЛОСЯ НЕМОЖЛИВЕ: ЗІБРАТИ З ФЕОДАЛЬНИХ КЛАПТІВ КРАЇНУ. КРАЇНУ, ЯКА ВСЕ ЩЕ ЗДАЄТЬСЯ БІДНІШОЮ ЗА УКРАЇНУ, АЛЕ, СХОЖЕ, ЗНАЄ, ЯК НАЗДОГНАТИ І ПЕРЕГНАТИ ЇЇ

негативно. Суспільство Грузії загалом було класичним пострадянським, вимагало від влади всього й одразу та чекало від держави субсидій і пільг. Ліберальні реформи Кахи Бендুকідзе, який був одним із найдіяльніших творців «грузинського дива», виявилися не до вподоби багатьом патерналистам. Народу більше подобалися соціалістичні обцянки «Грузинської мрії».

Хоч як парадоксально, але сьогодні реформи в Грузії більшою мірою здатні оцінити не грузини, а жителі інших пострадянських країн, що спостерігають їх збоку. Важко адекватно сприймати й цінувати те, що маєш і до чого звик. Можливо, грузини поглянули б на досягнення минулих років іншими очима, якби їм знову довелося штовхатися в чергах і платити гроші за кожну необхідну довідку. Але скасовувати реформи Саакашвілі його критики не квапляться. Зі зрозумілих причин. ■

Велике прибирання

Антикорупційне агентство Румунії нарешті «погнало хвилю»

Румуни думали, ніби екс-міністр туризму Елена Удря надто впливова, щоб боятися прокуратури. У минулому дружина великого бізнесмена, до того ж протеже експрезидента Траяна Бесеску... Але Національне антикорупційне управління Румунії (DNA) заарештувало її за сприяння у відмиванні мільйонів доларів, «зароблених» її колишнім чоловіком на завищених цінах програмного забезпечення для державних установ. Справа проти Удри – великий плюс для DNA, яке демонструє щораз переконливіші успіхи в боротьбі з корупцією.

Головний прокурор DNA Лаура Кодруца Кевесі, яка в юності була зіркою баскетболу, зробила кар'єру в судовій системі, а згодом, у квітні 2013-го, дістала й найвищу посаду. Були побоювання, що вона не захистить репутацію агентства, але насправді темпи розслідування резонансних справ проти високопосадовців зросли. У 2014 році DNA домоглося засудження 1138 осіб, серед яких 24 мери, 5 депутатів парламенту, 2 колишні міністри та експрем'єр Адриан Настасе. Понад 90% висунутих агентством звинувачень закінчилися призначенням покарань.

Таких успіхів не пробачають. За словами Кевесі, торік «щовечора по телевізору йшло вторгнення в моє особисте життя». Один олігархічний телеканал звинуватив її в хабарництві (вона подала до суду за наклеп). У роботу DNA втручався прем'єр-міністр Румунії Віктор Понта, який іде до перемоги на виборах 2012 року назвав агентство наступником проклятої таємної служби комуністичних часів. У жовтні 2013-го відбулася зміна старшого прокурора з антикорупційних справ DNA. А партія Понти вимагала амністії, яка унеможливила б розслідування агентством діяльності високопоставлених політиків.

Сьогодні Понта любить DNA. 42-річний прем'єр, сам колишній прокурор, із гордістю цитує позитивні відгуки на його адресу від антикорупційних органів Європейського Союзу. І зауважує, що закон про амністію «зарізали» в січні й усі розмови про його повернення «несерйозні». Парламентаріїв, проти яких висунуто звинувачення, змушують здавати мандати. А про Кевесі він каже: «Це я її призначив!».

Насправді цю кандидатуру запропонував Бесеску. Вона здобула підтримку Понти в межах

Національне антикорупційне управління Румунії заарештувало екс-міністра туризму Елену Удру за сприяння у відмиванні мільйонів доларів, «зароблених» її колишнім чоловіком

домовленості про поділ впливу. Але ентузіазм очільника правлячого кабінету багато про що говорить. «Він засвідчує те, наскільки популярним стало DNA», – каже Крістіан Гіня, директор аналітичного центру CRPE. За рівнем довіри населення країни воно посідає четверте місце після церкви, збройних сил і служб безпеки. Інсайтери стверджують, що напади Понти мали просто задобрити партію прем'єра. Його програш на листопадових президентських виборах Клаусові Йоганнісу, який ішов під антикорупційними гаслами, лише підкреслює: політичний успіх визначає боротьба з хабарництвом, а не поблажливості до нього.

Вимоги ЄС стосовно дотримання нормативних стандартів відкрили кар'єрні перспективи здібним і чесним юристам (багато з них нині працює в агентстві Кевесі). США активно підтримують антикорупційну роботу в межах політики стримування впливу Росії у Східній Європі. Американські чиновники чітко й недвозначно заявили про це минулого місяця, під час візиту до Будапешта помічника державного секретаря США Вікторії Нунланд.

Утім, хоч антикорупційні зусилля Румунії вже помітили у Вашингтоні й Брюсселі, на іноземних інвесторів особливого враження вони поки що не справили. Торік країна посіла 69-те місце в корупційному індексі бер-

**ПОЛІТИЧНИЙ УСПІХ
ВИЗНАЧАЄ БОРотьБА
З ХАБАРНИЦТВОМ,
А НЕ ПОБЛАЖЛИВІСТЬ
ДО НЬОГО**

лінської організації Transparency International, тож її рейтинг від 2013 року не змінився. Понта щойно повернувся з Америки, де намагався зацікавити інвесторів. Поза сумнівом, чимало часу він витратив там на розповіді про Кевесі та DNA. ■

© 2015 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

Небезпечна наївність

Автор:
Ярослав Пешек,
Чехія

На жаль, ситуація в Україні підтверджує, що всі спроби вести дипломатичні переговори з Російською Федерацією, які робилися до цього, призводять лише до подальшого розгортання конфлікту й того, що країні ще довго загрожуватимуть порушення її територіальної цілісності та суверенітету. Очікування, що економічні санкції Заходу проти Росії та заборона в'їзду до ЄС і США російським урядовцям допоможуть зупинити кремлівську агресію проти сусідньої держави, виявилися небезпечною політичною наївністю.

Відомо, що історію вчать для того, щоб люди не повторювали помилок минулих поколінь. Проте здається, що найвищі політики США та ЄС цього правила не знають. Так, наприкінці ХХ століття західні країни заборонили Радянському Союзу платити за куплені машинобудівні технології російським золотом і змусили Кремль платити зерном. Проте його в СРСР не вистачало, тому радянська влада організувала насильне вилучення зерна в селян. Це призвело до Голодомору в 1932–1933 роках та смерті 10 млн осіб, зокрема української національності. Для керівництва в Москві життя людей не становило жодної цінності, тож реалізація імперських та утопічних планів була на першому місці. Якщо ви назвете чехів ім'я Невілла Чемберлена чи Едуара Даладье, вам кожен відповість, що це політики з Великої Британії та Франції, які наївно сподівалися, що поступками не дадуть Гітлерові розпочати війну. Ми знаємо, чим усе закінчилося. Чого ж тоді очікували й на що сподівалися французький президент Оланд і канцлер Німеччини Меркель, коли підписували угоду з Владіміром Путіним у лютому 2015-го в Мінську? Хіба вони не вчили в школі історії? Якось у мене язик не повертається назвати їхні дії наївністю.

Останнім часом у Чехії досить часто можна почути думку, що відповідальність за воєнний конфлікт в Україні лежить на США. Мовляв, таким чином вони намагаються спровокувати війну Росії з ЄС, щоб потім дістати змогу завладіти територією РФ та її природними багатствами. Мовляв, знову боротьба за нафту, природний газ та надприбутки від гонки озброєнь. Цю пісню ми змушені слухати вже майже 70 років, змінюються тільки деталі.

Колись над нами майорів червоний прапор із серпом і молотом, а зараз біло-синьо-червоний триколор із двоголовим орлом. Очевидно, що більшості населення простіше повірити російській пропаганді, ніж зайняти відповідальну й активну громадянську позицію. Тим більше коли орієнтуватися в цих проблемах і вирішувати їх не здатні навіть професійні політики.

Чого ж власне хоче Путін? За його словами, він вимушений захищати інтереси Росії перед сильними державами, які хочуть завойовувати її та завладіти всім світом. Саме тому в Москві розробили комплексну програму «Русскій мір», яка ґрунтується на православ'ї та псевдоісторичному розумінні давньої історії, проте не цурається й фальсифікації сучасної історії та расистських теорій. Мова йде про ідеологічне пояснення агресії гаслом «Росія без кордонів!». Тактичною частиною цієї стратегії є гібридна війна, мета якої – перешкодити Україні рухатися в напрямку ЄС, щоб Москва змогла здобути над нею повний

контроль. Таким чином пригальмуються подібні процеси в інших колишніх республіках СРСР, що є головною передумовою відновлення великодержавної позиції Росії. Щодо цього вже жодних сумнівів.

Путін для досягнення мети використає всі наявні можливості та будь-яку слабину противника. Сьогодні для Росії ворогом є кожен, хто не погоджується на всі 100% з її імперіалістичними планами. У цій ситуації більше не лишається місця для наївності, поступок і політичних торгів, які інколи називають словом «дипломатія». На політичну сцену Північноатлантичного Альянсу повинні вийти динамічні, дієві та принципові політики. Тільки так ми зможемо зупинити путінізм, а це в інтересах як російського народу, так і всього світу. Насамкінець один жарг. Путін на переговорах каже Обамі: «Слухай, Бараку, якщо не припиниш мені заважати, покличу тебе 9 травня на військовий парад Червоної армії». «У Москву, Вово?» – запитує Обама. «Ні, у Вашингтон!» – холодно відповідає Путін.

Тому давайте позбуватися наївності в геополітичних відносинах, давайте називати речі справжніми іменами, а в міжнародній політиці дамо шанс тим чоловікам і жінкам, які здатні на активні дії. Інакше жарг може стати реальністю. ■

**СЬОГОДНІ ДЛЯ РОСІЇ
ВОРОГОМ Є КОЖЕН,
ХТО НЕ ПОГОДЖУЄТЬСЯ
НА ВСІ 100%
З ЇЇ ІМПЕРІАЛІСТИЧНИМИ
ПЛАНАМИ**

«Оскар» між «учора» й «завтра»

Американська кіноакадемія поки що не готова сприймати новаторські фільми

Автор:
Катерина
Барабаш

Рано-вранці 23 лютого кіномани пішли спати після безсонної ночі, проведеної перед телевізорами й моніторами комп'ютерів у невисипу щому спостереженні за врученням «Оскара». Узагалі ця премія доволі передбачувана, але щоразу симпатії заокеанських академіків спонукають до роздумів. Раз на раз не випадає: то ці розмірковування доводиться «вимучувати», то оскарівський сюжет сам підсуває матеріал для цікавих спостережень.

Коли мова про головну номінацію – «Найкращий фільм», то насамперед згадаймо про те, що НЕ могло отримати «Оскара» й чому. «Снайпер» Клінта Іствуда цього року в її списку – це ніби не-

обхідний загальний реверанс перед патріархом американського кіно плюс здорова звичка завжди висувати саме його, хоч би що він зняв. Іствуд останніми роками – найліпший претендент на номінацію, але найгірший кандидат у переможці. Якби навіть «Снайпер» з улюбленцем юних кіноманок Бредлі Купером був на кілька порядків вищий за те, чим є насправді, Іствудові «Оскар» не загрожував би аж ніяк. Америка не любить скандалів. А цей кіномитець іще до всіх висувань зазнав жорстоких нападок. Прогресивна громадськість звинуватила його у «відбілюванні» війни в Іраку, заявивши, що, мовляв, у стрічці відсутній політичний вимір конфлікту, що вже рівнозначно запо-

літизованості. Критики заявили, що Іствуд переписав історію іракських подій у стилі «Безславних виродків» Тарантіно. 84-річний режисер мужньо тримав удар, називаючи свій фільм суто антивоєнним і залучаючи як захисників доволі численну групу своїх шанувальників, котрі кричали, що критики нічого не зрозуміли. Словом, буча зчинилася неабияка, ніби доволі «Левіафана» в Росії. Тільки Звягінцев «очорнив», а Іствуд «обілів».

Не могла отримати головний приз, невідомо як потрапивши в головну номінацію, «Одержимість» Демієна Шазелла. Стрічка надзвичайної експресії: дуєт-протистояння двох музикантів тут нагадує битву титанів, але ця кі-

норобота на двох, камерна, тоді як «Оскар» полюбає масштаб. «Гра в імітацію», цілком пристойне кіно, грішить одним: тут ні в кого закохатися. Бенедікт Камбербетч, який утілює у «Грі...» геніального математика-дешифрувальника, не сягнув тієї міри чарівності, на яку зазвичай кліюють кіноакадеміки.

Більшість експертів у своїх передоскарівських прогнозах схилилися до того, що основні ристалища розгорнуться між «Бердменом» Александро Гонсалеса Іньярріту й «Отроцтвом» Річарда Лінклейтера. Великі шанси, думалося, мають обидва кінотвори. Втім, було, що в «Бердмена» вони серйозніші: розказана в ньому історія кінозірки («у відставці») на диво близька всім академікам. А коли мова про своїх, то іноді, як ми знаємо, зникає будь-яка об'єктивність. Понад те, визнаймо за дия спаведливості: Іньярріту зняв фільм такого легкого дихання, таких надзвичайних ніжності, любові, співчуття до всього акторського цеху, що залишитися непоміченим це не могло.

Головний герой стрічки Ріган Томсон, який колись зіграв шалено популярного Бердмена, сподівається повернутися до слави, але іншим, обхідним шляхом: він ставить на Бродвеї психологічний детектив, де, начеписивши кучеряву перуку, грає роль обдуреного чоловіка. Утім, друга мандрівка по лаври виявляється куди важчою, ніж перша, а самі вони здаються міражем: що ближче підходиш, то швидше він відступає. Але головне – нічого не боятися, навіть пройтися в трусах через Тайм-сквер під громовий регіт перехожих. Не боятися вистрибнути з вікна, щоб наступної секунди злетіти. Не боятися заціпити в писк суперників – партнеру по сцені. Не боятися освідчитися в коханні до колишньої дружини й у ненависті до головного театального критика країни напередодні власної прем'єри. Колишній Бердмен кидається в ці випробування, відчуваючи, як за плечима виростають крила. Камера видатного оператора Еммануеля Любецькі (попереднього його роботою була «Гравітація» того ж таки Іньярріту) немов літає разом із ним, то випереджаючи й попереджаючи про небезпеку, то злегка відстаючи й обережно стежачи звіддалік. Здається, сам

«Бердмен» зафільмований практично одним кадром, що буває наддивовижу рідко й засвідчує позахмарну майстерність камермена

Бердмен узявся за камеру й носить її із собою в повітрі. Кожен, хто бодай трохи розуміється на кіно, скине капелюха перед цим оператором: «Бердмен» зафільмований практично одним кадром, що буває наддивовижу рідко й засвідчує позахмарну майстерність камермена. Зрештою, кіноакадеміки це поцінували – Любецькі пішов із церемонії з «Оскаром» за найкращу операторську роботу.

У стрічці, окрім виконавця головної ролі, Майкла Кітона (про нього трішки нижче) блискучий кастинг. Іронічно малює власного героя, самозакоханого актора, Едвард Нортон, який зіграв тут свою чи не найкращу роль. На очах із

але поступилися Джонатанові Сіммонсу («Одержимість») і Патрісії Аркетт («Отроцтво»). Сіммонс – вулкан, а не актор, видатний образ, який обпалює темпераментом. Виконавець сотень другорядних ролей, здебільшого мафіозі й рекетирів, зненацька в 60 років стрибнув у своїй творчості так, що «Оскар» не втримався і здався на його милість. Патрісія Аркетт теж була поза конкуренцією: її Олівія, мати головного героя, втілення твердої жіночності, так само стала кульмінацією в кар'єрі 46-річної актриси.

На жаль, кіноакадеміки, щедро наділившись «Отроцтвом» цілим букетом номінацій, спромоглися присудити стрічці тільки одного «Оскара» – Аркетт.

А так добре все починалося...

Тригодинна сага про дорослішання, зафільмована, по суті, в режимі реального часу, що прекрасно відпрацювала придуманий Лінклейтером формальний хід – знімати один раз щороку впродовж 12 літ одну сім'ю, за місяць із чимось до «Оскара» отримала головний «Золотий глобус» та премію Critic's Choice Award. Якщо «Золотий глобус» для «Оскара» не показник, то премію критиків зазвичай вважають предтечею головної світової кінонагороди. А якщо вже трапляється її збіг із вибором могутньої Гільдії продюсерів США, то можна вірити, що найкращий фільм серед оскарівських номінантів ми знаємо. Цьогоріч думки критиків та продюсерів розійшлися: Гільдія найвище поставила таки «Бердмена».

Новизна кіномови й свіжість виражальних засобів в «Отро- »

«ВАЖКА КЛАСИКА» Й МАЛОЗМІСТОВНІ АТРАКЦІОНІ ЗІ СПЕЦЕФЕКТАМИ ПОТИХЕНЬКУ ОБРИДАЮТЬ «ОСКАРУ». ВІН ПОКИ ЩО ПРИДИВЛЯЄТЬСЯ ДО НОВОГО, РОЗГЛЯДАЄ ЙОГО ЗДАЛЕКУ

сумного гидкого каченяти перетворюється на впевнену красуню дочка героя Сем (Емма Стоун, котра заявила про себе нарешті як серйозна актриса). Носить екраном свою тривожну журбу вічна невдаха Леслі (Наомі Воттс). Разом вони збиваються в один маленький сумний світ – світ театру, на який автор примудряється дивитися трохи зверху й водночас шанобливо знизу.

Нортон і Стоун теж були номіновані на «Оскара» як найкращі виконавці ролей другого плану,

цтві» настільки очевидні, що не присудити йому жодної з вагомих оскарівських нагород зонайменше непристойно. Лінклейтер звершив безумовний подвиг, придумавши й бездоганно проробивши нехитрий, але блискучий хід: він дав головному героєві вирости на очах у глядача. Між епізодами минає рівно рік. У першому кадрі бачимо чотирирічного Мейсона, в наступному епізоді йому п'ять, затим шість і так до шістнадцяти. Історія звичайної американської сім'ї із закоханими на початку одне в одного татом (Ітан Говк) і мамою (Патрісія Аркетт), які потім з'являються порізно й насамкінець із новими родинами. Зовсім начебто просто, а ніхто раніше не додумався. Але ж «Чорний квадрат» теж геть простий, а до Малевича його ніхто не здогадався намалювати. А ось він створив – і ввійшов у історію світової культури. Те саме з Лінклейтером.

Зрештою, оплесками за формальні досягнення тут не відбутися. Лінклейтерові окрім унікального кінематографічного методу вдалася неймовірна річ: він примудрився уникнути всіх кліше, які зазвичай супроводжують фільми про підлітків: тут немає ні першого кохання, ні першого поцілунку, ні першої чарки. На екрані ані смертей, ані трагедій, ані сліз, ані розлучення – все це поза ним, але чомусь, незважаючи на кричущу відсутність прикрас, фільм не сприймається як лакування чи пласка мелодрама. Лінклейтер немовби сперечається з тією безліччю художників, які доводять собі та іншим, що в наші дні натуралізму не уникнеш. У результаті вийшла зовсім дивна, ні на що не схожа стрічка про час, який немовби дістав новий вимір, став героєм нової концепції.

Клінта Іствуда звинуватили в тому, що його «Снайпер» «відбілює» іракську війну

Те, що кінотвір американця, можна сказати, пролетів (хоча хто ж сперечається: сама присутність у номінаціях, та ще й головних, уже здобуток), симптоматично. «Отроцтво» занадто хороше для «Оскара»: дивовижна форма, наповнена легким, повітряним, розумним змістом, опинилася поза межами симпатій американських кіноакадеміків. Це неймовірно прикро, звісна річ. Утім, ставши на захист суддів, звернімо увагу й на інший факт, обнадійливий: у

живе поза звичним мейнстрімом. Вважаймо, що прикре ігнорування «Отроцтва» – то пережиток старого «Оскара», який тяжів до краси та спецефектів.

Іще одна досада цього разу – чоловіча акторська номінація. Залишити без статуетки Майкла Кітона, Бердмена/Бетмена, котрий повернувся, заново відкрився, подолав забуття, неначе його герой – колишній Бердмен, мегазірка Голлівуда, улюбленець Америки, – це виявилося для багатьох навіть образливим за програш Лінклейтера. Кращого кандидата на «Оскара» в зазначеній номінації годі було й шукати: це той випадок, коли збіглося все, починаючи з жалісливої історії героя, який повторив долю протагоніста, й закінчуючи самим Кітоном, що знову злітає Бетменом/Бердменом до зірок, слави, успіху. Не кажучи, звісно, про той спектр акторських барв, яким він малює персонажа.

Едді Редмейн, серіальний актор («Стівен Гокінг. Теорія всього»), ну так, він гарний і не-

«Отроцтво» виявилось занадто хорошим для «Оскара», фільм опинився поза межами симпатій американських кіноакадеміків

головні номінації не потрапили (як, до речі, й в останні кілька років) фільми-атракціони на кшталт «Гобітів». Для багатьох виявилось несподіванкою, що не здобув жодної із солідних номінацій «Інтерстеллар» Крістофера Нолана – фантастичний фільм про подорожі до інших галактик, один зі, здавалося б, майбутніх фаворитів. Таке враження, що «Оскар» повільно, скриплячи 87-річними членами, повертається в бік кінематографа, який

сподіваний, але його, безумовно, вдала роль паралізованого генія, знаменитого фізика Гокінга швидше свідчить про високу акторську технічність, майстерність чистого лицедійства. Це, звичайно, дуже й дуже похвально, але порівняно з тонкою грою Кітона, побудованою на нюансах, психологічних несподіванках, складнощах, які обіцяє зйомка одним кадром, Редмейн стовідсотково програє. І це не смаківщина, ні, просто оцінити роботу останнього

куди легше: вона на поверхні. Втілювати хворих завжди зручніше й вигідніше. У цю гру не треба вдивлятися, не треба ловити рух погляду, роботу найдрібніших м'язів обличчя, котрі відповідають за нюанс. Чи ж академіки не люди? Їм теж іноді хочеться чогось простішого.

Щодо головної жіночої номінації жодних сюрпризів. Зігравши роль лінгвістки-професорки, яка на очах марніє від хвороби Альцгеймера, в посередньому фільмі «Усе ще Еліс» Мур укотре довела: на екрані вона може категорично все. З роками ця актриса стала глибоко драматичною рівня Меріл Стріп, сміливою, барвистою, масштабною. Її люблять режисери й публіка, на неї їде глядач, її чотири рази номінували на «Оскара», щоправда, його весь час давали комусь іншому. Героїня, котра не зуміла подолати хворобу (Альцгеймер, як відомо, непереможний), але зберігає до останніх проблисків свідомості рішучість і відвагу, та ще й помножена на Джуліанну Мур, – чи ж

фільм, який викликав фурор на міжнародних кінофестивалях, починаючи з Каннського, фільм, який вийшов у прокат мало не в усьому світі й мав усі шанси потрапити в номінацію, рішення відправити «Поводиря» бачиться зовсім недалекоглядним. Попросту кажучи, нерозумним. «Плем'я» Мирослава Слабошпицького, попри всі очевидні мінуси та відоме його лукавство, – кіно дуже помітне. Щоправда, на відміну від «Отроцтва» нова форма тут (глу-

Польський фільм «Іда» переміг російський «Левіафан» у номінації «Найкращий фільм іноземною мовою»

батьківщину, зауважимо: нагорода в цій номінації для польської «Іди» Павела Павліковського була визначена наперед. Хоча номінація «Найкращий фільм іноземною мовою» рясніла справді сильним кіно: «Тімбукту» Абдеррагмана Сіссако, «Левіафан» Андрея Звягінцева, «Дикі історії» Даміана Шифрона (мабуть, тільки агітка «Мандарини» Зази Урушадзе не тягнула ні за якими показниками), «Іда» бачилася єдиним бездоганним варіантом. «Дикі історії» з їх чорним гумором – занадто спірний кандидат на перемогу, коли зважити на незвичність цього жанру для «Оскара», «Тімбукту» – кінотвір, сповнений мовчазної африканської екзотики, не кожному зрозумілої та любої, «Левіафан», хоч би що казали самі автори, – історія більше російська, «вузькоспеціальна». Красива, трагічна «Іда» про те, як війна спотворює душі й долі навіть через багато років по її закінченні, знову порушує вічну тему Голокосту, цього разу схрещену з мотивом втрати Бога. Збіглося все: тема, гра двох чудових актрис, чорно-біла краса зйомки. У Росії чомусь вважали, що між «Ідою» та «Левіафаном» точиться боротьба, але думається, що особливого суперництва тут не було й бути не могло.

Словом, «Оскар» цього року показав: наразі він не вельми готовий усотити до решти те нове, що відкриває сучасний кінематограф. Історія з «Отроцтвом» – стовідсоткове підтвердження цього. Водночас і «важка класика» у вигляді Іствуда, і мало-змістовні атракціони зі спецэффектами теж потихеньку йому обривають. «Оскар» поки що придивляється до нового, розглядає його здалеку. А зір у нього, погодьмося, все-таки непоганий. ■

не такою завжди марить «Оскар»? Словом, головна акторська номінація цього року мала медичний характер.

У передоскарівській гонитві усі забули про колізію, що трапилася навколо висунення в Україні, коли однозначно непрохідний слабенький «Поводир» вирушив за океан шукати щастя. Здавалося б, ну не знайшов, то й не знайшов. Чи ж мало хто злітає з дистанції ще на першому етапі? Але коли буквально під боком є

хонімі герої впродовж усієї стрічки спілкуються без слів) виявилася позбавлена нового змісту, але змагатися в номінації «Найкращий фільм іноземною мовою» ця робота могла б цілком. І це зовсім уже прикро.

Доки Росія роздумує, як її ставитися до програшу «Левіафана» Андрея Звягінцева: звинуватити Америку в русофобстві чи, навпаки, тішитися її русофільству, яке завадило присудити «Оскара» стрічці, що «очорнює»

Приз за найкращу жіночу роль отримала Джуліанна Мур за роботу у фільмі «Усе ще Еліс»

«Тіт Андронік» на палубі «Човна дурнів»

П'єса «Тіт Андронік» вважається найгіршим твором Шекспіра. Таким поганим, що є навіть сумніви, чи він автор

Автор:
Олена
Стяжкіна

У п'єсі цій занадто багато безглузлого зла і майже немає логіки. Тіт мститья царю готів Томорі. Цариця готів мститья йому. Дослідник Анікст підрахував: «чотирнадцять убивств, тридцять чотири трупи, три відрубані руки, один відрізаний язик...» А ще зґвалтування, знищення дітей і немовлят.

І здається, що все це ні для чого. Пуста витівка, де кожен наступний крок лише примножує кров. І в якийсь момент кров, оп'янюючись собою, вже сама керує процесом. Кров і смерть заради крові й смерті. І заради сміху випадкового переможця. Божевільного його чи її реготу...

Навіть для XVII століття вся ця вакханалія жаху здавалася штучною та неможливою.

Але ні...

Нічого штучного. П'єса «Тіт Андронік» йде на підмостках Слов'янська, Краматорська, Донецька, Горлівки, Луганська.

Декорації малює Ієронім Босх. Човен, що пливе в пекло. І замість щогли – справжнє живе дерево, і жирний гусак, при-

**ВІЧНИЙ НІХТО, ВІЧНИЙ НУЛЬ
ВЗЯВ АВТОМАТ І СТАВ
ДЕСЯТКОЮ. ДЕСЯТНИКОМ,
КОМАНДИРОМ.
КРИЧУЩА СМЕРТЬ СТАЛА
ВТІЛЕНОЮ. ДІЮЧОЮ**

в'язаний до нього, і зламана гілка – кермо. Нікуди й ні для чого. І церква з ними, а як же? Церква. Вона грає на лютні. У пекло з музикою, з комфортом, на човні...

А обличчя... Обличчя, яких не буває, не може бути. Болісна уява художника. Гротеск, думате?

Ієронім
Босх «Човен
дурнів»

Та Босх їх просто бачив. І Шекспір бачив. Обличчя, в існування яких неможливо повірити. Цивілізація ховає їх і ховається від них сама. Від таких однакових, ніби стертих брудною губкою, сизо-попелястих, із проваленими носами, з порожніми нерухомими очима, з ротами не для говоріння й навіть не для їжі, а тільки для крику.

Для співчуття, співпереживання, для розуму цим обличчям потрібні сторіччя віри...

У нас тепер все – Шекспір і все – Босх.

Буття дається людям важко. Вибираючи його, доводиться погоджуватися на муки. «Бути чи не бути» – питання кожного дня, кожної миті. Свобода – нестерпний тягар, у якому нескінченний «ти» несеш відповідальність за нескінченний світ. Напевно, від тяжкості цієї ми так багато говоримо і пишемо. Вселенська переключка: «Ми є, ми є, ми є...»

Здається, що небуття легше. Бо не важить, не тягне...

Можливо. Тільки воно – смерть. Це смерть кричить: «Почуйте Донбас!». Їх немає, тих людей. Їх немає самих у себе. І всі ці роки не було.

Янукович насправді їхній президент. Ним вони множили свою порожнечу і масштабували свою особисту неприсутність у світі. Ми як він, він як ми. Він наш. Він ми. Однак не я.

Тут немає «я». Його не вирощували, не пестували, не визнавали як можливе. Злипання над прірвою. Ще крок – і немає тебе, нехай і неусвідомленого.

Жах у тому, що все живе – усвідомлене чи ні – знає про свою смерть. Якоюсь останньою або першою клітиною. І смерть регоче, плаче та кричить: «Почуй! Я тут».

Місце Януковича заповнилося Росією і Путіним. Однак не собою.

Бути – тягар. Не бути – пекло.

Дорогою до придуманої, неіснуючої Росії їм дали зброю. Вони побачили й оцінили. І з нею, зброєю, вступили в реальність.

Вічний ніхто, вічний нуль взяв АК і став десяткою. Десятником, командиром. Кричуща смерть стала втіленою. Діючою...

На них ніхто не нападає, але вони сплітає з автоматами. Тому що в АК є голос. Є інтонація, є навіть сенс. А в них тільки крик, у якому біль за бідність, за погану школу, за неможливість жити так, як чийсь багатенький син.

Вони не син, не кум, не брат. Але інших соціальних ліфтів на Донбасі не було й немає.

Пограбовані й викинуті. Забуті в містах, де можна знімати фільми про будь-яку війну або будь-яку техногенну катастрофу... Забуті в будинках, де половина

вікон забиті фанерою. Забуті в постелях, які не пам'ятають простиралл і наволочок.

Їм двадцять, сорок, п'ятдесят. Вони – жінки і вони – чоловіки.

У цьому злиплому «ми» є плач по справедливості, по незвершеному, по неможливості жити так. І через незнання є плач: як це – жити? Як це – бути? Як це – собою?

Їм потрібен головний. Ватажок або лідер – не суть. Вони бредуть у холодній темряві й цілують руки, які здаються їм рідними. СРСР – їхня країна «золотого століття».

Захід не знав такого гострого бажання йти «назад». Остання картинка «назад» була намальована Гесіодом і з часом стала сприйматися як казка.

А казки жорстокі. Вони обереги для голів, що намагаються вивернути заради минулого свої кволі шиї. Хлопчик-мізинчик у лісі забутий тому, що батькам несила прогудувати дітей.

Червона Шапочка з'їдена вовком. І якби не лісоруби... Зле дзеркало в руках мачухи. Кай, заледенілий з примхи Снігової королеви.

Минуле небезпечне, дорогі діти. У минулому гірше, ніж у сьогодні. Навіть якщо у вас є кресало, не факт, що ви переможете.

СРСР – вічна імперська казка. Приманка. Пастка.

Придумана країна голосом сирени кличе повернутися й заснути. Померти.

Росії не існує. Вона розчинена в минулому, яке вабить і її саму, і слабких сих.

Неможливо почути смерть. Але слухати можна: крики вбитих, автоматні черги, гарматні залпи. Переможний регіт. Клацання фотоапаратів. Знімок чужої смерті на пам'ять. Якщо точно, своєї і чужої.

«Тіт Андронік» на палубі «Човна дурнів».

Я написала цей текст у своєму щоденнику навесні. Написала про Донбас, який намагалися представити як «повсталий», але так і не спромоглися.

Тоді, навесні, я помилилася. Бо парад мертвих – це не про нас, навіть обдурених і кинутих, не про нас. Він про Москву. Про антимайдан.

Про крик смерті, спрямований в Україну. Про передчуття загибелі та останній приступ усвідомленого небуття. Останній, бо більше нічого усвідомленого там не буде.

А будуть АК, танки та «Искандеры» для внутрішнього використання.

«Тіт Андронік» на палубі «Човна дурнів» приплив до рідних берегів. Пекло ваше, росіяни. ■

Ваша іноземна преса в Книгарні «Є»

AD
ARCHITECTURAL DIGEST

COSMOPOLITAN

DER SPIEGEL

FINANCIAL TIMES

Forbes

Herald Tribune

LE MONDE
diplomatique

Newsweek

The Economist

THE TIMES

THE WALL STREET JOURNAL

м. Київ
вул.
Лисенка, 3
вул.
Спаська, 5

Львів
просп.
Свободи, 7

www.book-ye.com.ua

Їхні слова та Богу б у вуха

Автор:
Лесь Терен

Наближається річниця перебування нашого багатостраждального Криму під російською окупацією. В особистому житті тих із нас, чие існування стало схожим на життя в підпіллі, це безпрецедентний і навіть катастрофічний досвід. Але цар Соломон казав ще кілька тисячоліть тому: «Немає нічого нового під сонцем». У Криму, певно, споконвіку не було покоління, яке не відчувало б на собі окупації. Навіть у нещодавні золоті роки тут були деякі оригінали, котрі й тоді воліли вважати себе «окупованими».

Життя в «підпіллі» має ту перевагу, що для тебе вже ніщо не може стати сюрпризом. Бо добре усвідомлюєш, із ким маєш справу. Якщо окупанти й здатні чимось здивувати, то хіба тим, що, наприклад, досі не запровадили публічних страт, як на Близькому Сході. Адже не викликає сумніву ні їхня здатність до цього, ні існування певного соціального попиту на такі акції. Он газета кримського «парламенту» нещодавно навіть сором'язливо усовіщала дописувачів стосовно «надлишку» доносів, шквал яких, вочевидь, паралізував редакційну пошту.

Складніше тим, хто сприйняв окупацію з оптимізмом і надіями. Безпосереднє знайомство з гримасами омріяної «російської батьківщини» охолодило багатьох. І хоча здебільшого це розчарування не приводить до ностальгії за Україною (частіше можна бачити, як люди намагаються дати собі раду мантрами про «доброго царя Путіна», якому «не докладають» про їхні негаразди), все ж таки цинічний висновок «все власті одінакові» є безумовним прогресом порівняно зі щенячою радістю минулої весни. Роздратовані неспроможністю стати повноцінними росіянами, кримчани починають фокусувати свою досаду не на «київській хунті» (яка вже рік не має тут жодного впливу), а на місцевій російській владі. Щоб побачити ці нові тенденції, достатньо ознайомитися з палітрою думок беззастережно проросійських севастопольців щодо

їхнього новоросійського гауляйтера Меньяйла. Слова «варяги» і «понаехали» стосовно його команди вже пролунали не по одному разу.

Це тривожний сигнал для окупаційної влади.

Обурення плебеїв мусить бути негайно повернуто

в «правильне» русло. Тому головний кримський фесбешник Палагін минулого вівторка виступив із «сенсаційним викриттям»: за його словами, Україна розробила кілька спецпрограм з дискредитації російської влади на півострові. «Всього по Криму действуєт около 15 таких программ, і їх все ми ощути́м на себе», – сказав шеф кримської охоранки. Один із таких проєктів нібито має на меті сформувати серед кримської інтелігенції прошарок, який підтримуватиме Україну й компрометуватиме Росію. Згідно з іншим проєктом (назва якого «Кримській гамбіт» явно запозичена зі шпигунських детективів) проукраїнськи налаштовані кримчани нібито змовилися масово працевлаштовуватися в органи російської влади з метою знову ж таки компрометації та саботажу.

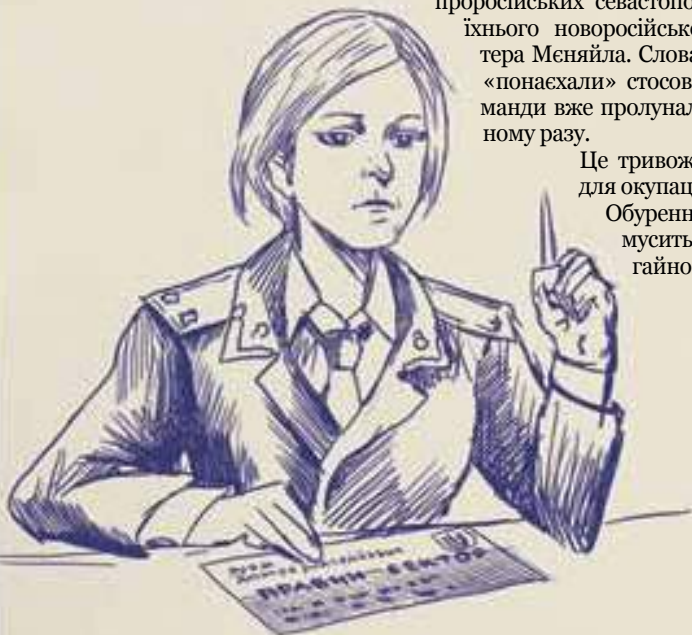
Надати сенсації «речових доказів» поквапилася кримська «прокурорша». Вона заявила, що в Ялті знайдено одразу кілька схронів зі зброєю, яку заздалегідь сховали для «Правого сектору» проукраїнськи налаштовані кримські беркутівці (sic!). Отакі фантастичні альянси виникають, коли начальство вимагає терміново втілити в життя модний чекістський роман...

Як кажуть, їхні слова та Богу б у вуха.

Я не можу похвалитись утаємниченістю в плани українських спецслужб щодо Криму. Але розпізнати в отих «сенсаціях» бздур, створену для легковірних кримчан, легко й без доступу до державної таємниці. Те, що російська влада компрометує сама себе кожним своїм кроком, стає почасти очевидним навіть для палких її прихильників. І причину всіх негараздів вже оголошено: це «українські диверсанти» при владі! Немає сумніву, що рано чи пізно в місцевих новинах побачимо запухлі від побоїв обличчя деякого з нинішніх «вождів Криму», які публічно зізнаватимуться у «вредітельстве» на користь Києва. У російської охоранки величезний досвід перетворення червоних командармів на «германських агентів» та «японських шпигунів».

Поки що мені (як представникові тієї самої проукраїнської інтелігенції) не надходило пропозицій балотуватися від «Единой России» на виборах чи поступити на окупантську держслужбу, щоб розігравати там потай «кримські гамбіти». І, певен, не надійдуть. Про це не дуже приємно казати, але протягом останнього року важко було помітити іншу стратегію Києва щодо Криму, окрім різноманітних круглих столів, експертних рад та хвиль безглузвих репостів у соцмережах. Рік в умовах окупації – дуже довгий термін. Особливо для надії. Надія мусить час від часу живитися чимось суттєвішим, ніж чекістські байки про «всемогутніх бандерівців». Після того як рік тому в нас на очах без жодного пострілу були залишені окупантам десятки військових кораблів і бойових літаків, нелегко повірити у схрони на південнобережних пляжах.

Хочеться сподіватися, що це враження розгубленості та бездіяльності помилкове. І що причина його полягає не у відсутності справжніх заходів зі звільнення Криму, а лише в зразковій конспірації, у котрій ті заходи готуються. ■

Як стати тінню на своїй землі

Автор:
Станіслав
Васін

Коли починаєш говорити про власне життя, звичай перше, що спадає на думку, – це тверді фрази, на які опираєш особистий досвід, як на стару милицю в куточку. Щось на кшталт «народився», «закінчив виш», «вийшла заміж», «двоє дітей» тощо. Це завжди виручало нас, еге ж? Але я не назву вам навіть власного імені. Усе моє свідоме життя звелося до нехитрих псевдонімів та масок замість справжнього фото в соціальних мережах. Це стало можливим після того, як на моїй землі замість синьо-жовтих прапорів замайорили штандарти «ДНР», а сам я перетворився на своєрідного вигнанця.

Дозвольте представитися. «Станіслав Васін» – ті два слова, під якими я дивитимуся на вас із цих сторінок. І перше, про що хотів би сказати, – це про неможливе. Про почуття, яке не полишає мене досі, хоча я на жоден день не виїздив із Макіївки від найпершого моменту АТО й мав би вже до всього звикнути. Але відчуття неможливого не зникає. Про що я? Про геть знищений аеропорт, із якого, чистого й блискучого, ще зо два роки тому літав до Києва. Про чудовий ресторан у середмісті Донецька, де колись чемний дідок-швейцар подавав мені куртку на виході, а тепер височіє купа мішків із піском і походжають парубки з гранатами. Про повітря, нашпиговане вибухами й смородом спалених будинків. І, нарешті, про людей, для яких лінія фронту пролягла розломом просто в центрі сімей, зробивши ворогами нещодавніх друзів та знайомих. Усе це неможливо.

Ще якихось два-три роки тому, крокуючи весняними вулицями Донецька зі студентською папкою, я міг би побитись об заклад, що швидше на іншому кінці Землі станеться якийсь глобальний катаклізм, аніж через такий недовгий час на Університетській зустріну колону танків, гаубиць та артилерії. Справді, з якого дива їм тут бути? Це неможливо. І що перед моїми очима тепер? Трупні на плитках, перелякані погляди...

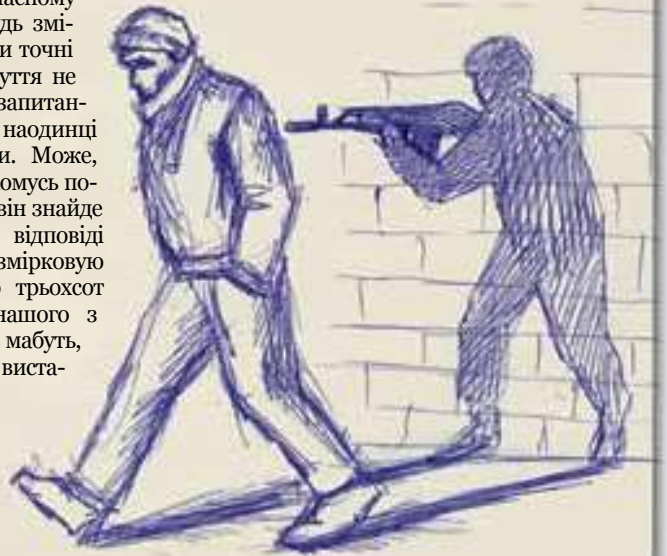
Торік я бачив усі ключові події, що сталися на нашій землі під час проведення АТО: це були й «парад полонених», і перший березневий мітинг, із якого, власне, й почалась урочиста хода сепаратизму нашим краєм... Я чув зойки та стогони серед тіл, розкиданих на узбіччях вулиць після всім нам відомих обстрілів Донецька. Кілька разів і сам бував недалеко від того, щоб поповнити ряди сухої статистики жертв цієї війни. Крім того, мені добре знайомі багато персон, які стояли біля джерел донецького сепаратизму або ж сьогодні перебувають у складі «народної армії Новоросії», будучи записані хто в «казачество», хто в батальйони «Восток» і «Сомали», а хто в місцеву «поліцію» чи так званий СМЕРШ. Я бачу цих людей майже щодня – тих, із ким колись у дитинстві бавився в одному дворі або ще недавно будував плани та обговорював літню відпустку в Ялті.

Але тепер усе зникло. Тепер вони ходять у старому «степовому» камуфляжі, в міцно зав'язаних берцях, з автоматом через плече й ножом на правому боці. У більшості з них домівки заповнені цілим арсеналом трофейної чи просто краденої зброї, а самі вони перетворилися на такий собі відбиток війни, втративши жалість, співчуття й емоції в місцевих окопах

та бліндажах. І, зустрічаючи їх просто на вулиці, мені щоразу доводиться майже виправдовуватися, бо з нашого будинку я єдиний, хто ще не в «ополченні» із зовсім не зрозумілих їм причин.

З огляду на особистий досвід можу впевнено сказати: найскладніше в усій цій ситуації зовсім не тремтіння шибок від «Градів» і не талий сніг замість зниклої води. Річ навіть не в крові та криках, які раз по раз заповняють вулиці. Пережити можна й стрибки цін, й ночі під звуки «Смерчів». Найгірше те, що є майже невлоним для звичайного погляду, те, що ховається від екранів, об'єктивів, репортерських камер, яскравих та гучних статей. Упродовж близько року перебування в окупації поступово я втратив майже всіх друзів: частина повернулася до рідного району в закритих трунах, інші просто перестали зі мною спілкуватися. Приблизно те саме діється з рідними і близькими: час навчив мене тримати язик за зубами, якщо хочу зберегти бодай якусь подобу миру в рідних стінах. Не я один стаю майже тінню у власному місті, мусючи приховувати свої погляди на цю війну, а й близькі мені раніше люди «тануть» із не меншою силою та швидкістю, щезаючи з кожним новим днем АТО.

І ось що вам скажу: не минає і дня, щоб за побутовими проблемами, балачками про захмарні ціни та колючим дротом блокувань я не поставив собі це запитання: як? Як це стало можливим? Зрештою, це Донецьк, Східна Європа, а не Сомалі чи Лівія, щоб ми жили в підвалах, мріючи перерізати горлянку тим, хто ще недавно стояв посеред стадіону з таким самим синьо-жовтим обличчям. Мабуть, до кінця я так ніколи й не відповім собі. Аж надто особисте це запитання, занадто просякнуте кров'ю моїх учорашніх друзів, які взяли до рук зброю заради «великої Росії». Я можу перелічити сотні причин, чому вони опинилися в лавах «ополчення», нафантазувати безліч теорій про думки панів Путіна та Обами, вигадати власний погляд на проблеми війни. Але кому, як не мені, знати всю безглуздість таких «розваг», коли ми, немовби знічев'я, вправляємось у власному безсиллі що-небудь змінити, перелічуючи точні відповіді на до пуття не сформульоване запитання? Залишаю вас наодинці із цими думками. Може, наступного разу комусь пощастить більше і він знайде бодай видимість відповіді на те, про що я розмірковую ось уже близько трьохсот днів. Але для нашого з вами знайомства, мабуть, сказаного цілком вистачить. ■

1 прем'єр = 2,4 фармацевта

Автор:
Юрій Макаров

Оплесків не було. А мали бути: платня нашого прем'єр-міністра за січень становила 8,5 тис. грн. Добровільно, за власним бажанням, засвідченим відповідною заявою, Арсеній Петрович відмовився від усіх надбавок. Це істотна жертва: ще в травні очільник та члени уряду отримували на руки по 17–18 тис., коли долар, зауважте, був по 11,5. Але щось заважає сприймати цей жест як торжество демократії. Мабуть, я цинічна людина, але не бачу тут нічого, крім популізму в первісному сенсі цього слова.

Люди мого віку й старші пам'ятають суто радянський штамп «у побуті скромний» – така вимога висувалася до представників комуністичного апарату. У 20-х роках минулого століття в СРСР навіть існувало поняття «партмаксимум»: члени партії не могли заробляти більше за кваліфікованого робітника – так розуміли тоді соціальну справедливість (щоправда, на початку 1930-х від цього обмеження тишком-нишком відмовилися). Я казав і ще раз кажу: мені подобається, що прем'єр у виховних цілях літає економкласом, задаючи правила доброго тону для наших еліт, добряче попсованих нуворішівською пихою. Але ж здоровий глузд іще ніхто не скасовував!

Кілька місяців тому чимало людей обурилося зізнанням новообраного народного депутата Мустафи Найєма. Він чесно поскаржився, що не зможе жити на платню 6,5 тис., не маючи в столиці свого помешкання. Тут таке зчинилося: «А ти спробуй, як ми!». Еге ж, прожитковий мінімум у країні торік становив 1218 грн, і п'ята частина співвітчизників жила за межею бідності ще до падіння національної валюти. Припустімо на хвилинку, це ті, кому не пощастило, хто не знайшов себе в житті. Кінчені лузери з погляду власника квартири в Pechersk Plaza й завсідника ресторану Graine de Moutarde. Гаразд, візьмімо професії, які не просто вимагають певної кваліфікації, а й від яких залежить наше з вами здоров'я: фармацевт у київській аптеці може розраховувати не більш ніж на 3,5 тис. за місяць, медсестра в лікарні – на тисячі півтори. А винайняти в столиці «однушку» на масиві дешевше ніж за 4 тис. навряд чи вдасться. Ну можна знайти щось за менші гроші в Ірпені. Їздити на роботу електричкою. Милуватися з вікна, як о-он у тому джипі їде зі свого обійстя з басейном і тенісним кортом упир, котрий за своє життя нічого корисного не навчився, крім відтискати й домовля-

тися. От паскуда! Шкода, до нього я не дотягнуся, то хай хоч цей депутат помучиться!

Стоп, стоп! Тобто, обравши людину, ми довірили їй долю країни й хочемо, щоб вона писала закони в електричці дорогою до Верховної Ради? У соціальних мережах аргументи на користь чужого вимушеного аскетизму були не надто винахідливі. «Ми крутимосся – він теж має крутитися». «Не бозна яка робота – на кнопки тиснути». «Там усі однакові, він собі накраде». Змучений злиднями й припущенням виборець або хоче помститися за свої поневірвання, зірвати на комусь свою досаду, або заздалегідь дає згоду, щоб представник його інтересів брав хабарі чи пішов на утримання до когось із олігархів. Припустити, що можна вибудувати із представниками держави якісь конструктивніші відносини й у такий спосіб подолати нинішні кричущі ганебні диспропорції в розвитку країни, ця категорія не спромоглася.

Узагалі-то я знаю не одного й не двох українських посадовців останнього, «післямайданного» призову, які свідомо погодилися на принизливі

як для їхньої кваліфікації, попередньої кар'єри й звичного стандарту добробуту офіційні доходи тільки заради того, щоб самоствердитися, підняти з нуля безнадійний проєкт, щось реально змінити на своїй окремо взятій ділянці будівни-

**ВИБОРЕЦЬ АБО ХОЧЕ
ПОМСТИТИСЯ ЗА СВОЇ
ПОНЕВІРЯННЯ, АБО
ЗАЗДАЛЕГІДЬ ДАЄ ЗГОДУ, ЩОБ
ПРЕДСТАВНИК ЙОГО ІНТЕРЕСІВ
БРАВ ХАБАРИ**

цтва нової держави – усе це без жодної іронії. Хтось із них накопичив «жирок», хтось погодився бути тимчасово байдужим до примітивних споживацьких спокус, але це їхній вибір, особистий виклик, і перетворювати таке подвійництво на принцип кадрової політики в державному секторі якось не по-дорослому.

Давно відомо: нічого не коштує країні дорожче, ніж дешевий чиновник. Досвідчені грузини, яких масово рекрутували до нашого уряду, теж переконують: перш ніж вимагати покінчити з корупцією, треба забезпечити функціонує більш-менш пристойні доходи. Інакше рано чи пізно він спокуситься. Але я навіть не про прагматику, а про принцип. Якщо ставитися до держслужбовця так, як це робиться в розвинених країнах, – як до найманого працівника, котрий представляє мої, громадянина, інтереси, я маю забезпечити йому гідний рівень життя й тоді вже чекати, що він подбає про мій. А коли ставитись як до пана, з апіорною недовірою й добре прихованою ненавистю... Ну тоді я не громадянин, а перепрошую, холоп. Нащо ж мені потурати? ■

НЕДІЛЬНИЙ БРАНЧ

В кращих британських традиціях

499 ГРН

ВСЕ ВКЛЮЧЕНО

З 1 березня 2015 р. щонеділі з 12-00 до 16-00
пропонуємо Вам скуштувати 50 різних страв з усього світу у
супроводі необмеженої кількості шампанського, французького білого
та червоного вина і живої музики. Поки Ви відпочиваєте, Ваші діти
чудово проведуть час у дитячій кімнаті

Діти до 6 років - безкоштовно, від 6 до 12 років - 50% знижка

THE HUB BAR & RESTAURANT

Для більш детальної інформації звертайтеся
по телефону: +38 (044) 205 1515 або reservation@encorekiev.com

Якщо зібрався у мандрівку,
бери з собою **ТревелСімку!**

ЄДИНИЙ ТАРИФ
на дзвінки та СМС
в Україні

Діє у **> 190** країнах

БЕЗКОШТОВНІ вхідні дзвінки у **140** країнах

ВІДСУТНЯ ПЛАТА за з'єднання та абонплата

ПАКЕТНІ ПРОПОЗИЦІЇ, що дозволяють заощаджувати
ще більше: дзвінки, СМС, GPRS-Інтернет

БЕЗКОШТОВНІ дзвінки зі Skype та Viber на ТревелСімку

ВСІ можливі варіанти поповнення: portmone.com VISA iBOX

Інфолінія: (044) 223-8008 w.TravelSIM.ua

U.T.T. & C.S.C.

Тарифи діють на 01.09.2017. Діють на дзвінки, СМС та GPRS-Інтернет. На дзвінки та СМС: 1000 грн, на GPRS-Інтернет: 1000 грн.